

ఉప వేదాలు

సంగీత కళ

గాన శాస్త్ర ప్రశ్నోత్తరావళి

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కృష్ణ మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాఠి

గురు గోరక్ష ముద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరభట్టాంధ్ర స్వామి

యోగి పరమహంస

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు త్రిలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు విచిత్రానంద

గురు సాయి బాబా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మహాయోగస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రకేశవర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్చుకోవటానికి

నన్ను “నేను” చేరుకోవటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020120032440

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none"> Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none"> INSA	<ul style="list-style-type: none"> Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	<ul style="list-style-type: none"> Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

తొలి పలుకు

గానశాస్త్రోపాధ్యాయులకును, గానశాస్త్రోభ్యాసకులకును అత్యంతవాఛనీయమైన “గానశాస్త్రప్రశ్నోత్తరావళి” అను గ్రంథమును గానకళాభిమానులందఱు కెఱుకపరచుటకు నేనెంతయు సంతసించుచున్నాను. నేనీపుస్తకము నామూలా గ్రముగ పరిశీలించియుండుటచే గానశాస్త్రమునకు సంబంధించిన గవర్నమెంటు టెక్నికల్ పరీక్షలందే గాక తదితర వివిధగాన పరీక్షలలోను జయముపొందగోరు గానకళావిద్యార్థుల అక్కఱులనీపుస్తకము తప్పక నీడేర్చునని నేను విశ్వసించుచున్నాను. గ్రంథకర్తయగు శ్రీయుత అఁపిరాల సత్యనారాయణమూర్తి గారు కళాభిజ్ఞత, కళాసామర్థ్యము గలిగిన బహుగ్రంథద్రష్టులగు సండితులు. వారు అమూల్యముగు గానకళాచంద్రిక యను గ్రంథము నొకటికరించి యిదివరకే విశేషకీర్తి నార్జించియుండిరి. వారి ద్వితీయ గ్రంథమగు యీ గానశాస్త్ర ప్రశ్నోత్తరావళి ఆంధ్రదేశములో గానకళాభివృద్ధికి వారు నిరంతరకృషిపరులనెడి కీర్తిని ద్విగుణీకృత మొనర్చుచున్నది.

విద్యార్థిలోకమునకు మిగుల సహాయకారియగు నిట్టి గ్రంథమును రచింపవలెననెడి నూతనభావము యీగ్రంథకర్త కుస్ఫురించినందులకు విద్యార్థిలోకమువారి కెంతయుఋణపడియున్నాడు. గానకళకు సంబంధించిన సంస్థలన్నియు అమూల్యముగు వారిగ్రంథఫలితములననుభవించి వారికిదగినప్రోత్సాహమొనరుమరని నేనుమిక్కిలి ఆశించుచున్నాను.

29-6-1937

ద్వారం వెంకటస్వామి

జయనగరము. (పిన్నిపాల్, విజయనగరం మహారాజావారి గానకళాశాల)

ఉపోదాతము

లలిత కళలన్నిటిలో నత్యుత్తమమును, ధర్మార్థకామ మోక్షదాయకమునగు కర్ణాటక గానకళ యిటీవల ప్రభుత్వమువారి దృష్టినాకర్పించుటముదావహము. “ఔక్కికల్” సంగీతపరీక్షలలో నుత్తీర్ణులైనవారే గానకళాధ్యాపకులగుట కర్హులని ప్రభుత్వమువారు నిర్ణయించుటచే నట్టిపదవులనొందగోరు సంగీతజ్ఞులీపరీక్షలందు కృతార్థులగుట విధిగానేర్పడినది.

ప్రభుత్వమువారు తామేర్పరచిన వివిధ గానకళాపరీక్షలందు లక్ష్యభాగమున కేగాక లక్షణభాగమునకుగూడ తగు స్థానమునిచ్చియుండుటచే ప్రాచీనసంప్రదాయమైన లక్షణవివరములను పరిశోధింపజాలని గానకళార్థులకీపరీక్షలయందుత్తీర్ణులగుట మిక్కిలికష్టసాధ్యమైనది. అట్టిగానకళాపరీక్షాభ్యర్థులకు పయుక్తమగునటుల తత్పరీక్షా సంబంధమగు ప్రశ్నోత్తరావళి నొకటి ప్రకటింపుడని ఔక్కికల్ పరీక్షార్థులును నామొదటి గ్రంథమైన “గానకళాచంద్రిక”ను పరిశీలించినవివిధమండలీయులును గుసంగీతజ్ఞులును పలుసార్లునన్న ప్రోత్సహించుటచేకలిగినఉత్సాహమున గానకళాస్త్ర ప్రశ్నోత్తరావళి యను పేర నీ గ్రంథమును బ్రకటింప సాహసించితిని.

ఇందు 1930 సం॥ము మొదలు 1936 సం॥ము వరకు గ వర్షమెంటు ఔక్కికల్ పరీక్షలలో హయ్యగు గేడ్ వారికొసగిన థియరీప్రశ్నోత్తరములలోని ప్రశ్నలన్నిటికి సమగ్రముగాను, స విమర్శకముగాను, సముచితముగాను నాశక్తి వంచనలేకుండజవాబులుప్రాసించితిని. మరియునిందు ఆయా ప్రశ్నలకనుగుణముగ

ఉదాహరణములును, రాగలక్షణములును, తాళవివరములును, ముఖ్యవాగ్గేయకారకుల జీవితచరిత్రములును, సంగీతత్రిమూర్తులగు త్యాగరాజ, దీక్షిత, శ్యామశాస్త్రిలయొక్కచిత్తరువులును, సంగీతవాద్యములగు వీణ, ఫిడీల్, (వయొలిన్) గోటు, తంబూర, మొదలగువానియొక్క చిత్రయుతమగు వ్యాసములును వాద్యవిభాగములగు, శృతి, లయ, సంగీతవాద్యవివరములాదిగాగల మొత్తము 100 ప్రశ్నల కుత్తరములను తగుసులభ శైలిని వ్రాయబడుటచే టెక్నికల్ సంగీతపరీక్షాభ్యర్థులకేగాక వివిధగానకళాపరీక్షలకేగు వారికి గూడ యీ గ్రంథము మిక్కిలి ప్రయోజనకారియగునని నేనాశించు చున్నాను.

లక్షణ యుతమైన గ్రంథమగుటచే నిందుప్రమాదజనితమైన దోషములేవేనియున్న గుణగ్రహణ పారీణులగుపండితులువానిని దెలిపిన వినయముగానందికొని పునర్ముద్రణమున నవరణజేసికొందునని మనవి.

నాగ్రంథమును తగువిచక్షణతో[†] పరిశీలించి, నన్నీప్రయత్నమందు మిక్కిలి ప్రోత్సాహపరచి నాకెంతయు తోడ్పడిన శ్రీ విజయనగరము మహారాజావారి గానకళాశాల ప్రిన్సిపాలు గారగు మ. రా. రా. శ్రీ. ద్వారం వెంకటస్వామి నాయుడుగారికి నేనెంతయు కృతజ్ఞుడను.

ఈగ్రంథమును తగు శీఘ్రకాలములో సచ్చొత్తి ప్రకటింప జేసిన గానకళాభిమానులగు మెస్సర్సు ది డెక్కన్ ప్రింటింగువర్కుస్, పబ్లిషర్సు వారెంతయు ప్రశంసనీయులు.

గ్రంథకర్త

గావీశాస్త్ర వశ్యతా రావీశీ
 12/137
 9736

మదరాసు గవర్నమెంటు టెక్నికల్ ఎగ్జామినేషన్సు
 ఇండియన్ మ్యూజిక్ సిలబస్
 హయ్యర్ గ్రేడ్ ఎగ్జామినేషన్
 థియరీ

1. పారిభాషికపదములు:— అన్యస్వరము, పూర్వాంగము ఉత్తరాంగము.
2. కె. వి. శ్రీనివాస అయ్యంగారి సంగీతపుస్తకములలోను, పి. సాంబమూర్తిగారి కర్ణాటక సంగీతగ్రంథములలోను చెప్పబడిన స,రి,గ,మ సంఖ్యామానముయొక్క పద్ధతులు.
3. కర్ణాటకసంగీతములోని రాగవిభజన. (72) డెబ్బదిరెండు మేళకర్తరాగముల పట్టిక.
4. (35) ముప్పదియైదు తాళముల పట్టిక.
5. ఈదిగువ కనుపఱచినవివిధసంగీతరచనల సంపూర్ణజ్ఞానము.

1. గీతము	4. కృతి
2. తానవర్ణము	5. రాగమాలిక
3. పదవర్ణము	6. పదము
6. ఈదిగువ పేర్కొనబడిన రచయితలు, వారి జీవితములు, వారు కర్ణాటక గానకళాభివృద్ధికొనరించిన కృషి మొదల గునవి తెల్పు కర్ణాటక సంగీతచరిత్రను గురించినజ్ఞానము.

1. జయదేవుడు	7. క్షేత్రజుడు
2. పురందర విఠలుడు	8. ముద్దుస్వామి దీక్షితులు
3. సోమనాథుడు	9. త్యాగరాజు
4. తీర్థనారాయణస్వామి	10. శ్యామశాస్త్రి

5. భద్రాచలరామదాసు 11. అరుణాచల కవిరాయర్
6. వెంకటమఖి 12. గోపాలకృష్ణభారతి
7. ఈదిగువనున్న 20 రాగముల లక్షణములును, ఒక్కొక్క రాగమునకు సంబంధించిన ఒకరచననుగూర్చిన జ్ఞానము.

1. తోడి	11. సహనా
2. ధన్యాసి	12. శంక రాభరణము
3. సావేరి	13. హంసధ్వని
4. శైరవి	14. బీలహరి
5. ఖరహరప్రియ	15. బేగడ
6. ముఖారి	16. నీలాంబరి
7. హరికాంభోజి	17. కామవర్ధని
8. కాంభోజి	18. పూర్వకల్యాణి
9. మోహన	19. కల్యాణి
10. కేదారగౌళ	20. సారంగ

8. సంగీతవాద్యముల విభజన:- తంత్రీవాద్యములు, గాలివాద్యములు, చర్మవాద్యములు, వీణ, వయొలిన్, (ఫిడీలు) తంబూర, గోటువాద్యములనుగూరించిన జ్ఞానము.

ప్రాక్టికల్

1. థియరీ 7వ పేరాలో చెప్పబడిన 20 రాగములలోగల రచనలను పాడుటకును, లేక పాఠించుటకును సమర్థత గలిగియుండుట.

అభ్యర్థులు ఈదిగువ కనుపఱచిన తాళములలో ఒక్కొక్క దానిలో ఒక్కొక్క రచననైన పాడగల లేక పాఠించగల సమర్థులై యుండవలెను.

1. ఆది 2. రూపకము 3. త్రిపుట 4. ఝంప 5. చాపు

2. ఈ దిగువ పేర్కొనబడిన 8 రాగములయొక్క ఆలాపన.
 1. తోడి 2. సావేరి 3. భైరవి 4. కాంభోజి 5. మోహన
 6. కేదారగౌళ 7. శంకరాభరణము 8. కల్యాణి.
3. (1) పైన చెప్పబడిన 20 రాగములలో స, రి, గ, మ సంఖ్యా
 మానములో యితరకు విద్యార్థికి తెలియనిరచనను పా
 డుటకును లేక వాయింపుటకును, మరియు
 (2) పాడబడిన లేక వాయింపబడిన సంగీతపదజాలముయొ
 క్కు స్వరములను చెప్పుటకును సామర్థ్యము గలిగియుండుట.
 ప్రాక్టికల్ పరీక్షలలో విద్యార్థులందరు తంబూర శృతిని
 బట్టి పాడవలెను.

ఈ గ్రంథము నందువయోగించి యుండు గురుతుల
 వి వ ర ము.

గుర్తులు. వివరములు.

ప. పల్లవి

అ. అనుపల్లవి

చ. చరణము

చి. చిట్టస్వరము

ఉ. ఉదాహరణము

తి. త్రిశ్రజాతి

చ. చతురశ్రజాతి

ఖం. ఖండజాతి

మి. మిశ్రజాతి

సం. సంకీర్ణజాతి

గుర్తులు. వివరములు.

చ. చతుశ్రుతి

ష. షట్శ్రుతి

సా. సాధారణ

అం. అంతర

ప్ర. ప్రతి

కై. కైశికీ

కా. కాకలీ

ఆ. ఆరోహణము

అ. అవరోహణము

ఒకకళ

గుర్తులు. వివరములు.

- ష. షడ్జము
రి. రిషభము
రి¹. శుద్ధరిషభము
రి². చతుశ్చరిషభము
రి³. షట్చృతిరిషభము
గ. గాంధారము
గ¹. శుద్ధగాంధారము
గ². సాధారణగాంధారము
గ³. అంతరగాంధారము
మ. మధ్యమము
మ¹. శుద్ధమధ్యమము
మ². ప్రతిమధ్యమము
ప. పంచమము
ధ. ధైవతము
ధ¹. శుద్ధధైవతము
ధ². చతుశ్చైవతము
ధ³. షట్చృతిధైవతము
ని. నిషాదము
ని¹. శుద్ధనిషాదము
ని². కైశికీనిషాదము
ని³. కాకలీనిషాదము
శు. శుద్ధ

గుర్తులు. వివరములు.

- ; రెండుకళలు
— మధ్యమకాలము
== ద్రుతకాలము
| తాళఘాత
|| తాళఆవర్తాంత్యము
* తాళమునందుసంగీతము
ప్రారంభించు తాళు
(ఎడుపు)
- జాతివిభాగము
,, పైవిధము
— గమకము
ప మంద్రస్థాయి(క్రిందిచుక్క)
.
.
ప తారస్థాయి (పైచుక్క)
U అనుద్రుతము
O ద్రుతము
3 త్రిశ్రవణము
4 చతురశ్రవణము
5 ఖండలము
7 మిశ్రలము
9 సంకీర్ణలము

Government Technical Examinations.

November 1930.

Indian Music (Theory)—Higher Grade.

ప్రశ్నలు

1. ఈ క్రింది భాగములను వివరముగా వ్రాయుము:—
స్వర, గ్రహ, న్యాస, అంశ, వాది, సంవాది, గతి, జతి.
- 2.(a) రాగమనగానేమి? వివరముగా వ్రాయుము.
(b) వెంకట మఖియొక్క మేళకర్త రాగములయొక్క పద్ధతిని వివరముగా వ్రాయుము.
3. జన్యరాగములనగానేమి? వాటిని వేరు వేరుగా భాగించి అట్లు భాగించుటలో వచ్చు తప్పులను వ్రాయుము.
- 4.(a) చాపు తాళమును గురించి నీకు తెలిసినంతవరకు వ్రాయుము.
(b) త్రిపుట తాళమునకు దీనికిగల వ్యత్యాసమును వ్రాయుము.

5. నీవు చదివిన గ్రంథములను బట్టి త్యాగరాజు, ముద్దుస్వామి దీక్షితులు, శ్యామశాస్త్రి వీరికి గల పోలికా పోలికలను నిర్ణయించుము.
6. కృతి, కీర్తన, పదం, జావళి యీ నాల్గింటికి గల తారతమ్యములను దెలుపుము.
7. ఈ క్రింద వ్రాయబడిన రాగములకు లక్షణములు వ్రాయుము.
1 బిలహరి, 2 కాంభోజి, 3 సహన, 4 తోడి, 5 భైరవి, 6 బేగడ.
8. నీవు చదివినటువంటి పాటలలో సహన, లేక శంకరాభరణము రాగములలో యేదైన నొకపాట యొక్క పల్లవి, అనుపల్లవులను కర్నాటక షక్తిలోనికిమార్చి వ్రాయుము.
9. కర్నాటక సంగీతమునకు గోపాలకృష్ణ భారతి, అనునాచల కవిరాయకు, రామనాడు శ్రీనివాస అయ్యంగార్లు యెంత పాటుపడిరో ప్రశంసింపుము.

జ వా బు లు

1. (i) స్వరమనగా? శ్రుతులు విడివిడిగాను వ్యక్తముగాను శబ్దింపవుగనుక వ్యక్తముగ వినదగినదియును యింపుగలదియునుగానుండునటుల పూర్వాచార్యులు శ్రుతులనుపంచి రంజనముగల అక్షరములతో నీశ్రుతులనుజేర్చి పలికింపబడియుండుటయే స్వరమనబడును. ఇట్టి స్వరములు 7. అవి యేవనగా:- షడ్జము, ఋషభము, గాంధారము, మధ్యమము, పంచమము, ధైవతము, నిషాదము లనునవి. వీనినే సప్తస్వరములందురు. (స్వరమనగా స్వ=స్వయముగా రం=రంజింపజేయునది) అని యర్థము.

(ii) గ్రహమనగా? ఒక రాగము మొదట ఏస్వరముచే గ్రహింపబడుచున్నదో అట్టిస్వరమును గ్రహస్వర మనబడును. (గ్రహము=గ్రహించుట) లేక ఎత్తుటయని అర్థము. రాగలక్షణములందు ఒక్కొక్క రాగమునకు ఒక్కొక్క స్వరము గ్రహముగా విధింపబడి యుండును. అనగా షడ్జగ్రహమనియు, ధైవత గ్రహమనియు యిటుల రాగములకు గ్రహస్వరము యేస్వరముగానున్నను యారాగము మొదట షడ్జస్వర స్థానమునుంచియే ప్రారంభింపవలెను. ఇట్లు గ్రహస్వరము పాడుట 400 సంవత్సరములకు ముందు ఏర్పడియున్న సంప్రదాయమై యున్నది.

(iii) న్యాసమనగా? ఒక రాగమునుపాడునపుడు అదియే స్వరముచే ముగింప బడుచున్నదో అట్టిస్వరమును న్యాస స్వరమని చెప్పబడును.

(iv) అంశమనగా? ఒక రాగమును పాడునపుడు ఆ రాగముయొక్క రంజనమును (రక్తి) ప్రకాశింపజేయునదియు, రాజువలె ముఖ్యముగ నున్నదియు, నగుస్వరమును అంశస్వరమనబడును. దీనినే జీవస్వరమనిగూడ చెప్పబడును.

(v) వాదియనగా? ఒక రాగమునందుగల అంశ. (జీవ) స్వరమును బోలి మాటిమాటికి నుపయోగింపబడు స్వరమును వాదిస్వరమని చెప్పబడును. ఇది రాజునకు సదృశమైనదిగా నుండును.

(vi) సంవాదియనగా? రెండుస్వరముల నడుమ 8 గాని లేక 12 గాని శ్రుతులుండిన అట్టి రెండు స్వరములు పరస్పరము (ఒకటికొకటి) సంవాదులనబడును. ఈ సంవాదిస్వరము వాదియగు రాజునకు మంత్రిని బోలునదిగా నుండును. ఉ॥ శుద్ధ స్వరములలో (స-మ¹)(స-ప)(రి¹-ధ¹)(గ¹-ని¹) యనువిశ్రుతిస్వరములలో (గ²-ని²)(గ³-ని³)యును(రి¹-మ²) ఇవి పరస్పరము సంవాదులగును. అయితే (మ¹-ని¹) వీనినడుమ 8 శ్రుతులున్నను పరస్పరము సంవాదులు కానేరవు.

(vii) గతియనగా? తాళ సంబంధమగు విశేషము. అనగా తాళమునందు కళలు నడుచువిధమునకు గతియని పేరు. జాతులకువలె యీ గతులకుకూడ చతురశ్రాది పంచభేదములున్నవి. తాళమునందు ఒకయక్షరకాలమునకు పై దెలిపినటుల కళలు 3, 4, 5, 7, 9 యిటుల నడచుచుండుటచే గతిభేదము కలుగుచున్నది. గనుక కళలు మారిన గతియును మారును.

కళలయొక్క నడకనే గతియని చెప్పబడును. ఇవి 5 విధములు గా నున్నవి. ఉ॥ త్రిశ్రగతి, చతురశ్రగతి, ఖండగతి, ముశ్రగతి, సంకీర్ణగతి అనునవి.

(viii) జతిఅనగా? తక, తరి, కిట, నక, తఱిం, గిణ, తోం, అను తాళప్రత్యయములుగల రచనకు పేరు.

2. (a) రాగమనగా? “రంజక స్వర సందర్భో రాగ యిత్యభిధీయతే” యను ప్రమాణము ననుసరించి, వినువారిచిత్తమును సుఖపరచి యిచ్చను జనించునటులజేయు స్వరవర్ణముల చేరికయే రాగమనబడును. (రాగము=ఆస) ఈ రాగము అనునది గ్రహ, అంశ, మంద్ర, తార, న్యాస, అపన్యాస, సన్యాస, విన్యాస, బహుత్వ, అల్పత్వములను పది లక్షణములను గలిగి యుండును.

(b) వెంకటమఖిగారియొక్క మేళకర్త రాగపద్ధతి యెటులనగా? సప్తస్వరములు ప్రకృతి వికృతి భేదములచే యేర్పడు 16 స్వరములకు వెంకటమఖివారు వరుసగా *స, ర, రి, గ, రు, గి, గు, మ, మి, ప, ధ, ధి, న, ధు, ని, ను, యను సంకేతాక్షరములను కల్పించి యున్నారు. అట్టి సంకేతాక్షరములైన ప్రకృతి వికృతి

* వెంకటమఖివారి సంకేతాక్షరములలో స, ప=షడ్జ, పంచమములనియు

ర, రి, రు= ఋషభములోని 1-2-3 భేదములనియు

గ, గి, గు= గాంధారములోని 1-2-3 భేదములనియు

మ, మి= మధ్యమములోని 1-2 భేదములనియు

ధ, ధి, ధు= ధైవతములోని 1-2-3 భేదములనియు

న, ని, ను= నిషాదములోని 1-2-3 భేదములనియు గ్రహింపదగును.

భేదముల మాపులవలననే మేళకర్తలు 72గా యేర్పడుచున్న వివరమును ఈ క్రిందను దెలుపబడుట గమనించునది.

సప్తస్వర సంకేతములనబడు “స,రి,గ,మ,ప,ధ,ని”య ను యేడక్షరములును రెండుభాగములుగా భాగింపబడి అందు “స,రి,గ,మ” యను మొదటిభాగమునకు పూర్వాంగమనియు, “ప,ధ,ని” యను రెండవ భాగమునకు ఉత్తరాంగమనియు జెప్పబడును. పూర్వాంగమగు, “సరిగమ”లోని ప్రకృతి(శుద్ధ) వికృతి భేదములలో శుద్ధస్వరములగు, షడ్జ, శుద్ధఋషభ, శుద్ధ గాంధార, శుద్ధ మధ్యమములును ఉత్తరాంగమగు “పధని”లోని ప్రకృతి(శుద్ధ) వికృతిభేదములలో శుద్ధస్వరములగు పంచమ, శుద్ధ ధైవత, శుద్ధనిషాదములును చేరి యేర్పడునట్టి శుద్ధస్వరసప్త కమువలన గలుగునది యొక మేళమగును. ఇదేవిధమున పూర్వాంగము యొక్క శుద్ధస్వరములచే ఉత్తరాంగము యొక్క శుద్ధ, వికృతి స్వరములను ప్రస్తరించిన ఆరు మేళములగు విధమును వెంకటమఖివారి సంకేతాక్షరములతో నీ క్రింద దెలుపబడుట గమనించునది.

పూర్వాంగము-ఉత్తరాంగము

(1) సరగమ	పధన	(1) సరగమ పధన	యీ ఆరు మేళములును “సరగమ” యను పూర్వాంగముచే ఉత్తరాంగమును ప్రస్తరించగా ఏర్పడినవి.
	పధని	(2) సరగమ పధని	
	పధను అనగా	(3) సరగమ పధను	
	పధిని	(4) సరగమ పధిని	
	పధిను	(5) సరగమ పధిను	
	పధును	(6) సరగమ పధును	

పైని దెలుపబడిన విధమున అనగా

(1) సరగమ	యను	పూర్వార్థభేదముచే ఉత్తరార్థభేదముల ప్రస్తరించిన	6	మేళములును
(2) సరగిమ	“	“	6	“
(3) సరగుమ	“	“	6	“
(4) సరిగిమ	“	“	6	“
(5) సరిగుమ	“	“	6	“
(6) సరుగుమ	“	“	6	“

యేర్పడుచున్నవి. అనగా ఒక్కొక్క పూర్వార్థ భేదమునకు 6 మేళకర్తలవంతున, 6 పూర్వార్థ భేదములకు $6 \times 6 = 36$ మేళములు, “మ” అను శుద్ధమధ్యమ ప్రస్తారముచే గలిగెను. వీనినే పూర్వమేళములనబడును. ఇదేవిధమున పై 36 మేళములును “మి” అను ప్రతిమధ్యమ ప్రస్తారముచే మరియొక 36 మేళములు కలిగెను. వీనినే ఉత్తరమేళములందురు. గనుక మ, మి, యను శుద్ధమధ్యమ, ప్రతిమధ్యమ ప్రస్తారములచే $36 \times 2 = 72$ మేళములు యేర్పడుచున్నవనియు యింతకంటెను హెచ్చింపను తగ్గింపను పరమ శివునికై నను సాధ్యముగాదనియు వెంకట మఱివారు జెప్పియున్నారు. ఇదేవారి మేళకర్త రాగముల పద్ధతి.

3. జన్యరాగములనగా? మేళకర్తలనబడు 72 జనక రాగములలో నేరాగమునుండియైన జనించురాగములను జన్య రాగములనబడును. ఈ జన్యరాగములు అవిజనించు జనకరాగ శృతులనే సహజముగా గలిగియుండి ఒక్కొక్క జనక రాగము నకు 484 జన్యరాగములవంతున జనించుచున్నవి. ఎటులనగా? సంపూర్ణ భేదము 1, షాడవభేదములు 6, ఔడవభేదములు 15,

మొత్తం $1+6+15=22$ భేదములు యేర్పడి మరల నవి సంపూర్ణపాడన, బొడవసంయోగముల నొందునపుడు సంపూర్ణ సంపూర్ణ భేదము 1యును, సంపూర్ణ పాడవభేదములు 6ను, పాడవసంపూర్ణ భేదములు 6ను, సంపూర్ణ బొడవభేదములు 15ను, బొడవసంపూర్ణ భేదములు 15ను, పాడవ పాడవభేదములు 36ను, పాడవబొడవ భేదములు 90ను, బొడవపాడవభేదములు 90ను, బొడవ బొడవ భేదములు 225ను, మొత్తం, $1+6+6+15+15+36+90+90+225=484$ జన్య రాగములు యేర్పడుచున్నవి. ఇటులు ఒక్కొక్క జనక రాగమునకు 484 జన్య రాగములు యేర్పడుటవలన $72 \times 484 = 34,848$ జన్యరాగము లేర్పడుచున్నవి.

జన్యరాగములను వేరు వేరుగా భాగించుటచే వచ్చు తప్పులు ఏమనగా? (i) ఈ జన్యరాగములలో కొన్నిటియందు అవిపుట్టు జనక రాగస్వరములనేగాక అన్య రాగాంగ (జనక) రాగస్వరము (అన్యస్వరము) లను ప్రయోగింపబడుచున్నవి. (ii) జనక రాగములకు వలె మూర్ఖనారోహణావరోహణ స్వరములు సంపూర్ణముగానేగాక కొన్నిటిలో బొడవపాడన భేదములనొందియున్నవి. (iii) జనక రాగములకు లేని మరికొన్ని యితర వర్జ, వక్ర సంచారములుకూడ వీనియందు జేర్పబడుచున్నవి. గనుక జన్యరాగములను వేరు వేరుగా భాగించుటవల్లనే జనక రాగములయొక్క సహజ లక్షణములకు విరుద్ధమగు కొన్ని అన్యస్వర ప్రయోగములు కొన్ని సంచారములు ఈ జన్యరాగములందు జేర్పబడుటకు వీలగుచున్నది. ఇవే జన్యరాగములను వేరు వేరుగా భాగించుటలో వచ్చు తప్పులు.

4(a) చాపుతాళమనగా? తాళప్రకరణమునందు జెప్పబడిన శాస్త్ర సమ్మతమగు ముప్పదియైదు తాళములుగాక శాస్త్రమునందు జెప్పబడని వేరునామములతోను క్రియలతోను అనగా మధ్యలోపించిన అక్షరకాలము కలదై రెండు ఘాతలు (దెబ్బలు) కలిగియుండి వాడబడుచున్న తాళమును చాపుతాళమనబడును. ఇది మూడు విధములు. వీనియొక్క నామములను దెబ్బలును అక్షరములను ఉదాహరణముల నీ క్రిందను దెలుపబడుట గమనించునది.

నామములు	దెబ్బలు	అక్షరములు	ఉదాహరణములు
1 మిశ్రచాపు	2	7	స రి గ స రి గ మ
2 ఖండచాపు	2	5	స రి స రి గ
3 త్రిశ్రచాపు	2	3	స రి గ

అనగా?

మిశ్రచాపుకు మొదటి దెబ్బకు 3 మాత్రలు రెండవ దెబ్బకు 4 మాత్రలు
ఖండచాపుకు మొదటి దెబ్బకు 2 మాత్రలు రెండవ దెబ్బకు 3 మాత్రలు
త్రిశ్రచాపుకు మొదటి దెబ్బకు 1 మాత్ర రెండవ దెబ్బకు 2 మాత్రలుండును

పై ని దెలిపినటులు చాపుతాళములు మూడువిధములుగా వాడబడుచున్నవి.

(b) త్రిపుట తాళమునకు చాపుతాళమునకు గలభేద మేమనగా:—

(i) త్రిపుటయనగా ఇది జాతినిబట్టి 5 విధములుగా నున్నను సర్వసాధారణముగా త్రిశ్రజాతి త్రిపుటతాళముగా నెంచుటయే వాడుకయందుండుటచేతను చాపుఅనగా మిశ్రచాపుతాళముగానే పరిగణింతురుగనుకను ఈరెండు తాళములకును

అక్షరసంఖ్య సమానముగానే యున్నను అంగములయందుమా ర్పుజెందియున్నది.

(ii) త్రిపుట తాళమునకు 1 లఘువు 2 ద్రుతములు కలిగి మొత్తము $1+2=3$ అంగములుగలవు. చాపుతాళమునకు అంగములుగాలేక 2 ఘాతలు మాత్రము గలవు.

(iii) త్రిపుటతాళమునకు గల 7 అక్షరములను వేయుటలో 1లఘువునందు 3 అక్షరములును 2ద్రుతములయందు 4 అక్షరములును వేయబడుచున్నవి.

చాపుతాళమునకు గల 7 అక్షరములను వేయుటలో మొదటిఘాత (దెబ్బ) వేసి రెండక్షరకాలమువరకును, రెండవ ఘాతవేసి మూడక్షర కాలము వరకును నిలిపియుంచవలెను.

గనుక పైని దెలుపబడినటుల త్రిపుటతాళమునకు గల 7 అక్షరములలో స రి గ| స రి గ మ|| యను విధమున 3 అంగములుగ వేసిన త్రిశ్రజాతి త్రిపుటతాళమనియు, స రి గ| స రి గ మ|| యనువిధమున 2 దెబ్బలుగా వేసిన చాపు లేక మిశ్రచాపు తాళమనియు చెప్పబడును. కొందరు వీలుకొరకు అప్పుడప్పుడు చాపుతాళమును వేయునపుడు రెండువరుసదెబ్బలకు బదులు ఒకవిసర్జితములో 3 అక్షరములును ఒక దెబ్బలో 4 అక్షరములును లెక్కపెట్టుదురు.

5. త్యాగరాజు? ముద్దుస్వామిదీక్షితులు? శ్యామ శాస్త్రిగల పోలికలు ఏవనగా:—

(i) ఈ ముగ్గురును దక్షిణదేశమునగలతంజావూరుజిల్లా లోని 'తిరువారూరు' అను గ్రామమున జనించిరి.

(ii) ఈ గాయకత్రయము వరుసగా (త్యాగయ్య 1759 - 1847.) (దీక్షితులు 1775-1835.) (శ్యామశాస్త్రి 1763-1827.) కాలమునాటి వారగుటచే ఒక శతాబ్దము (1750-1850.) లోనివారై యున్నారు.

(iii) పేరు ముగ్గురును బ్రాహ్మణులును సమకాలికులు నైయున్నారు.

(iv) ఈమువ్వురును సంస్కృతాంధ్రములందును, వేద సంగీత, జ్యోతిష శాస్త్రములందును మిక్కిలి ప్రతిభగల పండితులై యున్నారు.

(v) ఈ ముగ్గురును దైవోపాసకులగుటచే దేవతాప్రసన్నమునొందిన మహనీయులై యున్నారు.

(vi) ఈ పండితత్రయము వరుసగా (త్యాగయ్య-నారదమహర్షిని) (దీక్షితులు-చిదంబరనాథయోగిని) (శ్యామశాస్త్రి-సంగీతస్వామిని) సేవించినద్దురుకటాక్షమునసంగీతలక్ష్యలక్షణములనేకముగ గ్రహించిన వారై యున్నారు.

(vii) ఈ ముగ్గురును దైవానుగ్రహము పొందినవారగుటచే పండలకొలది కృతులను రచించియున్నారు.

(viii) ఈ కవిత్రయము కల్పించిన అపూర్వరాగము

లును, భావపూరితములగు కృతులును, హృదయరంజకముగు గానకళాకౌశలమును, చరిత్రాత్మకములునై యున్నవి.

(ix) ఈ బ్రాహ్మణత్రయము మిక్కిలి నైష్ఠికులును మహాభక్తులు నై యున్నారు.

(x) వీరు మువ్వురును “నిగ్రహ” “అనుగ్రహ” శక్తులు గలిగినవారై యున్నారు.

(xi) ఈ ముగ్గురును నిజసంగీతామృతమును చవిచూచిన ధన్యులై యున్నారు.

(xii) ఈ భక్తత్రయము చేసిన కొన్నియద్భుతకార్యముల నలన వీరిమహిమలను వెల్లడించిన వారైరి.

(xiii) ఈ మువ్వురియొక్క అచంచలమగు భక్తిని పరిశోధింపబడుటకో యనునట్లును, పత్రివతలందరకువలెను వీరియొక్కభార్యలు వీరికంటె ముందుగానే స్వర్గసులైరి.

(xiv) ఈ ముగ్గురుగాయకశిఖామణులును తమచేరచింపబడిన కృతులను శిష్యపరంపరలచే లోకమున నెదజల్లించిన సంగీతోద్ధారకులై యున్నారు.

(xv) ఈ మువ్వురు భక్తశిఖామణులు తమ మరణకాలమును గుర్తెరింగినవారగుటచే శిష్య, బంధు, మిత్రాదులకు దెలియబరచి గడుపుకాలమునందే భౌతికశరీరము విడనాడి స్వర్గలోకమలంకరించిన మహనీయులైయున్నారు.

ప్రైవేటిసిన విషయములవలన యీమువ్వుగు వాగ్గేయ కారకులును అనేక విషయములలో పోలిక గలిగినవారుగా నున్నారు.

త్యాగయ్య, దీక్షితులు, శ్యామశాస్త్రిలకు గల భేదములు యేవనగా:—

(i) త్యాగయ్య మురికినాడు బ్రాహ్మణుడు
దీక్షితులు అరవ బ్రాహ్మణుడు
శ్యామశాస్త్రి “వడ దేశత్తువాదమల్” అనుతెగకు
చెందిన బ్రాహ్మణుడు

(ii) త్యాగయ్య, దీక్షితులు సహజముగా బీదకుటుంబములోనివారు. శ్యామశాస్త్రి సహజముగా పితౄర్జితమైన భూవసతిగలవాడు.

(iii) త్యాగరాజు శ్రీరామోపాసకులై 96,00,00,000 రామనామము జపించిరి. దీక్షిత, శ్యామశాస్త్రిలు శ్రీవిద్యా, ఉపాసకులైనను 96 కోట్లు జపించినటుల దెలియుట లేదు.

iv) త్యాగరాజు 2,400 కృతులవరకు రచించి యున్నటుల దెలియుచున్నది. దీక్షిత, శ్యామశాస్త్రిలు చెరి 300 కృతులను మాత్రమే రచించి యుండునటుల దెలియుచున్నది.

(v) త్యాగరాజు తమయొక్కకృతులు కీర్తనములలో విశేషభాగము ఒక కథాసందర్భము ననుసరించియే రచించి యుండిరి.

దీక్షిత, శ్యామశాస్త్రులు తమ యొక్క కృతులను ఒక కథాసందర్భము ననుసరించకనే రచించియుండెరి.

(vi) త్యాగరాజు మహాభక్తుడగుటయే గాక వాల్మీకి కాంశసంభూతుడని చెప్పుటకు వారి రామాయణకథాసందర్భముగు 24,000 శ్లోకములకు వీరి 24,000 కీర్తనములే సహేతుకములుగా నుండియున్నవి.

దీక్షితశ్యామశాస్త్రులు మహాభక్తులుగను భగవదానుగ్రహపాత్రులుగ మాత్రమే చెప్పబడుచున్నారు.

(vii) త్యాగరాజు తమకీర్తన పరంపరలచే భగవంతుని మాత్రము కీర్తించినేగాని మానవమాత్రునికీర్తించకున్నటుల కొన్ని ద్రుష్టాంతరములు కనుపడుచున్నవి.

దీక్షిత శ్యామశాస్త్రులు తమ కీర్తనాదులచే దేవదేవులనే గాక మానవమాత్రులను సయితము కీర్తించినటుల దెలియుచున్నది.

(viii) త్యాగరాజు తమమరణకాలమును గుర్తెరింగిన పిమ్మట సన్యసించెను.

దీక్షిత, శ్యామశాస్త్రులు తమ మరణ కాలమునకు ముందు సన్యసించియుండలేదు.

(ix) త్యాగరాజుచే రచింపబడిన కృతులు తెలుగు, సంస్కృత భాషలందుండి సాహిత్య పరిచయములేని వార

లకు సయితము గ్రాహ్యమగునటుల సరళ శైలిగను భావ
యక్తముగను చిన్నవిగను యుండి ద్రాక్షాపాకముగా
నుండును.

దీక్షితులచే రచింపబడిన కృతులు, తెలుగు, అరవము,
సంస్కృత భాషలయందుండి సంగీత సాహిత్యపరిచయము గల
వారు మాత్రమే గ్రహింప గలుగునటుల కఠిన శైలిగను
పెద్దవిగను యుండి నారికేళపాకముగా నుండును.

శ్యామశాస్త్రీచే రచింపబడిన కృతులు దేవీపరముగా
నుండి తెలుగు, సంస్కృత భాషలందుండి సంగీత సాహిత్య
జ్ఞానముగల వారికిమాత్రమే గ్రాహ్యమగునటుల కఠిన శైలిలో
నుండి కదళీపాకముగా నుండును.

(x) త్యాగరాజు, కృతులనేగాక దివ్యనామ సంకీర్తన
ములు, ఉత్సవ సంప్రదాయ కీర్తనలు, మరియు ప్రహ్లాదభక్త
విజయము, నౌకాచరిత్రము మొదలగు గ్రంథములను
రచించెను.

దీక్షిత శ్యామశాస్త్రీలు కృతులనుమాత్రమే రచించిరి
గాని తదితర కీర్తనలుగాని, గ్రంథములుగాని రచించినటుల
కనుపడుటలేదు.

(xi) త్యాగరాజున కెప్పుడును పదునైదుమంది శిష్యు
లుండి పలుదిశలకు పోయి విద్యాప్రదర్శనముచేసి గురువులకు
కీర్తిదెచ్చుటచేతను అతనియొక్క రచనల రాగభావ సంపత్తు

లచేతను వీరి కృతులు లోకమున మిక్కిలి ప్రచారములొ
నున్నవి.

దీక్షితుల కృతులు కఠిన శైలిగను విశేషభాగము సఁ
స్కృతమున నుండుటచే శిష్యులు, వంశీయులవలన కొంత
వరకే ప్రచారములొనున్నవి.

శ్యామశాస్త్రి యొక్కనమంది శిష్యులను చేరదీయక
పోవుటచేతను కృతులు క్లిష్టమగునవి యగుటచేతను నారి కృ
తులు యొక్కవ ప్రచారము లేకయున్నవి.

(xii) శ్యామశాస్త్రి, మాంజి, కలగడ, చింతామణి
యిత్యాది అపూర్వరాగములు కల్పించెను.

త్యాగయ్య, దీక్షితులచే అట్టి అపూర్వ రాగములు
సృష్టింపబడినటుల కనుపడుటలేదు.

(xiii) త్యాగయ్యకు నారదమహర్షి వలన “స్వరార్ణవ”
మను సంగీత గ్రంథరాజము బహుళకరింపబడెను.

దీక్షిత, శ్యామశాస్త్రిల కట్టి గ్రంథరాజములే మహా
ర్షులవల్లను బహుళకరింపబడలేదు.

(xiv) త్యాగరాజు యొక్క గాత్ర మతి మధురమగు
టచే గాత్రజ్ఞుడగుటయేగాక వైణికుడుగా తెలియుచున్నది.

దీక్షిత శ్యామశాస్త్రిలు గాత్రజ్ఞులేగాని జంత్రవాద్య
ములందు ప్రవేశమున్నటుల దెలియుటలేదు.

(xv) త్యాగరాజు సిద్ధిజెందిన “తిరువైయ్యారు” గ్రామమునందును, తదితర యనేక పట్టణములందును వారి వర్ధంతి మహోత్సవమును భక్తితోను అతివైభవముతోను గాయకులందరు సలుపుచున్నారు.

దీక్షిత, శ్యామశాస్త్రులు స్వర్గస్తులైన తావులందుగాని తదితర చోట్లగాని వారి సంవత్సరీకోత్సవములట్లు వైభవముగా గాయకులు జరుపుటలేదు.

(xvi) త్యాగరాజు సిద్ధిజెందిన తావున గొప్ప సమాధి కట్టబడి నేటికిని నిత్యధూపదీప నైవేద్యాదులు జరుగుచున్నవి.

దీక్షిత, శ్యామశాస్త్రుల కట్టి సమాధులుగాని, తదితరములగు ఆలయములుగాని నిత్య ధూపదీప నైవేద్యాదులుగాని యేర్పడియుండలేదు. ఇవేవీరి ముగ్గురికిగల భేదములు.

6. కృతి, కీర్తన, పదము, జావళి వీనికిగల తారతమ్యమేమనగా?

(i) కృతి యొక్క- మాతృపు (సాహిత్యము) భక్తిరసము గానుండుటయే గాక శృంగార రసముగా కూడనుండును.

కీర్తన యొక్క మాతృపు (సాహిత్యము) కేవలముభక్తిరసముగనే యుండును.

(ii) కృతికి, ముఖ్యముగా పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణములను మూడు అంగములుండును. అయితే కొన్ని కృతులు చిట్ట

స్వరము, స్వరసాహిత్యము, మధ్యమకాల సాహిత్యములను ముఖ్యముకాని అంగములను కూడ కలిగి యుండును. చిట్ట స్వరము, 2, 4 లేక అంతకంటె నెక్కువ ఆవర్తములను కలిగి మధ్యమకాలములో నుండి కొన్ని సమయములలో అనులోమ విలోమక్రమముగా పాడబడును. ఇట్టి చిట్టస్వరముగల కృతికి, ముఖ్య ఉదా:- రఘువంశసుధ. కదనకుతూహలము రంగము ఆదితాళము. (పట్నం సుబ్రహ్మణ్యఅయ్యర్ విరచితము.) కృతులు రచించినవారిలో ముఖ్యులు:- త్యాగరాజు, ముద్దు స్వామిదీక్షితులు, శ్యామ శాస్త్రి, సుబ్బరాయ శాస్త్రి, మైసూరు సదాశివరావు, పట్నం సుబ్రహ్మణ్యఅయ్యర్ మొదలగువారు.

కీర్తనకు పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణములను మూడు అంగములుమాత్రమే యుండును. ఇట్టికీర్తనకు, ముఖ్య ఉదా:- ఎన్న గానురామభజన. కామవర్ధనిరాగము, రూపక తాళము. (భద్రాచల రామదాసువిరచితము) కొన్నికీర్తనలు పల్లవి, చరణములనుమాత్రము గలిగియుండును. త్యాగరాజులవారి దివ్యనామ సంకీర్తనలలో కొన్ని యీ తరగతిలోనివై యున్నవి.

కీర్తనలు రచించినవారిలో ముఖ్యులు:- పురందరవిఠల్, భద్రాచలరామగాను, అరుణాచలకవిరాయర్, గోపాలకృష్ణభారతి, కవికుంజరభారతి మొదలగువారు.

(iii) పదము అనునది పాండితీప్రతిభగల యొకగొప్ప రచన. ఇందు గంభీరమైన వేదాంతార్థము యిమిడియుండి మనస్సును ఆకర్షింపజేయునదిగా నుండును.

పదమునకు పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణములుగలిగి అందలిమాత్రపు శృంగారరస ప్రధానమై నాయకానాయకి లక్షణవ్యవహారాదులు గలిగి పల్లవినందుకొనెడి అనుపల్లవ చరణమాత్రపు (సాహిత్యము) లనుకల్గియుండును. అనుపల్లవ, మూడవ చరణములందుగాని లేక మూడవ చరణమందే గాని నాయక ముద్రలుగలిగి చౌకకాలముగా పాడదగి యుండును. ఇట్టిపదమునకు ముఖ్యఉదా: — అలగితే భాగ్య మాయెను. హుసేని రాగము, త్రిపుట తాళము (క్షేత్రీయ విరచిత ము.) పదములు రచించిన వారిలో ముఖ్యులు. క్షేత్రీయులు, ఘనంసీనయ్య, పరిమళరంగ, సారంగపాణి, గోవిందసామయ్య మొదలగువారు.

(iv) జావళికిసాధారణముగా పదముయొక్క లక్షణములేగలి గియుండి గ్రామ్యగానమునకు సంబంధించి మనస్సును ఆకర్షింప జేయునదిగానుండును. ఇందలిమాత్రపు శృంగారరస ప్రధానమై నాయకానాయకిలక్షణములుగలిగియుండి మధ్యమకాలముగా పాడదగియుండును. ఇట్టిజావళికి ముఖ్యఉదా: — ఏమిమాయము జేసిపోతి వి, కాంభోజి రాగము. రూపక తాళము (పట్టాభిరామయ్యవిరచిత ము.) జావళిలు వ్రాసినవారిలో ముఖ్యులు. ధర్మపురిసుబ్బరాయర్, పట్టాభిరామయ్య, పట్నంసుబ్రహ్మణ్యాయర్, రామ్మాడు శ్రీనివాస అయ్యంగారు మొదలగువారు. పై దెలిపిన విషయ యములే యీ నాల్గింటికిగల తారతమ్యములుగా నున్నవి.

7. (i) బిలహరి రాగలక్షణము:— ఇది 29వ మేళ కర్తయగు ధీరశంకరాభరణరాగమున జసించిన జన్యరాగము.

ఆరోహణము:— స రి² గ³ ప ధ² స.

అవరోహణము:— స ని³ ధ² ప మ¹ గ³ రి² స.

భాషాంగరాగము. బౌడవ సంపూర్ణరాగము. షడ్జగ్రహము. గమక వరీక రాగము. రక్తి రాగము. ఉదయము 6 గంటలు మొదలు 9 గంటలవరకు గానము సేయదగును. ఈ రాగమున రిషభ, ధైవత, నిషాదములు రాగచ్ఛాయా స్వరములుగానున్నవి. ఈ రాగమున పధని²ధపా అను ఆరోహణ సంచారమందు కై శికినిషాదము బలుకును. ఇదే ఈ రాగమునకు అన్యస్వరప్రయోగము. ఈ రాగమునందు ససరిరిగగపప, గగపప

ధధసస మొదలగు జంటస్వరప్రయోగములును, ధగరిసనిధపా-రిగధపా మొదలగు దాటు స్వరప్రయోగములును వచ్చుటచేత మిగుల రంజింపబడుచున్నది. ఇందుగల ముఖ్యసంచారములు:-

సరిగపామగరీ-గపధసాసా-సనినిధసా-సరిగపమగరీసా-సనిధప

ధా-రిసనిధపా-పధపధని²ధపా-మగరీ-రిగధపా-మగరీ-సరిగప
మగరీసా-సనినిధసా- మొదలగునవి.

(ii) కాంభోజిరాగలక్షణము:— ఇది 28వ మేళకర్తయగు హరికాంభోజిరాగమున జనించిన జన్యరాగము.

ఆరోహణము:— స రి² గ³ మ¹ ప ధ² స.

అవరోహణము:— స ని² ధ² ప మ¹ గ³ రి² స.

భాషాంగరాగము. షాడవ సంపూర్ణరాగము. షడ్జగ్రహము. సర్వస్వర గమక వరీకరాగము. రక్తిరాగము. ఎల్లప్పుడును గానము సేయదగును. ఈరాగమున మధ్యమ, ధైవత, నిషాదములు రాగచ్ఛాయా స్వరములుగానున్నవి. ఈరాగ

మున సనిశిపధసా అను సంచారమందు కాకలీ నిషాదము బలుకును. ఇదే ఈరాగమునకు అన్యస్వర ప్రయోగమును, తీవ్రస్వరప్రయోగమునెయున్నది. ఈరాగమున రిపమగస-రిమగస-ధగరిస, మొదలగు దాటుస్వర ప్రయోగములు వచ్చుట చేత రంజింపబడుచున్నది. ఇదిపెద్దరాగములలోనొకటైయున్నది. ఇందుగలముఖ్యసంచారములు:—

సరిగమపధసా-సనిధరిసనిధపా-పధమాగా-పధాసాసనిశిపా-

పధసధసా-సనిధాపా-మగ పధాసా-సరిసీధా-పధసరిగా-గామ

గరీ-సరిగామగరీసా-సనిధా-పధరిసనిధపా-ధపామగరీ-సరిగమ
పా-మగరీసా-సనిధపా-మగపధాసా-సనిశిపా-పధసధసా-ధరీసా.

మొదలగునవి.

(iii)సహన రాగలక్షణము:—ఇది 28వ మేళకర్తయగు హరికాంభోజి రాగమున జనించిన జన్యరాగము.

ఆరోహణము:— సరి²గ³మ¹ పమ¹ధా²ని²స.

అవరోహణము:—స నీ²ధ²ప మ¹గా²మ¹రీ²గ³రి²స.

భాషాంగరాగము. వక్రరాగము. పద్జగహము. దేశీయరాగము. ఎల్లప్పుడును గానమునేయదగును. ఈరాగమున ఆరోహణమున పంచమము వక్రమై అవరోహణమునందుగల దీర్ఘ, నిషాద, గాంధారములు కంపితముగలిగియుండును. ఈ రాగములో కొన్ని తావులందు అనగా, సనీధపమగా²మ రీగరిస, అనుసంచారమందుగల మొదటి గాంధారము సాధారణగాంధారముగ బలుకును. ఈ అన్యస్వర ప్రయోగమువల్లనే ఇది భాషాంగరాగమని చెప్పబడుచున్నది. ఇందుగలదీర్ఘస్వర ప్రయోగ సంచారములు.

రీగామపామా-పమధానీసా-రీగమా-గమగామరీగరిసా-రినీస
ధానిధపా-రీగమపధనీధపా-మగా²మరీగరిసా-నిసధపమా-ధాని
సా-నిరీసా-మొదలగునవి.

(iv) తోడి రాగలక్షణము:—ఇది రివ, మేళకర్తయగు హనుమత్తోడి రాగమున జనించిన జన్యరాగము. ఇది కర్నాటక రాగముగాదనియు, ఉత్తరహిందూదేశమునుండి తేబడినదగుటచే బౌత్తరరాగమనియు వెంకటమఱివారుజెప్పియున్నారు.

ఆరోహణము:— స రి¹ గ² మ¹ ధ¹ ని² స.

అవరోహణము:—స ని² ధ¹ మ¹ గ² రి¹ స.

పై విధమున నీరాగమున పంచమము వర్జమై పాడవరాగముగనున్నను, వెంకటమఱివారేగాక త్యాగరాజుది తది

తర వాగ్గేయకారకులుసహితము నీరాగమున ఆరోహణ అవరోహణములందు పంచమము వాడుచు నేరచించియుండుటచే ప్రస్తుత కాలమునందుగూడ పంచమమును విశేషముగ నేవాడుచున్నారు.

ఉపాంగరాగము, షడ్జగ్రహము, సర్వ స్వరగమకవరీక రాగము, రక్తిరాగము. ఎల్లప్పుడు గానము సేయదగును. ఇది పెద్దరాగములలో నొకటియైయున్నది. ఈరాగమున గాంధార మధ్యమ, ధైవతములు రాగచ్ఛాయాస్వరములుగా నున్నవి. మరియు నీరాగమున గగ మమ ధధ, మమ ధధ నిని. మొదల

గుజంటస్వర ప్రయోగములును నిగరిని-ధనిరినిధమ-గమని ధమగారిసా మొదలగు చాటుస్వర ప్రయోగములును వచ్చుటచేత మిక్కిలి రంజింపబడుచున్నది.

ఇందుగల ముఖ్య సంచారములు:—

. . . . .
ధనిసాసాసనిధా-పధనిసరిగారిసా-రిసనిధా-ధనిసరిగమగారిసా-సనిధాపా-మగమపధనీధపా-పమగా-గమధనిధమగారిసా-నిగరిసనిధనీసా-నిగారిసా మొదలగునవి.

(v) భైరవి రాగ లక్షణము:—ఇది 20వ, మేళకర్తయగు నటభైరవిరాగమున జనించిన జన్యరాగము. ఇది మొదట ఉపాంగము, లేక శుద్ధరాగముగా నుండి వెంకటమఖివారి కాలమునుండి క్రమముగా ఆరోహణమున చతుశ్రుతిధైవతముచేర్పబడుటచే నిది భాషాంగరాగమైనది. పూర్వీకులు

ఈభైరవిని ప్రాచీన ప్రసిద్ధ మేళములగు 19లో 7వ మేళముగా జేర్చియున్నటుల దెలియుచున్నది.

ఆరోహణము:—స రి² గ² మ¹ ప ధ² ని² స.

అవరోహణము:—స ని² ధ¹ ప మ¹ గ² రి² స.

భాషాంగరాగము. సంపూర్ణ రాగము. షడ్జగ్రహము. సర్వస్వరగమకవరీక రాగము. రక్తి రాగములలోనిది మిగుల శ్రేష్టమైనరాగము. వెంకటమఱివారు సాయంకాలరాగమనిచెప్పియున్నను అన్ని వేళలందును గానము సేయదగిన రాగమనియే ప్రస్తుతకాలమున వాడుచున్నారు. ఈ రాగమున రిషభ గాంధార, మధ్యమ, నిషాదములు రాగచ్ఛాయా స్వరములు గానున్నను, ప్రసిద్ధమైన రచనలు చాలవరకు నిషాద, రిషభ స్వరములమీదనే ప్రారంభింపబడియున్నవి. ఈ రాగమున, రిరిగగ

మమగగ మొదలగు జంటస్వర ప్రయోగములును, నిగరిగసరి

నిరిసరినిస-మపమనిధప మొదలగు దాటుస్వర ప్రయోగములు నువచ్చుటచేత మిగులరంజింప బడుచున్నది. ఈ రాగమున

పధ²నిస-నిధ²నిస-పధ²నిసరీ అనేడిఆరోహణసంఘాతములందుచ తుశ్చత్తిధై వతముబలుకును. ఈ అన్యస్వర ప్రయోగమునలననే ఇదిభాషాంగరాగమైనది. పధనిధపా-అను సంఘాతమునందును పంచమమువరకు బోవు తదితరఅవరోహణ సంఘాతములందును శుద్ధధైవతము బలుకును. ఇది పెద్దరాగములలో శ్రేష్టమైనదియై యున్నది. ఇందు గల ముఖ్యసంఘాతములు=

రిగమపధ²నిసాసా-సరిసనీధా²-ధ²నిసరిగరీ-రిగమగగరిసా-సరిగరి
సానీధా²-నిసనిగారిసా-సనిరిసనీధపా-మపధ²నిసా-సరినీధపా-మ
పమనీధపా-మపగారిసా-రిగమపధపగారిసా-రిగమరిగసాసరిసనిధ
పా-మపధనిసానిరీసా-మొదలగునవి.

(vi) బేగడరాగలక్షణము:—ఇది 29వ, మేళకర్త
యగు ధీరశంకరాభరణరాగమున జనించిన జన్యరాగము.

ఆరోహణము:— స గ³ రి² గ³ మ¹ ప ధ²నీ²ధ²ప స.

అవరోహణము:—స నీ³ ధ² ప మా¹ గ³ రి² స.

భాషాంగరాగము. వక్రసంపూర్ణరాగము. షడ్జగ్రహము.
రక్తిరాగము. సాయంకాలము 6 గంటలమొదలు 9 గంటల వ
రకు గానము సేయదగును. ఇందు మధ్యమ, నిషాదములు రా
గచ్ఛాయాస్వరములుగా నున్నవి. ఈరాగమున 'గమాప, అ
ను ఆరోహణ సంచారమునను ధపమా' అను అవరోహణసం
చారముననుగల మధ్యమము కంపముతో నిలచు నపుడు
శుద్ధమధ్యమ, ప్రతిమధ్యమములుగాక తనకొనయందు అల్ప

ముగ పంచమస్వరమునుబట్టి క్రిందికి దిగును. సనీ³ధప అను ఈ
సంచారమునకాక లీనిషాదముబలుకును. పధనీ²ధప, పనీ²ధపఅను
సంచారములందుకై శిక్కినిషాదముబలుకును. అన్యస్వరమగుయీ

కై శిక్తనిషాద ప్రయోగమువలననేనిది భాషాంగముగుచున్నది. పై నిషాదములను కంపితము చేయునపుడు తనకొనయందు అల్పముగ షడ్జమునుబట్టి క్రిందికి దిగును. ఇట్లుపలుకునపుడు కొన్ని-చోట్ల కై శికియును కొన్ని-చోట్ల కాకలియును కొన్ని-చోట్ల రెండునుగాకనుబలుకును. గనుక పై జెప్పిన లక్షణమున బట్టి ఈ బేగడరాగమునకుగల సప్తస్వరములలో మధ్యమ, నిషాదములే మిగుల రంజనము గలిగించెడి జీవ స్వరములుగా నున్నవని దెలియదగును.

ఇందలి ముఖ్యసంచారములు:-

గమపధనీ²ధపాపా - మధపమాప - గమపమ-గమగమారి-

గమపధనీ²ధపసాసా-సరినీధపా-ధపసాసా-సగరిగా - గరిగమగ

మరీపమరీసా-సనిధనిసా-రినీధపా-పధనీ²ధపా-మపధమాగరి-గ
మపధపనీ²ధపమాగరిసా-సనిధపసా-నిరీసా. మొదలగునవి.

N.B:- ఈక్రింది రివ ప్రశ్నలో సహన, లేక శంకరాభరణరా గములో నేదైన నొక పాటయొక్క పల్లవ, అను పల్లవులమాత్రము కర్నాటక షక్తిలోనికిమార్చి వ్రాయమనియుండుటచే నదేవిధముగ నీక్రింద వ్రాయబడినదని గ్రహింపదగును.

[illegible]

ప. స్వరరాగసుధా రసయుత భక్తి - స్వరాష్వరమురా ఓ మననా॥ (స్వర)

అ. పరమానందమ గారి కమలము పై - ఒక భైకములూ చెలగేమి సుఖమా॥ (స్వర)

[illegible]

||

[illegible][illegible]

సని* స రి గామగ గామగరీ-గమామమామాపాంధనిసా; ధపమాగా॥ రిగమపమా గమగా రిగరి ॥

$\vdots$

॥ నిజముగా-కపరముగా పదుగా గామకరీ! శా...ధనిసరి! సనిశామ కమపమ మగగరి ॥

$\vdots$

[illegible]

$\frac{p}{12} \cdot$

3 గరిసని*

.....*

! పా:: మగరిస | రిగమపధనిసరి-గమగరిసనిధప ||

! రా:: ఓ ... | ము. .... -న ... సా... ||

4 పగరిని *

..... *

సని*

... *

(స్వర)

! పా:: సా |, సనిధా - మపమా గరి ||

! రా:: ఓ |, ము... - న . . సా. ||

లి.

;* ము.

- పమగా

మాపా, ధాని

! పా:: సా

- నిసనీ - ధనిధా - పమ గమపమ ||

;* పు. ర

- మా. ::

. నం, దమ

! సే:: క

! ము.. - ల . . - ము. పై... ||

2 పగగరి*

..... *

గమపా పమగా;

మాపా, ధాని

! పా::

ధనిసరి | గమగరి సనిధప - పమగరి - గమపమ ||

... *

ప. ర మా. ::

. నం, దమ

! సే:: - క...

! ము... ల ... - ము... - పై ... ||

గమాగ*

..... *

మధపా - పధమా

- మపపమ

- గా

! మ-రిగమపా-ధనిసరి | సనిపామ గమపమ-మగగరి ||

... *

బ. క - ధా. క

- ము ... - లు

! - చెల . కే-మి ... | . . సు. ఇ ... -మా... ||

రిససని*

... *

(స్వర)

9. కర్నాటక సంగీతాభివృద్ధికై మిక్కిలి పాటు పడిన వాగ్గేయకారకులలో ఆనకొండవపురం గోపాల కృష్ణభారతి (1811-1881) అరుణాచల కవిరాయర్ (1711-1778) రామ్మాడు శ్రీనివాసఅయ్యంగారు మిగుల ప్రశంసనీయులుగానున్నారు.

(i) వీరిలో మొదటివారగు గోపాలకృష్ణభారతి పరమ శివభక్తుడగు నందనారు దివ్యచరిత్రమును నాటకరూపముగ వ్రాసి ప్రదర్శించెను. మరియు వీరు “అయర్ పాగై నయనార్ చరిత్రము” “తిరునీలకాంత నయనార్ చరిత్రము” “కరై కాల్ అమ్మయార్ చరిత్రము” మొదలగు సంగీతనాటకములుకూడ వ్రాసియుండిరి. వీరి కీర్తనములన్నియు శివపరముగాను భక్తియుతముగాను సరళశైలిగను భావయుక్తముగ నుండును. అరవభాషయందుగల కీర్తనలలోనివి మిక్కిలి ప్రసిద్ధముగా నున్నవి.

(ii) రెండవవారగు అరుణాచల కవిరాయర్ రామనాటకమును కీర్తనములతో అరవమున రచించి బాగుగ ప్రచారముచేసిన మహనీయుడు. వీరికీర్తనములన్నియు మిక్కిలి భావయుక్తముగను రసవంతముగనుండి ఆకర్షణీయముగానుండును. ఈ కీర్తనములు రామాయణ కథాసంధర్భము ననుసరించిన కీర్తనములగుచే ముఖ్యముగా ద్రావిడులనేగాక తదితరులచే సయిత మాక్ష్మంపబడు చున్నవి. ఇతడు శిర్గాజీ స్థలపురాణము, హనుమార్ పితౌ తమిజ్, అశోముఖి మొదలగు నాటకములనుకూడ రచించెను.

(iii) మూడవవారగు రామ్నాడు శ్రీనివాసఅయ్యంగారు, (పూచిఅయ్యంగారు) వీరు రామ్నాడు రాజుసహాయమున పట్నం సుబ్రహ్మణ్యఅయ్యర్ గారివద్ద సంగీత లక్ష్యలక్షణముల నేర్చి వృద్ధికివచ్చి ఆస్థాన పండితుడై అనేక కృతులు, తాన వర్ణములు, జావళీలు, తిల్లానాలు రచించెను. వీరి కృతులు చౌక కాలముగను, భావయుక్తముగను చిట్టస్వరములతోను కూడి వారి స్వంత పేరుతో సంతకముచేసి యుండును.

ఇటుల పెముగ్గురు గాయకశిఖామణులెంతయు పాటుపడి రచియింపబడిన కీర్తనములు కృతులు, తానవర్ణములు, జావళీలు, తిల్లానాలు ప్రస్తుత కాలమున కర్నాటక సంగీత విద్యావిధానమునకెంతయో నుపయుక్తముగ నున్నందున వీరికృషి మిగుల ప్రశంసనీయమై యున్నది.

Government Technical Examinations.

November 1931.

Indian Music (Theory)—Higher Grade.

ప్రశ్నలు

- 1.(a) (i) ఎడుప్పు (ii) కాలము (iii) స్థాయి. వీనిలో రెండిటిని ఉదాహరణములతో వివరింపుము.
- (b) ఒక పాటను స్వరపరచి వ్రాయునపుడు చుక్కలను జత గీటులను వ్రపయోగపరచుటయొక్క ప్రయోజనమును దెలుపుము.
- 2.(a) పాటలను ఏవిధముగ విభజించియున్నారు. ఏవైనా విభాగముల యొక్క విశేషములను దెలిపించుము.
- (b) రాగ-ఆలాపన అనగా నేమి?
- (c) క్రొత్తగా పాటనేర్చుకొనువారికి రాగఆలాపన చేయుటకు ముఖ్యముగా గమనింపవలసిన ఏయేవిషయములను చెప్పుదువు?
- 3.(a) తాళము యొక్క “జాతి” అనగా నేమి?
- (b) “మ” అను స్వరము మేళకర్తరాగము లన్నింటిని రెండు సమభాగములుగా విభజించుచున్నది. అనగా నేమి అర్థము?

- 4.(a) శ్రీ త్యాగరాజస్వామియొక్క చరిత్రమును సంక్షేపముగా వ్రాయుము. కర్నాటక సంగీతముయొక్క గౌరవమునకుగాను ఆయనచేసిన కార్యములు ఏమి?
- (b) ముద్దుస్వామిదీక్షితులు, శ్యామశాస్త్రి, గోపాలకృష్ణ భారతి వీరిలో ప్రతిఒకరును వ్రాసిన ఏదైన రెండు కృతుల పేర్లును, వానియొక్క రాగతాళములను వరుసగా వ్రాయుము.
5. ధన్యాసి, కేదారగౌళ, బేగడ, పూర్వకల్యాణి, శంకరాభరణము. వీనిలో తిరాగములయొక్క లక్షణములను వ్రాయుము.
6. నీలాంబరి, భైరవి, సారంగ, సహన, ముఖారి, కామవర్ధని, బిలహరి. వీనిలో యేయే రాగములలో క్రమముగా ఈక్రింది స్వరములు వచ్చుచున్నవి.
(i) శుద్ధ రిషభము. (ii) సాధారణ గాంధారము.
(iii) ప్రతిమధ్యమము. (iv) కాకలీ నిషాదము.
- 7.(a) వాద్యములు ఎన్నివిధములు? ఎట్లువిభజింపబడుచున్నవి? ప్రతి భాగమునకును ఉదాహరణము వ్రాయుము.
- (b) గోటు వాద్యమును, వీణ వాద్యమును చూచుటకు ఏమి వ్యత్యాసము తెలియుచున్నది?
8. కల్యాణి, హంసధ్వని, శంకరాభరణము. వీనిలో ఏదైన ఒక రాగములో మీరు పాడుచున్న కృతిని స్వరపఠించి వ్రాయుము. దానియొక్క కర్త పేరును ఆకృతియొక్క తాత్పర్యమును దెలుపుము.

జవాబులు

1. (a) ఎడుప్పు;— అనగా సంగీత రచనలో సంగీతమును తాళమునందు ప్రారంభించు తావునకు “ఎడుప్పు” అని చెప్పబడును. ఈ ఎడుప్పు మూడు విధములుగా నుండును. (i) సమఎడుప్పు (ii) అనాగతఎడుప్పు (iii) అతీతఎడుప్పు అనునవి. ఎడుప్పు అనునది ప్రాచీనవిధము. ఈ ఎడుప్పునే తెలుగున “ఎత్తుట” సంస్కృతమున “గ్రహము” అని చెప్పబడును.

(i) సమ ఎడుప్పు:— అనగా ఒక కీర్తన లేక పాటలోని పల్లవినిగాని మరి యే యితర భాగమునుగాని తాళమునందు మొదటి దెబ్బమీద (అనగా తాళము సంగీతము ఒకే సారి) ప్రారంభించిన అట్టి ఎడుప్పును “సమఎడుప్పు” అని చెప్పబడును. ఉదా:—

భైరవి రాగము—ఆది తాళము   పాట

X సమ ఎడుప్పు

ప॥* నీ ; ధాధాపాపా-మాపా|గమాగ-మాధా|పా;పమపథ॥

* శ్రీ; ర ఘు వ ర-సు గు|ణా . . . . ల |య;రా..మ॥

(*పై కృతి సమఎడుప్పుగలది.

(ii) అనాగత ఎడుప్పు:— అనగా యేదైన ఒక పాటలోని పల్లవినిగాని మరి యేయితర భాగమునుగాని తాళము ప్రారంభించిన తరువాత (అనగా మొదటిదెబ్బ తరువాత) సం

గీతమును మొదలిడిన అట్టి ఎడుప్పును “అనాగత ఎడుప్పు” అని చెప్పబడును. ఉదా:—

_____ తాళము
===== పాట

కదనకుతూహలము రాగము-ఆదితాళము X అనాగత ఎడుప్పు

ప||;;* సారీమా; మా-| మ గ రీ ; సరి | సా-సనిధాపా ||

;;;* రఘువం; శ. -| సు . ధాం; బు. | ధి-చం . .ద్ర ||

(*పై కృతి అనాగత ఎడుప్పుగలది)

(iii) అతీతఎడుప్పు:—అనగా యేదైన ఒక పాటలోని పల్లవి లేక యేయితర భాగమునైనను తాళాంత్యమందుగాని లేక తాళము ప్రారంభింపకముందుగాని సంగీతము మొదలిడిన అట్టి ఎడుప్పును “అతీత ఎడుప్పు” అని చెప్పబడును.

ఉదా:—

_____ తాళము

===== పాట

సింధుమందారిరాగము-ఆదితాళము

X అతీత ఎడుప్పు

*పా||

*క||

ప|| సా నీ; ధాపాగా;మా | ధాపా;మా | రిగమా ;; ||

రుణిం; చు ట కి; దే | స మ;య | మ.య్య ;; ||

(*పై కృతి అతీత ఎడుప్పుగలది)

పై నివేయబడిన గురుతుల వివరము:—

తాళమును సూచించునది _____

పాటను సూచించునది _____

పాటను ప్రారంభించుతావును సూచించునది. X

కాలము:— అనగా సంగీతము పాడునపుడు అ
వేగమును సూచించునది కాలమనబడును.

ఇది ముఖ్యముగా రి విధములు. అవి యేవనగ
ద్వితీయ, తృతీయ లేక విశంబ, మధ్య, దృతకాలవ
ఈమూటినికలిపి చెప్పనపుడు త్రికాలమనిచెప్పబడు.
దానికొకటిరెట్టింపు వేగము గలిగియుండును. అనగాః
మునందుగల ఒకొక్క అక్షరకాలములో, ద్వితీయకాల
దుఅక్షరములవంతునను, తృతీయకాలమున నాలుగు
వంతునను నడుపవలెను. ఈ త్రికాలముల ఉదాహరణ
క్రిందను దెలుపబడుట గమనించునది.

ఉదాహరణము:— సరిగమపధనిస-సనిధపమ

మాయామాళవగౌళరాగము - ఆదితాళవ

కాలములు.	1				0		
పథమ, లేక విశంబ	స	రి	గ	మ	ప	ధ	
కాలము.	స	ని	ధ	ప	మ	గ	
ద్వితీయ, లేక మధ్య కాలము.	<u>సరి</u>	<u>గమ</u>	<u>పధ</u>	<u>నిస</u>	<u>సని</u>	<u>ధప</u>	<u>మ</u>
తృతీయ, లేక ద్రుత కాలము.	<u><u>సరిగమ</u></u>	<u><u>పధనిస</u></u>	<u><u>సరిగమ</u></u>	<u><u>పధనిస</u></u>	<u><u>సరిగమ</u></u>	<u><u>పధనిస</u></u>	<u><u>మ</u></u>

వైమూడుకాలములుగాక 4, 5, 6 కాలములుగూడ గలవు. ఇవియును ఒకదానికొకటి రెట్టింపువేగము గలిగి యుండును. ఈ ఆరుకాలములను కలిపి చెప్పునపుడు షట్కాలములనిచెప్పుదురు. ఇవి సాధారణముగా వాడుకయం దగుదుగానుండుటచే వాని ఉదాహరణముల నిందుజూపలేదు.

(b) ఒక పాటను స్వరపరచి వ్రాయుటలో చుక్కల నుపయోగపరచుటయొక్క ప్రయోజన మేమనగా?

(i) ఏదైన ఒకపాటను స్వరపరచి వ్రాయునపుడు ఆ పాటయొక్క సంగతుల హెచ్చుతగ్గునుబట్టి ఆయాస్వరములు మంద్ర, మధ్య, తారస్థాయిలందుండుటసహజమైయున్నది. గనుక అట్టితీస్థాయిలందు వ్రాయబడు స్వరములలో యేస్వరము యేస్థాయియందు పాడదగునో పాఠకులు వెంటనే గుర్తింప గలుగుటకు సంకేతముగ చుక్కలను స్వరముల క్రిందను, స్వరముల మీదను వ్రపయోగింతురు. వీనియొక్క ప్రయోజన మేమనగా, యేదైన నొకస్వరముక్రింద చుక్క (.) గురుతువేయబడిన యట్టిస్వరము మంద్రస్థాయి స్వరమనియు, స్వరమునకు మీదచుక్క (.) గురుతువేయబడిన యట్టిస్వరము తారస్థాయి స్వరమనియు, స్వరమునకు క్రిందను మీదను చుక్క(.)గురుతువేయుకుండిన యట్టిస్వరము మధ్యస్థాయి స్వరమనియు అభ్యాసకులు గ్రహించి పాటలందుగల స్వరసాహిత్యములను పాడగలుగుటకు చుక్క గురుతులుమిక్కిలి ప్రయోజనముగా నుండును.

(ii) ఒకపాటను స్వరపరచి వ్రాయుటలో జతగీట్లు నుపయోగపరచుటయొక్క ప్రయోజన మేమనగా?

ఏదైన నొకపాటను స్వరపరచి తాళాంగములతో వ్రామునపుడు అందలి స్వరసాహిత్యములు వానికి యేర్పరచి యున్న అంగములతో తాళమునందొకసారి పూర్తియగు తావు (ఆవర్తాంత్యము)ను దెలుపుటకు . సంకేతముగా జత నిలుపుగీట్ల నుపయోగింతురు. ఇట్టి జత నిలుపుగీట్ల నుపయోగించుటవలన పాఠకులు పాటలను తాళమునందు ఆవర్తములుగా విభజించి పాడుటకును, పాటయొక్క పరిమితిని ఆవర్తములద్వారా లెక్కించుటకును యీ జత నిలుపుగీట్లు మిక్కిలి ప్రయోజనమగుచున్నవి.

2.(a) పాటలనుముఖ్యముగా రెవిధములుగా విభజించి యున్నారు. ఆ రెవిధములు ఏవనగా. (1) పల్లవి (2) అను పల్లవి. (3) చరణము అనునవి. వీనియొక్క విశేషమేమనగా పల్లవి ననుసరించి అనుపల్లవియును, అనుపల్లవి ననుసరించి చరణమును యుండి పల్లవియొక్క అభిప్రాయము అనుపల్లవిలో కొంతవరకును చరణములో విశదముగానుండి యుండును. సాధారణముగా పల్లవి ఒక ఆవర్తముగానుండిన అనుపల్లవి రెండు ఆవర్తములుగను, చరణమునాల్గు ఆవర్తములుగాను, పల్లవి రెండు ఆవర్తములుగా నుండిన మిగత అనుపల్లవ చరణములు రెట్టింపు ఆవర్తములుగానుండి పల్లవి ప్రోత్సాహముగ నుండుటయేవీనియొక్కవిశేషమునుసంప్రదాయమునై యున్నది.

(b) రాగఆలాపన మనగా? విశిష్టమైన రాగలక్షణ విశేషములననుసరించి నియమితమైన స్వరసమ్మేళనముతో రాగమును విస్తరించుట. అనగా మనుష్యాది జీవకోట్లు వృద్ధిజెం

దుటకు ఆహారమెటుల అత్యావశ్యకమగునో యటులనే రాగము అభివృద్ధిజెందుటకు ఆలాపన మత్యంతావశ్యకమైయున్నది. గనుక ఏదైన ఒక రాగమును ఆలాపనజేయుటకుమున్నందు అది జనకరాగమా లేక జన్యరాగమా? యని దెలిసికొని ఆ రాగముయొక్క ఆరోహణ అవరోహణస్వరములను వాని భేదములను జీవస్వర, న్యాసస్వర, అన్యస్వర ప్రయోగములాదిగా గల రాగలక్షణములను సరించి వివిధములగు సంగతులయొక్క మార్పులతో రాగమును విస్తరించి రాగాలాపన లక్షణమునందు జెప్పబడిన, 1-2-3-4 రాగవర్ధనుల కేర్పరచిన నిర్ణీతకాలములందు సర్వజన మనోరంజకమగు నటుల మంద్ర, మధ్య, తారస్థాయిలందు పునరోక్తి లేకుండ సంచారముజేసి ఆధారశృతియగు మధ్యషడ్జమును జేరుట రాగాలాపన మనబడును.

(c) క్రొత్తగా పాట నేర్చుకొను వారికి రాగాలాపనచేయుటకు ముఖ్యముగా గమనింపజేయవలసిన విషయములేవనగా:

(1) ఆలాపనచేయబడు రాగము జనకరాగమా? జన్యరాగమా?

(2) జనకరాగమైన శుద్ధమధ్యమరాగమా? లేక ప్రతిమధ్యమరాగమా? వాని పేరు, వాని సంఖ్య, వాని స్వరముల వివరము.

(3) జన్యరాగమైన వాని జనకరాగము, సంఖ్య, స్వరముల వివరము.

(4) జన్యరాగమైన ఔడవమా? షాడవమా? సంపూర్ణమా? వక్రమా? వాని భేదములా?

(5) జన్యరాగమైన ఉపాంగమా? భాషాంగమా? భాషాంగమైన అన్యస్వర వివరములేమి?

(6) జన్యరాగమైన పంచమాంత్యరాగమా? ధైవతాంత్యరాగమా? నిషాదాంత్యరాగమా?

(7) ఘనరాగమా, రక్తి(నయ)రాగమా, దేశీయరాగమా?

(8) జంటస్వర, దాటుస్వరప్రయోగములవివరములేమి?

(9) రాగరసములలో యే రసమునకు సంబంధించిన రాగము?

(10) ఏ సమయమున పాడదగిన రాగము?

మొదలగు ముఖ్య విషయములను గ్రహింప గలుగునటుల చేసిన పిదప ఆ రాగమునకుగల జీవస్వర, న్యూనస్వర, వివరములు, గమకవరీకులు, వర్జస్వరములాదిగాగల తదితర ప్రయోగములన్నిటి వివరములను క్రొత్తగా నేర్చుకొనువారికి రాగాలాపనయందు ముఖ్యముగా బోధింపవలెను.

3. (a) తాళముయొక్క “జాతి” అనగా తాళాంగములగు అనుద్రుత, ద్రుత, లఘు, గురు, ప్లుత, కాక పాదములలో ప్రాముఖ్యమైన లఘువును వేయునపుడు దానియొక్క అక్షరకాలమును జాతినిబట్టియే నిర్ణయింపవలసి యున్నందున లఘుసంబంధమైన యీజాతి తాళమున కెంతయు ప్రాముఖ్యమై యున్నది. ఈజాతులు 5 విధములు. (1) త్రిశ్రజాతి (2) చతురశ్రజాతి (3) ఖండజాతి (4) మిశ్రజాతి (5) సంకీర్ణజాతి. ఇవి వరుసగా 3, 4, 5, 7, 9 అక్షరములను కలిగియుండును- ధృవాది

సప్త తాళములు యీ పంచజాతుల సంయోగమువలననే $7 \times 5 = 35$ తాళములగుచున్నవి. గనుక పైవిధమున యీ 35 తాళములును పంచజాతులలో నొకజాతికి చెందియేయుండునుగాని జాతిరహితముగ నేతాళమునుండనేరదు. పైవిధ తాళములలో నేతాళమైనను వేయునపుడు ఆ తాళమున కేర్పరచియున్న అంగములను దెలిసికొనియున్నను ఆతాళముయొక్క జాతిని గనుగొననియెడల అట్టి తాళమునకుగల లఘువులను వేయుటకెవ్వరికిని సాధ్యముగానేరదు. గనుక తాళదశావళిపాణములలో నీ జాతి మిక్కిలిముఖ్యమని చెప్పదగియున్నది. ఇదే తాళముయొక్క జాతి అనునూటకర్థము.

(b) “మ” అనుస్వరము మేళకర్తలను రెండుసమభాగములుగ విభజించుచున్నదనుట కర్థమేమనగా?

వెంకటమఖివారి మేళకర్త రాగ పద్ధతిలో చెప్పబడినటుల సప్తస్వరములలోని “సరిగమ” అను పూర్వార్థాంగముయొక్క శుద్ధ వికృతి స్వరభేదములలో మొదటిశుద్ధస్వరభేదములచేత “పద్ధని” అను ఉత్తరార్థాంగ స్వరములయొక్క శుద్ధ వికృతిభేదములను వరుసగా ప్రస్తరించితే 6 మేళములు యేర్పడును. అదేవిధముగా పూర్వార్థాంగముయొక్క శుద్ధవికృతి భేదములలో నొక్కొక్క స్వరభేదముచే ఉత్తరార్థాంగ శుద్ధవికృతి స్వరములను వరుసగా ప్రస్తరించుచు వచ్చిన రెండవ భేదముచేత 6 మేళములును, మూడవ భేదముచేత 6 మేళములును, నాల్గవభేదముచేత 6 మేళములును, అయిదవ భేదముచేత 6 మేళములును, ఆరవభేదముచేత 6 మేళములును ఏర్పడుటచే మొత్తము $6 \times 6 = 36$ మేళ

ములును శుద్ధమధ్యమ ప్రస్తారముచేతనే యేర్పడుచున్నవి. వీని నే తిరిగి మధ్యమముయొక్క వికృతిభేదమగు ప్రతిమధ్యమ స్వరముచే ప్రస్తరించిన మరియొక పిరి మేళములు యేర్పడి మొత్తం $పిరి + పిరి = 72$ మేళకర్త రాగములు యేర్పడుచున్నవి. వీనినే జనక రాగములనియు, మేళ రాగములనియు, కర్త రాగములనియు, సంపూర్ణ రాగములనియు, “వేరు” రాగములనియు, మూల రాగములనియు, ముఖ్య రాగములనియు చెప్పబడును. ఇటుల మేళకర్తలు పిరి నుండి 72గా నేర్పడుటకు మధ్యమము యొక్క శుద్ధవికృతి భేదముల ప్రస్తారమే కారణమగుచున్నందున, శుద్ధవికృతి స్వరభేదములుగల యీ మధ్యమము అనగా “మ” అను స్వరము 72 మేళకర్తలను రెండు సమభాగములుగా విభజించుచున్నదను మాటకర్థము యేర్పడుచున్నది.

శ్రీ త్యాగరాజ చరిత్రము.

4. (a) సంగీత త్రిమూర్తులలో నగ్రగణ్యుడును కవి శేఖరుడును, గాయక సార్వభౌముడునగు శ్రీ త్యాగరాజుగారు తంజావూరు జిల్లాలోని “తిరువాయూరు” అను గ్రామమున 1759వ, సంవత్సరములో జన్మించెను. వీరిపూర్వీకులు తెలుగుదేశమునుండి దక్షిణ దేశమునకు వలసపోయిరి. ఇతడు మురికినాడు త్రిలింగవైదికి. భరద్వాజ గోత్రీయుడు. తెలుగు బ్రాహ్మణుడు. వీరితండ్రి పేరు రామబ్రహ్మము. తల్లి పేరు శాంతమ్మ, తండ్రి తండ్రి పేరు గిరిరాజకవి. భార్య పేరు పార్వతి. మహాపతివ్రత. భక్తురాలు. ఆమె ముత్తైదువుగనే స్వర్గస్తురాలయ్యెను. కుమార్తె పేరు సీతామహాలక్ష్మి. సంగీతగురువు పేరు శౌంతి వెంకటరమణయ్య.

శ్రీ త్యాగరాజు (1759—1847)

లలో రామాయణము రచించియుండిరనియు చెప్పుదురు. వీరి శిష్యులలో ముఖ్యులు (1) వీణ కుప్పయ్యర్ (2) మనంబు చావడి వెంకట సుబ్బయ్యర్ (3) హాలాజబాద్ వెంకటరమణ భాగవతార్ (4) అయ్యా భాగవతార్ (5) ఉమయ్యల్ పురం కృష్ణభాగవతార్ (6) సుందర భాగవతార్ (7) మధ్యా రునం గోవిందశివన్ (8) సభాపతి అయ్యర్ (9) రామయ్యంగారు (10) నెయ్క్కరపట్టి సుబ్బయ్యర్ (11) గణేశయ్య (12) తంజావూరు రామరావు (13) నంగవరమ్ నీలకాంతయ్యర్, (14) సుబ్బరామ భాగవతార్ (15) అమృతలింగం పిళ్ళై మొదలగువారు. ఇదే సంక్షేపమైన వీరి చరిత్రాంశము.

త్యాగయ్యగారు కర్నాటక సంగీతమునకెంతయు ప్రాముఖ్యమైన కృతులు, కీర్తనలు, దివ్యనామ సంకీర్తనలు, ఉత్సవ సంప్రదాయ కీర్తనలాదిగాగల వేలకొలదిరచనలను రాగభావ సంపత్తితోను భక్తిరసపూరితముగను మృదుమధుర శైలిలో రచించి- శిష్యులపరంపరలచే ప్రపంచమున వెదజల్లి కీర్తిని గడించిన సంగీతోద్ధారకులగుటచే కర్నాటక సంగీతముయొక్క గౌరవమునకుగాను వీరుచేసిన రచనారూపకమైనకృషి మిగుల ఘన కార్యమును చిరస్థాయియైయున్నది.

(b) ఈక్రింది ముగ్గురువాగ్గేయకారకులు ఆయాకృతులను ఆయా రాగతాళములలో రచించినటుల దెలియదగును.

రచయితలు.   కృతులు.   రాగములు.   తాళములు.

1 ముద్దుస్వా { మీనాక్షి మేముదం-పూర్వకల్యాణి-చ.త్రిపుట
మిదీక్షితులు { నీలకంఠ లభ జేహం - కేదారగౌళ-చ.రూపకము

- 2 శ్యామ { ఓజగదంబ - ఆనందభైరవి - చ. త్రిపుట
 శాస్త్రి { నిన్నువినాగామరి - పూర్వకల్యాణి - మి. చాపు
- 3 గోపాలకృష్ణభారతి { శివలోకనాథనై - నాదనామక్రియ - చ. రూపకము
 { కనకసభాపతి - ధన్యాసి - చ. త్రిపుట

5. (i) ధన్యాసిరాగలక్షణము;—ఇది రివ మేళకర్తయగు హనుమత్తోడి రాగమునందు జనించిన జన్యరాగము.

ఆరోహణము:— స గ² మ¹ ప ని² స

అవరోహణము:— స ని² ధ¹ ప మ¹ గ² రి¹ స.

ఉపాంగరాగము. ఔడవసంపూర్ణము. పడ్జగహము. రక్తిరాగము. ఆరోహణమున, రిషభ, ధైవతములు, వర్జ్యము. అవరోహణము సంపూర్ణము. ఈరాగమునకు సాధారణ గాంధార, కైశికీ నిషాదములు మిగుల రంజనము గలిగించు జీవస్వర, న్యాసస్వరములుగా నున్నవి. రాత్రి 3 గంటలు మొదలు ఉదయం 6 గంటలవరకు గానము సేయదగును. గగమమపపని

ని, మొదలగు జంటస్వరప్రయోగములును రిరిని-ససప-ధధమ యిట్టిదాటుస్వరప్రయోగములును ఈరాగమునకు ముఖ్యముగా నున్నవి. ఇందుగల ముఖ్య సంచారములు.

గమపనిసాసా-సనిధాపా-నిసమగారిసగరిస-సనిరిసనిధపా-మగమపనీధపా-పనిసానిధపమపా-ధపగారిస-సానిధపనీసా. మొదలగునవి.

(ii) కేదారగౌళరాగ లక్షణము:— ఇది 28వ మేళ కర్తయగు హరికాంభోజిరాగమున జనించిన జన్యరాగము.

ఆరోహణము:— స రి² మ¹ ప ని² స.

అవరోహణము:— స ని² ధ² ప మ¹ గ³ రి² స.

ఉపాంగరాగము. ఔడవ సంపూర్ణము. నిషాదగ్రహము. రక్తిరాగము. సాయంకాలము గానము సేయదగును. ఆరోహణమున గాంధార ధై వతములు వర్జ్యము. అవరోహణము సంపూర్ణము. ఈరాగమునకు రిషభ, గాంధార, మధ్యమ, నిషాదములు విశేష రంజనము గలిగించు రాగచ్ఛాయా స్వరములుగానున్నవి. ఇందు రిషభము న్యాస స్వరముగానుండి, కొన్ని చోటుల నిషాదము ఎడుపు స్వరముగానున్నది. ఇది మిక్కిలి ప్రసిద్ధరాగములలోనొకటియై యున్నది.

ఇందుగల ముఖ్య సంచారములు:—

రిమపనీసాసా-సనిరిసనిధపా-మపనిసరిమాగరీ-మగగరిసా-పనిసా

రిసనిధపా-మపనిధధపమాగరీ-రిపమగరిగారిసా-నిసరీగరిసా-నిధపమపనీసా-నిరీసా-మొదలగునవి.

(iii) శంకరాభరణ రాగలక్షణము:— ఇది 29వ మేళకర్తరాగమై కటపయాదివిధికిసరిపడుటకు “ధీర” అనుపదము ఈరాగమునకు ముందు జేర్పబడినదిగానున్నను కొన్నిప్రయోగ

ములవలన నిది ధీరశంకరాభరణరాగమున జనించిన జన్యరాగమనియే పరిగణింపబడుచున్నది.

ఆరోహణము:— స రి² గ³ మ¹ ప ధ² ని³ స.

అవరోహణము:— స ని³ ధ² ప మ¹ గ³ రి² స.

సంపూర్ణరాగము. షడ్జగహము. సర్వస్వర గమక వరీక రాగము. రక్తిరాగము. సాయంకాలము పాడదగిన రాగమనియే పూర్వాచార్యుల యభిప్రాయమైనను అన్నికాలములందు పాడదగిన రాగమనియే ప్రస్తుత కాలమున వాడుచున్నారు. ఈ రాగమునందుగల అన్ని స్వరములు రాగచ్ఛాయా స్వరములు గానున్నవి. ఈ రాగమున సస, రిరి, గగ, మమ, పప మొదలగు

జంటస్వర ప్రయోగములును తిని, సధ, నిప, ధమ, పగ, మరి, గసా మొదలగు దాటుస్వరప్రయోగములును ముఖ్యముగా నున్నవి. ఇది పెద్దరాగములలో నొకటిగానున్నది. మరియు నీరాగమున

సధపఅను నిషాదవర్జప్రయోగములు అవరోహణమున సాధార

ణముగా వచ్చుచున్నను, సనిధపఅనెడిప్రయోగము లేతరచుగా నిందు వచ్చుచుండుటచే కొందరు దలచునటుల అవరోహణము పాడవముగాక సంపూర్ణమనియే చెప్పబడుచున్నది.

ఇందుగల ముఖ్య సంచారములు:—

మగమప ధానిసాసా-సనిసధనిపధానిసా-సనిధపా-మపధనిసరిగా-

రిగమగరిగరిసా-సనిసగరీసని-సనిపధనిసా-రినిధపా-ధమగరిసా-
సాసధపమపా-పమగరిగమధా-మారీగమగరిసా సరిగమపామ
గరీసా-పాసానీరీ-సనిసమగరిసా-నిధనిపధానిసా-మొదలగునవి.

6. రాగములు.

స్వరములు.

- (1) నీలాంబరి, లో ... కాకలీనిషాదము.
- (2) భైరవి, లో ... సాధారణగాంధారము.
- (3) సారంగ, లో ... ప్రతిమధ్యమము, కాకలీనిషాదము
- (4) సహన, లో ... సాధారణగాంధారము.
- (5) ముఖారి, లో ... సాధారణగాంధారము.
- (6) కామవర్ధని, లో ... శుద్ధరిషభము, ప్రతిమధ్యమము,
కాకలీ నిషాదము.
- (7) బిలహరి, లో ... కాకలీ నిషాదము.

పై గనుబటచిన విధమున ఆయా రాగములందు క్రమముగా ఆయా స్వరములు వచ్చునని దెలియదగును.

7. (a) వాద్యములు తంత్రీవాద్యములనియు (వీణ మొ.) గాలివాద్యములనియు (వేణు మొ.) చర్మవాద్యములనియు (మృదంగము మొ.) త్రివిధములుగానున్నను అవి వాని వాని ఉపయోగములననుసరించి కి విధములుగా విభజింపబడుచున్నవి. అవి ఏవనగా: (i) శృతివాద్యములు (ii) లయ వా

ద్యములు (iii) సంగీత వాద్యములు.. వీని ఉపయోగములు ఉదాహరణము లేవనగా?

(i) శృతివాద్యములు:—అనగా ఈ రకమునకు చెందిన వాద్యములు గాత్రమునగాని జంత్రిమునగాని గానమొనగ్గునపుడు శృతికిమాత్రమే ఉపయోగింపబడును. ఉ:—తంబుర, ఏక్తార్ - తుంతిన, ఒత్తు, (ottu) మొదలగునవి.

(ii) లయవాద్యములు:—అనగా ఈరకమునకు చెందిన వాద్యములు, గాత్ర, జంత్రిగానములందు లయ (తాళ) సంబంధమైన ప్రక్క వాద్యములుగా నుపయోగింపబడును. ఉ:—మృదంగము. ఘటం, కంజీర, డోలు, డోలక్, గెత్తువాద్యం, మోర్సింగ్, తబల, జాల్ర, చిప్లా, సిలంబు, మొ.

(iii) సంగీత వాద్యములు:—అనగా ఈరకమైన వాద్యములు సంగీతమును నోటితో పాడకుండనే కచ్చేరీచేయుట కర్హమైనవిగానుండును. ఉ:—వీణ, ఫిడేలు (violin), వేణు (flute), నాగస్వరమ్, గోటువాద్యము, జలతరంగము మొదలగునవి.

(b) గోటువాద్యము, వీణావాద్యము చూచుటకు విశేషభేదము లేక ఒకేవిధముగా నుండును. అయితే వీణావాద్యమునందు స్వరస్థానములను మెట్లతో సమర్పబడి యుండును. గోటువాద్యమునందు స్వరస్థానములను మెట్లతో సమర్పబడి యుండక తంబురవలె కేవలము తంత్రులనుమాత్రము గలిగి యుండును. ఇదియొకటే పై రెండు వాద్యములను చూచుట లోగలముఖ్యవ్యత్యాసము.

8. హంసధ్వనిరాగము-ఆదితాళము.

ప. శ్రీరఘుకులమందుబుట్టి నీవు-నీతను చేకొనిన రామచంద్ర ॥ (శ్రీరఘు)

అ. ఆరామమందు మునులకోరిక-లీడేరనేయబూనుకొన్న రామ॥ (శ్రీరఘు)

చ. వరరత్న పీఠమందు మజ్జనము-పుడమి సురులచే గైకొన్న రామ॥

పరమభక్తులను పాలనంబునేయు-సాకేతవాస త్యాగ రాజనుత॥ (శ్రీరఘు)

తాత్పర్యము:- శ్రీ రఘువంశమున బుట్టినవాడవై నీతను వివాహమాడిన యోరామచంద్రా, మునులకోర్కెలు ఫలింపజేయుటకై పూనుకొని వనమున విహరించిన రామా, శ్రేష్టమగు రత్న సింహాసమున బ్రాహ్మణులచే బట్టాభిషేకము నొందిన రామా, భక్తాగ్రేసరులను రక్షించునట్టి అయోధ్యా నివాసుడవైన రామా! అని త్యాగయ్యగారు శ్రీ రామచంద్రుని అనేక విధముల కొనియాడుచున్నారు.

ప. ::::* ప నిసాసనిపాగా । రీ,సా, - సని । పని - సరిగారీ॥

::::* శ్రీ... ర... ఘు । కు,ల, - మం । దు. - బు...ట్టి॥

2 గా,గా,* ప నిసరిసనిపాగా । రీ,సా, - సని । పని - సరిగారీ॥

నీ,వు,* శ్రీ... ర... ఘు । కు,ల, - మం. । దు. - బు...ట్టి॥

3 గా,గా,* ప నిసరిగరిసనిపగ । రీ,సా, - సని । పని - సరిగారీ॥

నీ,వు,* శ్రీ... ర... ఘు. । కు,ల, - మం. । దు. - బు...ట్టి॥

1 గా,గా,* గాపాపాసా నీ । సా::: - స రీ । సని - పా;సని॥

నీ,వు,* నీ . త . ను । చే ::: - కొని । న . - రా;మ॥

2 పా,గారి* గపగప పాసానీ । పనిసరిగ-గ రీ । సా - సరిసనిపా॥

చం,ద్ర.* నీ ... త . ను । చే... - కొని । న - రా...మ॥

3 సనిపగరిగ* గపగప పాసానీ । పనిసరిగప-గ రీ । సా - సరిసనిపా॥

చం..ద్ర.* నీ ... త . ను । చే... - కొని । న - రా...మ ॥

సనిపగరిగ*

చం. ద్ర.* (శ్రీరఘు)

అ. ;;;* సనిపా-పనిసారీ । గా, రీ, -గగ । రీ - సరిగారీ ॥
 ;;;* ఆ. . -రా. .మ । మం,దు, -మును । ల -కొ. . రి ॥

2. రీ ;;;* సనిపగ-పనిసారీ । గా, రీ, -గగ । రీ -సరిగపగా ॥
 క ;;;* ఆ... -రా. .మ । మం,దు, -మును । ల -కొ... రి ॥

రీ ;;;* సనిగరి-సనిపాగా । పనిసా; -సరి । సని-పనిసరిగరి ॥
 క ;;;* లీ.. -డే. . ర । సే.య; -బూ. । ను. కొ...న్న.॥

సనిపగరిగ*

రా...మ.* (శ్రీరఘు)

చ. ;;;* గాగాగా; రీ - । గా పా-పని । సనిపా; గా ॥
 ;;;* వరర;త్తు - । పీ, త'-మం. । దు. మ; జ్జ ॥

2 గా,రీ,* గాగాగా; రీ - । గపనీ ; -సరి । సనిపా; గా ॥
 న,ము,* వరర;త్తు । పీ. త; -మం. । దు. మ; జ్జ ॥
 గా,రీ,* సరిగప-గారీసా । సనిపా; -పని । సా-సరిగారిగ ॥

న,ము,* పుడమి .-సురుల । చే. . ; -గై. । . -కొ. .న్న.॥

పా,పా,* సనిపా - పనిసారీ । గా, రీ, - గా । రీ - సరిగారీ ॥
 రా, మ,* పరమ - భ. . క్తు । ల, ను, - పా । ల -నం. . బు ॥

రీ,రీ,* సనిపగ-పనిసారీ । గా, రీ, - గా । రీ - సరిగపగా ॥
 సే,య,* పరమ.-భ. . క్తు । ల, ను, - పా । ల - నం. . బు ॥

రీ, రీ,* సనిగరి-సనిపాగా । పనిసా; - సరి । సని- పనిసరిగరి ॥
 సే,య,* సా...-కే. . త । వా. స; -త్యా. । గ.- రా... జ. ॥

సనిపగరిగ*

ను... త.* (శ్రీరఘు)

కృతికర్త త్యాగయ్య.

Government Technical Examinations.

November 1932. $\frac{21237}{9736}$

Indian Music (Theory)-Higher Grade.

$\frac{121237}{9736}$

ప్రశ్నలు.

1. (a) మూడవదియైన అగ్ని చక్రములోని (6) ఆరు మేళక ర్తరాగముల స్వరములను పేర్కొనుడు.
- (b) ఈ క్రింద వ్రాయబడిన మేళక ర్తరాగముల సంఖ్యలను క్రమముగా తెలియజేయునది.
(i) వరుణప్రియ, (ii) నాగానందిని, (iii) హేమవతి.
- (c) కటపయాదిచక్రప్రయోగమును విశదముగా వ్రాయునది.
2. (a) ఆరోహణ, అవరోహణములలో సప్తస్వరములు వచ్చు నట్టి కొన్ని జన్యరాగముల నుదహరించి, అట్లుదహరింప బడిన జన్యరాగములకున్న వాని జనక రాగములకు న్ను గల భేదము యెట్లు కలుగునను విషయములను విశదముగా వ్రాయునది.
- (b) ఈ క్రింద కనుపరచియుండు రాగములయందు వచ్చు అన్యస్వరములెవ్వి? అట్టి అన్యస్వరములు ఏ సంచార

ములయందు ప్రయోగింపబడుచున్నవి.

(i) కాంభోజి (ii) బిలహరి (iii) సాగంగ.

3. ఈ క్రిందవ్రాయబడియుండు రాగములలో యేరెంటి కై నను లక్షణము వ్రాయునది.

(i) తోడి (ii) ముఖారి (iii) సహనా (iv) హంసధ్వని.

4. (a) (35) ముప్పదియైదు తాళములలో ఆవర్తము ఒకటికి (11) పదునొకండు అక్షరకాలములు వచ్చునట్టి మూడు తాళములను తెలియజేయుడు.

(b) రాగమాలికయొక్క లక్షణమును వ్రాయుము.

5. (a) త్యాగరాజులవారికి పూర్వముండిన ముఖ్యవాగ్గేయకారకులపేర్లను వ్రాయుడు. వారిచే కర్నాటకసంగీత మెట్లు అభివృద్ధిచెందినదనుట సంక్షేపముగా వ్రాయునది.

(b) త్యాగరాజులు లేక ముద్దుస్వామిదీక్షితుల వారిచే రచింపబడిన కృతులలో శ్రేష్టమైనట్టి కృతులందొక్కదాని కింగల విశేషమును వ్రాయుము.

6. ఈ క్రిందివాటిని గురించి సంక్షేపముగా వ్రాయుము.

(i) దేశీయరాగము, (ii) పదము, (iii) సంగతి, (iv) మనోధర్మసంగీతము.

7. (a) తంత్రీవాద్యముల విభాగములను వ్రాయుడు.

(b) వీణ, లేక, ఫిడీలు యొక్క భాగములను గూర్చిపటసహితముగా నొకచిన్నవ్యాసము వ్రాయుడు.

8.(a) ఈక్రింది రాగములలో ఏదైన నొక రాగములో మీరునే ద్భుకొనిన ఒకకృతినిస్వరసాహిత్య తాళాంగములతో వ్రాయుచు ఆపాటయొక్కతాత్పర్యమునువ్రాయుము.

(i) భైరవి (ii) మోహన (iii) శంకరాభరణము
(iv) కల్యాణి.

(b) ఒకపట్టణమున త్యాగరాజులవారి ఉత్సవసమయమునఅనే కమంటపములయందు సంగీతకచ్చేరీలు జరుగుచుండెను. అట్టి సందర్భమున A, B. అనువారు మొదటిసంగీత మంటపమునకు వెళ్ళిరి. కొంతకాలమైన తరువాత A రెండవమంటపమునకును, Bమూడవమంటపమునకున్ను వెళ్ళిరి. A అనువానికి రెండవమంటపమునందుపాడు వారిశృతి మొదటిమంటపమున పాడుచున్నవారిశృతి కన్న ఒకపూర్ణస్వరము యెక్కువగా తోచెను. B అనునతనికి మూడవమంటపమందు పాడువారిశృతి, మొదటిమంటపమున పాడువారిశృతికన్న ఒకటిన్నరస్వరమధికముగాతోచెను. మొదటిమంటపమునపాడు విద్వాంసుల శృతిపంచమముగా తలచినయెడల రెండుమూడు మంటపములయందు పాడు విద్వాంసుల శృతులు యే స్వరములుగానుండును.

జ వా బు లు.

1.(a) మేళచక్రములగు ఇందు, నేత్ర, అగ్ని, వేద, బాణ, ఋతూ, ఋషి, వసు, బ్రహ్మ, దిశి, రుద్ర, ఆదిత్య అనెడి 12 చక్రములలో వివరించిన అగ్నిచక్రములోని 6 మేళకర్తరాగములు వాని స్వరములేవనగా:—

మేళకర్తరేఖ.	మేళకర్తసంఖ్యలు.	స్వరములవివరములు.
గాయకప్రియ	13	సరి ¹ గ ³ మ ¹ ప ¹ ధ ¹ ని ¹ స.
వకుళాభరణము	14	,, ,, ధ ¹ ని ² స.
మాయామాళవగౌళ	15	,, ,, ధ ¹ ని ³ స.
చక్రవాకము	16	,, ,, ధ ² ని ² స.
సూర్యకాంతము	17	,, ,, ధ ² ని ³ స.
హాటకాంబరి	18	,, ,, ధ ³ ని ³ స.

పై జూపినవిధమున ఆరోహణమునందుగల స్వరములే అవరోహణముననుండును. ఆయా స్వరములకుగల సంఖ్యల ననుసరించి వాని పేర్లను యీ గ్రంథమున మొదటనుండు గురుతుల పట్టికవలన సులభముగా గ్రహింపదగును.

(b) వరుణప్రియ, నాగానందిని, హేమవతి. ఈ మేళకర్తరాగముల సంఖ్య లేవనగా?

మేళకర్తల పేర్లు.

మేళకర్తల సంఖ్యలు.

(i)	వరుణప్రియ ...	...	...	24వ, మేళకర్త
(ii)	నాగానందిని ...	...	...	30వ, మేళకర్త
(iii)	హేమవతి ...	...	...	58వ, మేళకర్త

(c) క,ట,ప, యాది చక్రప్రయోగ వివరమేమనగా;-
మేళకర్తలయొక్క వరుస సంఖ్యలను సులభముగ నెరుంగుట
కై సూత్రముగ యీ క్రిందగనుబడిచిన విధమున క,ట,ప, యా
దిచక్రప్రయోగమునుపూర్వాచార్యులు యేర్పరచియున్నారు.

కటపయాదిసంఖ్యలు. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

(1) కాదినవకము. క ఖ గ ఘ జ చ ఛ జ ఝ ఞ

(2) టాదినవకము. ట ఠ డ ఢ ణ త థ ద ధ న

(3) పాదిపంచకము. ప ఫ బ భ మ

(4) యాద్యష్టకము. య ర ల వ శ ష స హ

72 మేళకర్త రాగములలో నేదైన నొక రాగముయొక్క సంఖ్యను కనుగొనవలెననినచో ఆ మేళకర్త రాగముయొక్క పేరునందుగల యక్షరములలో మొదటి యక్షరము, పై నిగనుబడిచిన కటపయాదిపథకమునందుగల నాల్గువరుసలలో నెచ్చటగలదో గుర్తించి ఆ యక్షరమునకు పై నివేయబడిన సంఖ్యను కనుగొనవలెను. ఇదేవిధముగా రెండవ యక్షరమునుగూడా కటపయాది చక్రమునందెచ్చటగలదో గుర్తించి ఆ యక్షరమునకు పై నివేయబడిన సంఖ్యను కనుగొని, మొదట గనుగొనిన సంఖ్యయొక్క ప్రక్కను రెండవసారి గనుగొనిన సంఖ్యను జేర్చి

ఈ రెండు సంఖ్యలను త్రిప్పి వేసిన యేర్పడు సంఖ్య ఆ మేళకర్త
 సంఖ్యయగును- ఉదా:- మాయామాళవగౌళం ఈరాగము
 యొక్క సంఖ్యను కనుగొనవలెననిన ఈ పేరునందుగల మొదటి
 అక్షరమగు “మా” పాదినవకములో అయిదవ సంఖ్య క్రిం
 నుండుటచే 5వ, సంఖ్యయగును. రెండవ అక్షరమగు “యా”
 యాద్యష్టములో మొదటి సంఖ్య క్రిందనుండుటచే 1వ సంఖ్య
 యగును. ఈరెండు సంఖ్యలను వరుసగా జేర్చిన 51వ సంఖ్యయ
 గును. త్రిప్పి వేసిన 15వ, సంఖ్యయగును. గనుక నీ మాయామా
 లవగౌళరాగము 15వ, మేళకర్తయని చెప్పబడును. ఇదేవిధము
 గ తక్కిన మేళకర్తలయొక్క సంఖ్యలను గూడ గనుగొనవచ్చు
 ను. ఇట్లు గనుగొనునపుడు “న” అను అక్షరము వచ్చునెడ
 శూన్యముగా నెంచి సున్న (0) యని లెక్కచేయదగును. ఉ:-
 కనకాంగి. ఇందు మొదటి అక్షరమగు “క” కాదినవకములో
 మొదటి సంఖ్య క్రిందనుండుటచే 1వ సంఖ్యగను, రెండవ అక్ష
 రమగు “న” శూన్యమగును గనుక ఆ సున్నను 1వ సంఖ్య ప్రక్కన
 వేసి మరల త్రిప్పి వేసిన 01 సంఖ్యయగును. సంఖ్యకు ముందు
 గల సున్నకు విలువలేనందున “కనకాంగి” 1వ, సంఖ్యగల మే
 లకర్తయగును. మరియు నీ 72 మేళకర్తలలో సంయుక్తాక్షర
 ములుగల నీదిగువ మేళకర్తల సంఖ్యలను గనుగొనునపుడు ఈ
 క్రిందివిధముగ లెక్కించి సంఖ్యలను కనుగొనవలెను.

సంయుక్తాక్షరము గల మేళకర్తల పేర్లు.	సంయుక్తాక్షరముల విభజించు వివరము.	మేళకర్త సంఖ్యలు.
రత్నాంగి	రత్ నాం గి 20	త్రిప్పివేసిన 2
చక్రవాకము	చ క్ర వాకము 61	,, 16
సూర్యకాంతము	సూర్ య కాంతము 71	,, 17
షడ్విధమార్గిణి	షడ్ వి ధమార్గిణి 64	,, 46
దివ్యమణి	ది వ్య మణి 84	,, 48
విశ్వంబరి	వి త్వం బరి 45	,, 54
షణ్ముఖప్రియ	షణ్ ము ఖప్రియ 65	,, 56
సిహ్నంద్రమధ్యమము	సి హ్నంద్రమధ్య 75	,, 57
ధర్మవతి	ధర్ మ వతి మము 95	,, 59
చిత్రాంబరి	చి త్రాంబరి 66	,, 66

పై దెలిపిన మేళకర్తరాగములలోని మొదటి రెండక్షరములలో సంయుక్తాక్షరములను విడదీసి అందుగుర్తుగా గనుపఱచిన మొదటి అక్షరములనే లెక్కించి మేళకర్తల సంఖ్యలను కనుగొనవలెను. ఇదే కటపయాది చక్రప్రయోగ వివరము.

2. (a) ఆరోహణ అవరోహణములలో సప్తస్వరములు వచ్చునట్టి కొన్ని జన్యరాగములేవనగా:—

(i) శైరవి (ii) శంకరాభరణము (iii) కల్యాణి మొదలగునవి.

పై జన్యరాగములకును వాని జనకరాగములకును గల భేదము యెట్లు కలుగుననగా?

వీటియొక్క జనకరాగముల నామములు ముఖ్యముగా కటపయాది విధులననుసరించియుండును. మరియు ఆరోహణావ

రోహణములందుగల సప్తస్వరము లీక్రిందిరీతిగా నుండును:—

(i) సంపూర్ణమైన విశిష్టతను కలిగియుండును.

(ii) ఒకే క్రమవిధానములో హెచ్చి తగ్గుచుండును.

(iii) ఒకేజాతికిచెందినవిగా నుండును. ఇటుల పై విధమున వాని జనకరాగములకుగల మూడువిశేషణములివిగానున్నవి.

అయితే ఈజన్యరాగములు వానిజనకరాగములకుగల పై మూడువిశేషణములను గలిగియుండక పోవుటయేగాక ఈ క్రిందదెలుపబడిన ఆయా విషయములందుగూడ భేదము కలుగుట గమనింపదగును.

(i) భైరవిరాగము:— దీని జనకరాగము 20 మేళకర్తయగు నరభైరవి. ఈనరభైరవికిని, దీనిజన్యరాగమైన భైరవికిని సహజముగా సప్తస్వరములోకేజాతికి చెందిన వగుటచే శుద్ధధైవతమే నియతశృతియైనను జన్యరాగమైన భైరవి

రాగమున పథ²నిస-పథ²నిసరీ అనుసంచారములందు రంజనముకొఱకు అన్యస్వరముగా చతుశ్రుతిధైవతము ప్రయోగింపబడుచున్నది. దీనిజనకరాగమైన నరభైరవి కిట్టిఅన్యస్వరప్రయోగము లేమియునుండవు.

(ii) శంకరాభరణరాగము:—దీని జనకరాగము 29వ మేళకర్తయగు ధీరశంకరాభరణరాగము. ఈరెండు రాగములకును ఆరోహణావరోహణములందుగల సప్తస్వరములు ఒకేరకమునకు చెందినవియైనను జన్యరాగమైన శంకరాభరణమున

ముఖ్యముగా, సధపమ, యను నిషాదవర్జమైనసంచారములును,

మరియు సనిపమ, యను ధైవతవర్జముగల సంచారములుండును. వీని జనకరాగమైన ధీరశంకరాభరణమున కిట్టి వర్జముగల సంచారములేమి యుండవు.

(iii) కల్యాణిరాగము:—దీని జనకరాగము 6వ, మేళ కర్తయగు మేచకల్యాణిరాగము. ఈరెండురాగములకు ఆరోహణ అవరోహణములందుగల సప్తస్వరములు ఒకేజాతికి చెందినవైనను జన్యరాగమైన కల్యాణిరాగమున “గగధధనిని

రిరి” అను మధ్యమవర్జమగు జంటస్వరసంచారములును ధనిరిగ

మధని-రినిధమగరిని” ఇటుల ప్జడ, పంచమవర్జమగు సంచార

ములును నిగరిని-ధనిరినిధమ-గనిధమ మొదలగు దాటుస్వరప్రయోగములును వచ్చుచున్నవి. దీని జనకరాగమైన మేచకల్యాణిరాగమునకిట్టి సంచారములుండవు.

మరియునిట్టి సంపూర్ణ జన్యరాగములలో కొన్నిటికి ఆరోహణమందుగాని లేక అవరోహణమునందుగాని లేక రెండిటియందుగాని ఒకటి లేక రెండు స్వరములు వక్రముగూడ గలిగియుండును. ఉదా:- సహనా, బేగడ, సారంగ మొదలగునవి. వీని జనకరాగములైన హరికాంభోజి, ధీరశంకరాభరణము, మేచకల్యాణిరాగముల కిట్టివక్రములుండవు. ఈవిధముగా పై జన్య, జనక రాగములక నేకవిషయములందు భేదముకలుగుచున్నది.

(b) (i) కాంభోజి:— ఇందువచ్చు అన్యస్వరము కాకలీ నిషాదము. ఈ రాగమును సంచారముజేయునపుడు సనిపిధసా, నిపిధసా యను సంచారములందు అన్యస్వరముగా కాకలీ నిషాదము బలుకును.

(ii) బిలహరి:— ఇందువచ్చు అన్యస్వరము కై శికినిషాదము. ఈ రాగమును సంచారముజేయునపుడు గపధని ధాపమగా-పని²ధపమగరీ-గని²ధపమగరీ మొదలగు సంచారములందు అన్యస్వరముగా కై శికినిషాదము బలుకును.

(iii) సారంగ:— ఇందువచ్చు అన్యస్వరము శుద్ధ మధ్యమము. ఈ రాగమును సంచరించునపుడు పమరిగమ¹రిసరిగమ¹రిస మొదలగు సంచారములందు అన్యస్వరముగా శుద్ధ మధ్యమము బలుకును.

3. (i) తోడిరాగలక్షణము:— ఇది 22వ, పుటయందుగల 1930వ, సంవత్సరములోని 7వ, ప్రశ్నయొక్క 4వ జవాబునందు వ్రాయబడుట గమనింపదగును.

(ii) ముఖారిరాగలక్షణము:— ఇది 22వ, మేళకర్తయగు శిరహరప్రియరాగమునందు జనించిన జన్యరాగమైయున్నది.

ఆరోహణము:— స రి² మ¹ ప ధ² ని² ధ² స.

అవరోహణము:— స ని² ధ¹ ప మ¹ గ² రి² స.

ఇది భాషాంగము. వక్రపాడవసంపూర్ణము. వజ్రగ్రహము. రక్తిరాగము. ఆరోహణమందు గాంధారము వర్జము. ఎల్లప్పుడును గానమునేయాదగును. ఈరాగమునందు చతుశ్రుతిరిషభ, శుద్ధమధ్యమ, కై శిక్షీనిషాదములు మిగుల రంజనముగలిగించు జీవస్వరములుగానున్నవి. ఆరోహణమునందు చతుశ్రుతికై వతము అవరోహణమందు సాధారణగాంధారము రాగచ్ఛాయాస్వరములుగానున్నవి. అవరోహణమందుమాత్రము శుద్ధధైవతమునే ప్రయోగింపుచు సమయోచితముగ చతుశ్రుతిధైవతమునుగూడ ప్రయోగించుట వాడుకగాయున్నది. పూర్వీకులీ ముఖారిని 20వ, నరభైరవి జన్యమనియే చెప్పియున్నను చతుశ్రుతికై వతప్రయోగమే యీకాలమున కొంచెమెక్కువగ వాడుటవలన నీ ముఖారిని 22వ, మేళకర్త జన్యమనియే జెప్పబడుచున్నది. గనుక శుద్ధధైవత ప్రయోగమే ఈ రాగమునకు అన్యస్వరముగా నున్నదని దెలియనగును.

ఇందుగల ముఖ్యసంచారములు,—

రిమపధనిధసాసా-సరిగరిసానిధ¹పా-మపధ¹పమగరిసా-సరిమాగ
రి-రిమపసీధ మపధసా-పధసరిమాగరిసా-సరిగసా-నిధమపధసాని
ధ¹పా-మధ¹పమగరి-సరిపమగరిసా-నిధధాసా మొదలగునవి.

(iii) సహనారాగలక్షణము:—ఇది 21వ పుటయందు గల 1930వ, సంవత్సరములోని 7వ, ప్రశ్నయొక్క 3వ జవాబునందువ్రాయబడుట గమనించునది.

(iv) హంసధ్వనిరాగలక్షణము.—ఇది 29వ, మేళకర్తయగు ధీరశంకరాభరణరాగమున జనించిన జన్యరాగము.

ఆరోహణము:— స రి² గ³ ప ని³ స.

అవరోహణము;— స ని³ ప గ³ రి² స.

ఉపాంగరాగము. ఔడవరాగము. షడ్జగహము. మధ్యమ, ద్వైవతములు వర్జ్యము. ఎల్లప్పుడును గానము సేయదగును. ఈరాగమున గాంధార నిషాదములు మిగుల రంజనము గలిగించు జీవస్వరములుగానున్నవి. ఈరాగమున సగ, రిప, గని,

పస, నిరి, నిగ, రిపగరిసనిపరిస మొదలగు దాటుస్వర ప్రయోగములు మిగుల ముఖ్యముగా నున్నవి. ఈరాగము గాయకశ్రేష్టులగు శ్రీరామస్వామి దీక్షితులవారిచే కల్పింపబడినది.

ఇందుగల ముఖ్య సంచారములు:—

సరిగపనిసాసా-సరిసనిపా-పనిసరిగా-గరిగపగారిసా-నిగరిసనిపా-గనిప-గపగా-రిపగరిసా-నిరిసనిపసనిరీసా మొదలగునవి.

4. (a) 35 తాళములలో అవర్తమొకటికి 11 అక్షరకాలము వచ్చునట్టి 3 తాళములేవనగా?

తాళములపేర్లు. అంగసంజ్ఞలు. అక్షరవివరము. అక్షరసంఖ్య

(i) త్రిశజాతి

ధృవము. $\dots_3 0_3 \dots_3 3+2+3+3 \dots = 11$

(ii) మిశ్రజాతి

$$\text{త్రిపుట.} \quad \dots |_7 \quad 0 \quad 0 \quad \dots 7+2+2 \quad \dots = \quad 11$$

(iii) సంకీర్ణజాతి

$$\text{కూపకము.} \quad \dots 0 \quad |_9 \quad \dots 2+9 \quad \dots = \quad 11$$

(b) రాగమాలికాలక్షణము:—ఇయ్యది పల్లవి, అను పల్లవి, చరణములు కలిగిన ఒక అందమైన సంగీతరచన. వీనిలో కొన్ని ఒక పల్లవి అనేక చరణములుగా కూడ నుండును. ఇందుగల పల్లవిచరణములు వేర్వేరు రాగములలో రచింపబడి పల్లవి చరణములందుగల సాహిత్యములకును ఆయా రాగముల పేర్లకును అనుబంధము కలిగి అర్థము చెడకుండునట్లు తగు నేర్పుతో రచింపబడియుండును. సాధారణముగా అనుపల్లవి లేక పల్లవి కిని ప్రతిచరణమునకు నొక చిట్టస్వరముండును. ఈ రాగమాలికలలోని మాతువునందుగల విషయము భక్తిరసమునకుగాని శృంగారరసమునకుగాని సంబంధించియుండును. పొడుగైన రాగమాలికలను కొన్ని సమయములలో తరగతులుగా విభజింతురు. ప్రతి రాగమాలికా అంత్యమందును లేక దానిలోని గములచిభావరయందును సాధారణముగ నిండు ఆవర్తస్వరములతోగాని అర్థ ఆవర్తస్వరములతోగాని మాలికగా నేర్పడియుండు వేర్వేరు రాగములందుగల యీస్వరములు రాగములకు విలోమక్రమముగ నుండును. ఇవి పాడిన పిమ్మట పల్లవి యెత్తుకొనబడును. ఇట్లు పాడుటవలన రాగమాలికయందు విశేష రంజనమును పెంపొందించును. ఇదియే రాగమాలికలక్షణము.

5. (a)(i) శార్ఙ్గదేవుడు:— ఇతడు కాశ్మీర దేశస్థుడు.

వర్షగణ ఋషిగోత్రీకుడు. తండ్రి శొడ్డలదేవుడు. తాతభాస్కరుడు. ఇతడు గాననృత్యముల గురించి “అధ్యాత్మవివేక” మను వేదాంతగ్రంథము వ్రాయుటచే “నిశ్శంక” (సంశయములులేనివాడు) యను బిరుదము వహించెను. 1210-1247 లో యీతడు రచించిన “సంగీతరత్నాకరము” కర్నాటకసంగీత కమునందొక గొప్ప ప్రమాణగ్రంథముగా నేటికిని యెంచబడుచున్నది. ఇది సంస్కృతమున వ్రాయబడినది.

(ii) జయదేవులు:—ఈతడు బెంగాలులో “దిందుబిల్వమ్” నందుజన్మించెను. 12వ, శతాబ్దములోనివాడు. భార్య పద్మావతి. కృష్ణభక్తురాలు. ఈతడు రచించిన “గీతగోవింద” మను శృంగారమహాకావ్యమునందు రాధాకృష్ణ ప్రేమతత్వమును అష్టపదులుగ వ్రాయబడెను. ఇవి నాయక, నాయకి సఖులచే పాడబడినటుల కీర్తనకు రిపాదములవంతున 24కీర్తనలును 12 స్వర్గలలో వ్రాయబడెను. సంగీత కీర్తనలకీ అష్టపదులే ప్రప్రథమములుగా చెప్పబడుచున్నవి.

(iii) రామామాత్యుడు:—ఈతడు తెలుగు నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి తిమ్మామాత్యుడు. 1550లో విజయనగరరామదేవరాజు కోరికపై “స్వరమేళ కళానిధి” వ్రాసెను. ఇందు స్వర, వీణ, మేళ, రాగములు చర్చింపబడినవి. జనక జన్యరాగ పద్ధతిని గురించి వ్రాసెను. 20 మేళములు కొన్ని జన్యరాగములు వ్రాసెను. ఉత్తమ, మధ్యమ, అధమ రాగ విభాగము జేసి వ్రాసెను. ముఖారిరాగమీతనికి శుద్ధప్రమాణము. శార్ఙ్గదేవుని 12 వికృత స్వరముల పద్ధతికి వ్యతిరే

కించి యీతడు ఏడింటిని మాత్రమే పేర్కొనెను. ఇప్పటి కాలమునవాడు 4 తంత్రుల వీణ యీతనికాలముననే బయలు దేరెను. ఇతనికి “అభినవ భరతాచార్య” యని బిరుదు గలదు. యీతని గ్రంథముగూడ కర్నాటక సంగీతముననొక ప్రమాణ గ్రంథముగ నేటికిని యెంచబడుచున్నది.

(iv) సోమనాథుడు:—ఈతడు ఆంధ్రుడు. 1609 లో “రాగ విభోధ” మను సంగీతలక్షణ గ్రంథమును రామామా త్యుని రచన ననుసరించి వ్రాసెను. ఇందు తనకాలమున గల 23 మేళములును వాని జన్యరాగములను వ్రాసెను. 15 వికృత స్వరముల నాధారము చేసుకొని 960 మేళములను పేర్కొ నెను. ఇదియొక గొప్ప సంగీతలక్షణ గ్రంథమై యున్నది.

(v) వెంకటమఘి:—ఈతడు గోవిందదీక్షి తారుని రెం డవకుమారుడు. మొదట సోదరుడగు యజ్ఞనారాయణ దీక్షి తారుని వద్దను, పిదప ఉత్తరదేశపు గొప్పగాయకుడగు తాన ప్పాచార్యుని వద్దను సంగీత మభ్యసించి వృద్ధికివచ్చెను. 1660 లో విజయరాఘవ భూపాలుని కోర్కెపై “చతుర్దండి ప్రకా శిక” యను గ్రంథమును రచించెను. ఇందు వీణ, శృతి, స్వర, మేళ, రాగ, ఆలాప, తాన, గీత, ప్రబంధ, తాళములను చర్చించెను. రాగాంగ, ఉపాంగ, భాషాంగ, రాగముల లక్ష ణములబట్టి శ్లోకములు వ్రాయుచు గీతములనుగూడ నుదహరిం చెను. కొన్ని ఉపాంగములు భాషాంగములైన విధముగూడ తన రచనలో దెలిపెను. రాగచరిత్రములనెరుగుటకు వీరిలక్షణ గీతము లెంతో ప్రయోజనముగా నున్నవి. మరియు జయదే

పు ననుసరించి యీతడు త్యాగరాజస్వామిని స్తుతించుచు 24 అష్టపదులుకూడ ప్రాసెను. వీరి గ్రంథరచనమువలన కర్నాటక సంగీతము కొన్నిమార్పులతో నొక పద్ధతి యేర్పడెను.

(vi). పురందర విరత్:—ఈతడు 16వ, శతాబ్దము లోనివాడు. తండ్రి వరదప్ప. గొప్ప ధనికుడు. పండరినాథుని భక్తుడగుటచే తనయాస్థినంతయు దానధర్మములు చేసెను. వేదోపనిషత్తులను ప్రజలకు బోధించెను. దేవరనామములు కన్నడమున వ్రాసితరించెను. సంగీతమును బోధనకుతగినటుల స్వరావళి, అలంకారములు, పిల్లరిగీతములు, రాయములు, సూళాదులు, ప్రబంధములు రచించెను. ప్రారంభకులకు తగినటుల స్వరావళిని “మాయామాళవగౌళ” రాగమున బోదించుట యితడే ప్రారంభించెను. ఈతనికి “కర్నాటక సంగీత పితామహ” యని బిరుదుగలదు.

(vii) నారాయణతీర్థయతీంద్రులు:— ఈతడు 16వ శతాబ్దములోనివాడు. ఆంధ్రబ్రాహ్మణుడు. కృష్ణాజిల్లా వాస్తవ్యుడు. “శ్రీకృష్ణ తీలాతరంగిణి” ని 12 స్వర్గలలో ప్రాసితరించిన మహానుభావుడు. వీరి మహిమలను గురించిన కథలనేకము గలవు. వీరు సంచారార్థము వక్షిణదేశమునకువెళ్లినడుక్కావేరి గ్రామములో నిద్రించునపుడు స్వప్నమున గలిగిన దైవాజ్ఞచే నొక పందిని వెంబడింప నది వెంకటరమణ స్వామి ఆలయమునకేగి అదృశ్యమయ్యెను. వెంటనే తనతరంగిణినిగానముచేసి శిష్యులకు నేర్పెను. భూపతిరాజపురమగు ఈ వరహపురిలోనున్న వీరిసమాధియందు నేటికీ వీరిఛాయాపట

ముగలదు. శ్రీకృష్ణజయంతికి భక్తుల నేకులు యచ్చటకు వెళ్లి తరంగములు పాడుచు భజనలుసల్పుదురు. వీరి తరంగరచనలు నేటికిని మిక్కిలి పసిదిగానుండి భజనలయందును, తదితరకాలక్షేపములందును మిక్కిలివిశేషముగా పాడబడుచున్నవి.

(viii) భద్రదాచల రామదాసు:—ఇతడు 16వ శతాబ్దములోనివాడు. తెలుగు నియోగి బ్రాహ్మణుడు. భద్రదాచలము తహశీలుదారుగా నున్నపుడు సర్కారు ధనమును రామకైంకర్యార్థము వినియోగించినందున 12సంవత్సరములు శిక్షనొందెను. రామలక్ష్మణులు తానీషాకు ధనము చెల్లించి తమదాసుని విడుపించుకొనిరి. ఇతడు బందిఖానాయందు రచించిన కీర్తనలు హృదయరంజకములై కర్నాటక సంగీతము కెంతయు ప్రాముఖ్యముగా నున్నవి. త్యాగరాజు రచించిన దేవగాంధారిరాగములోని క్షీరసాగరశయన కృతియందు రామదాసుని పేర్కొనెను. పైని దెలుపబడినటుల త్యాగరాజుకు పూర్వముగల శార్వదేవాది ముఖ్యవాగ్గేయకారకులచే రచింపబడిన సంగీతలక్షణ వివరముల వలనను, స్వరావళి, అలంకార, గీత, తాయ, ప్రబంధ, సూళాదులవలనను కీర్తన, తరంగ అష్టపదులాదిగాగల యనేక ముఖ్యమైన సంగీతరచనలవల్లను కర్నాటక సంగీతము మిక్కిలి అభివృద్ధిచెందినదై యున్నది.

(b) త్యాగరాజుగారిరచనలలో మంచివిశేషముగల నొక కృతి ఏదనగా? గౌళిపంతు రాగమందలి “తెరతీయగరాదా” ఒకప్పుడు త్యాగరాజులవారు తన శిష్యులతోగూడి పయనమై తిరువతి క్షేత్రమునందుగల పద్మావతీ కాంతుడయిన శ్రీని

వాసమూర్తిని దర్శించుటకై ఆలయమునకు బోగా వీరు దివ్య
మూర్తిని దర్శించుటకు వీలులేనట్లు తెరవేయబడియుండెను.
అప్పుడు త్యాగయ్యగారు తానుచేసిన పాపమే తెరవలెనచ్చి అ
డ్డుపెట్టుచున్నదని యూహించి “తెరతీయగరాదా నాలోని
తిరుపతివేంకటరమణ మత్సరమను” అనెడికృతిని పాడగనే తక్ష
ణమే తెర తెగికిందకూలెను. వెంటనే త్యాగయ్యగారు మహా
దానందమున శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామిని దర్శించి నమస్కరించి
“వేంకటేశా” అనెడికీర్తనముచే స్తోత్రముచేసి మరలివచ్చియుం
డిరి. ఇదిపీరిరచనలలో ఒకమంచి విశేషముగల కృతి. ఇటులనే
యింకను వీరి కృతులలో కొన్నిటికి మిక్కిలి విశేషముగలదు.

6 (i) దేశీయ రాగము అనగా:—ఇతర దేశముల నుండి
తేబడిగాని ఇతర దేశీయ రాగసంప్రదాయము కలసిగానియుండి
ఘన, రక్తిరాగముల సంప్రదాయము కలిగియున్న రాగమునకు
దేశీయ రాగమనిపేరు. ఉదా:- ఖమాసు, సురటి, కానడ,
హిందూస్తానికాఫి, సహానా, మొదలగునవి.

(ii) పదము అనగా:—దీనివివరము 18 వ పుటయుం
దుగల 1930వ సంవత్సరపు 6వ ప్రశ్నలోని 3వ, జవాబునం
దు వ్రాయబడుట గమనించునది.

(iii) సంగతి అనగా:—సంగీతరచనయొక్క భాగము
లందుగాని లేకపదజాలమునందుగాని రంజకముకొరకై రాగతా
ళములననుసరించి భావసంపత్తితో పాడబడు హేచ్ఛతగ్గుల
మార్పునకు సంగతియని చెప్పబడును.

(iv) మనోధర్మ సంగీతము అనగా:—ఊహాశక్తినిబట్టి మనస్సునకు తోచినటుల కల్పనజేసి రంజకముగ గానము చేయుట మనోధర్మసంగీత మనబడును. ఎటులనగా సాధారణముగా కచ్చేరీలలో ప్రదర్శింపబడు సంగీతము ఈక్రింద దెలిపినటుల రెండువిధములుగా నుండును.

(i) ప్రదర్శకుడు పూర్వీకవిఖ్యాతరచయితల యొక్క సంగీతరచనలను అనగా యిదివరకే అమలులోనున్న సంగీతమును గాత్రమునగాని జంత్రమునగాని గానము చేయుట.

(ii) ప్రదర్శకుడు తనఅద్భుతమేధాశక్తి వలనఅప్పటికప్పుడు స్వయముగా సృష్టించినసంగీతమును గాత్రమునగాని జంత్రమునగాని ప్రదర్శించుట.

పై దెలిపిన రెండవతరగతినే మనోధర్మసంగీతమని గాని లేక ఊహాశక్తినిబట్టి పాడు సంగీతమనిగాని చెప్పుదురు. ఇది నాలుగు విధములుగా నుండును.

(i) రాగ-ఆలాపన (ii) మధ్యమకాల లేక తానమ్, (iii) పల్లవి, (iv) స్వరముపాడుట. కృతులలోని సాహిత్యప్రస్తారమును, అరవమునందుగల నిరవల్ (Neraval) లును పై మనోధర్మసంగీతములోని రకములై యున్నవి. ఇదేమనోధర్మ సంగీతవివరము.

7. (a) తంత్రీవాద్యముల విభాగములేవనగా?

ఇవి మూడువిధములుగా విభజింపబడుచున్నవి.

(i) తంత్రులను కమాను (Bow)తో రాపిడిజేయుట నల న ధ్వని ఉద్భవించు వాద్యములు.

ఉ॥ వయొలిన్, (ఫిడీలు) సారంగి, దిల్ రుబ, బాలసర స్వతి లేక తావూస్, (మయూరి) ఎస్టాజ్ మొదలగునవి.

(ii) తంత్రులను వేళ్ళతో మీటిన ధ్వనిజనించు వాద్య ములు.

ఉ॥ వీణ, రుద్రవీణ, గోటువాద్యము, సితార్, స్వర బత్ లేక స్వరగత్, సరోడ్ (Sarode), గిటార్ (Guitar), మాండోలిన్ (Mandoline), హార్ప్ మొదలగునవి. ఇవిగాక తంబూర, ఏక్తార్ వంటి శృతివాద్యములు గూడ యిందులో చేరి నవై యున్నవి.

(iii) తంత్రులను ఒకనుత్తితోగాని లేక కొయ్యతోచే యబడిన రెండుపుల్లలతోగాని కొట్టుటవలన ధ్వని యేర్పడు వాద్యములు.

ఉ॥ పియానోఫోర్ట్, స్వరమండల, గెత్తువాద్యము మొదలగునవి.

పై దెలుపబడినటుల కమాను(Bow)తోగాని లేక వేళ్ళ సహాయముతోగాని వాయింపబడు తంత్రీవాద్యములు మరి యొకమూడువిధములుగా విభజింప వచ్చును. ఎటులనగా:—

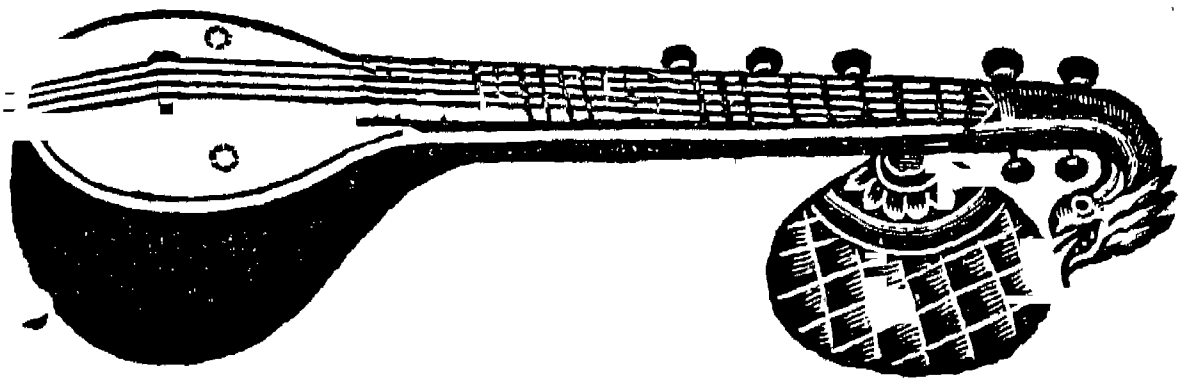
(i) వేళ్లు ఆనుకొనేందుకు ఒకచదునైన బల్లకలిగియుం డి దానిని ఆనుకొనునటుల తంత్రులనదిమి వాయింపబడు వాద్య

మును ఉవయోలిన్ (ఫిడీలు) సరోడ్ (Sarode) మొదలగునవి.

(ii) వేళ్ళు ఆనుకొనేందుకు మెట్లుగలిగి ఆమెట్లనాను కొనునటుల తంత్రులనదిమివాయింపబడువాద్యములు ఉ॥ వీణ, సితార్, తావూస్ మొదలగునవి.

(iii) పై విధమున బల్లగాని మెట్లుగానిలేకను, వేళ్ళతో గాక, పిడినంటి ఒకచిన్నగుండ్రని కొయ్యముక్కతో తంత్రుల నదిమివాయింపబడు వాద్యములు ఉ॥ గోటువాద్యము మొదలై నవి. ఇదే తంత్రీవాద్యముల విభాగముల గురించిన వివరము.

(b) వీణావాద్య భాగముల గురించిన వ్యాసము.

ఈపటమునందు జూపబడిన వాద్యము వీణావాద్యము. ఇయ్యది వాద్యవిభాగములలో తంత్రీవాద్యములో చేరినదియై యున్నది. ఈ వీణలలో పలురకములు గలవు.

(i) ఉత్తర హిందూ స్థానములో నుపయోగింపబడు వీణలు. ఇవి నాల్గుడుగుల పొడవు కలిగిన వెదురుకట్టతో చేయబడి దానిమీద మెట్లు అమర్చబడియుండును. ఈ వాద్యమునకు ఆ వెదురు కట్టయే, వేళ్ళు ఆనుకొనే చదునైన బల్ల (Finger board) గా నుండును. దీనికి రెండువైపులను పెట్టెల

వలె నుండు రెండు బుట్టలు, వీణకు ఆధారభూతముగా నుండి ఎక్కువ ధ్వనినిచ్చును. ఈరకము వీణలను నుందరి, రుద్రవీణ లేక రస్బిన్ (Rus bin) అనిచెప్పుదురు.

(ii) దక్షిణ హిందూదేశములో వాడబడు వీణలు. ఇవిసాధారణముగా పనసకట్ట మొదలైనకట్ట (Jack Wood) తో తయారుచేయుదురు. దీనిలో ఎక్కువ ధ్వనినిచ్చుటకై ఏర్పరచినపెట్టెను కుండ (Kodam) అని చెప్పుదురు. ఇది ఒక బంతిలో క్రివ, వంతు సైజు గలిగియుండును. దానికి ఒక వైపు తెరిచియుండును. ఇచ్చటనే దీనిని వేళ్ళు ఆనుకునే చదునైన బల్ల (ఫింగర్ బోర్డు)తో కలుపబడును. ఈ కుండయొక్క లోతు 9 అంగుళములమొదలు 10- $\frac{1}{2}$ అంగుళముల వరకునుండును. కుండలోతు ఎంతెక్కువగానుండిన ధ్వని అంతగంభీరముగానుండును. కుండపై భాగమున తెరిచియున్న వైపున పల్లెము వంటి ఒక గుండ్రని చదునైన చక్కతో మూయబడియుండును. దీని వ్యాసము (అడ్డకొలత) కుండయొక్క సైజును బట్టి యుండును. అనగా మిక్కిలి పెద్దవీణలకు 13 అంగుళములును మధ్యరకపు వీణలకు 12- $\frac{1}{2}$ అంగుళములును, చిన్నవీణలకు 9- $\frac{1}{2}$ మొదలు 12- $\frac{1}{2}$ అంగుళములవరకును వ్యాసము గలిగియుండును. ఈ కుండను, వేళ్ళు ఆనుకొనే చదునైన బల్ల (దండము) అనబడుకట్టతో జతచేసి యీ రెండిటిని యాలి (Yali) యొక్క కంఠము, ముఖములకు జత చేయుదురు. ఆ యాలి యొక్క ముఖము సర్పముఖమును బోలియుండును. దండముమీద ప్రత్యేకముగ తయారు చేయబడిన మైనము

లో 24 మెట్లు నమర్చబడియుండును. ఒక్కొక్క మెట్టు ఒక్కొక్క స్వరము లేక ధ్వని యొక్క హెచ్చును దెలుపుచుండును.

వీణకు మొత్తము 7 తంత్రులుండును. అందు మొదటి నాలుగు తంత్రులు దండముమీద నమర్చబడియుండును, వీనికి మీదితంత్రులని పేరు. మిగత మూడు తంత్రులు ఎడమపక్క నమర్చబడియుండును. వీనికి పక్క తంత్రులని పేరు. మీది తంత్రులు 4ను, కుండమీద నమర్చబడిన లోహపు రేకుగలిగిన కొయ్యపీట (Bridge) మీద అనుకొనునటుల వేయబడి కంఠముననుండు చెవులనబడు బిరలడాలకు చుట్టబడును. పక్క తంత్రులు తిను, కుండమీద నమర్చబడిన పీటపక్కనర్థచంద్రాకారముగ నుండు లోహపు పీటమీద అనుకొనునటుల వేయబడి దండము పక్కనుండు బిరడాలకు చుట్టబడియుండును. కుండకు దూరముగ రెండవ చివరను మరియొక బుట్టయుండును. ఇది వీణను సరియైన మట్టములో నుండునట్లు చేయుటయే గాక వీణావాద్యముయొక్క ధ్వనిమాధుర్యమును పెంపొందింపజేయును.

వీణయొక్క కుండలి (సప్తతంత్రులు ప్రారంభమగు చోటు) మొదలు శిరస్సువరకు గల భాగమును 6 ఆధారములు (Nerve centres=ఆయువుపట్లు)గా భాగించిరి. అవి ఏవనగా?

- 1 మూలాధార ... అన్ని తంత్రులుముడివేయబడిన చోటు.
- 2 స్వాదిస్థాన ... పీట (బ్రిడ్జి) అమర్చబడిన చోటు.
- 3 మణిపుర ... 24వ, మెట్టు అమర్చబడిన చోటు.

4 అనాహత	...	19వ, మెట్టు	అమర్చబడిన-చోటు
5 విశుద్ధ	...	12వ, ,,	,,
6 అజనాయ	...	7వ, ,,	,,

పై దెలిపిన 6 ఆధారములును ఇందుజూపిన వీణావాద్యమునందు వరుసగానుండుట గమనింపదగును. ఇవిరెను, ఒక్కొక్కదానికిగల 12,000 నాళములద్వారా 12,000 రాగముల వంతున $6 \times 12,000 = 72,000$ రాగములనుసృష్టింపగల శక్తిగల విగానున్న వనిదెలియుచున్నది. ఇదేవీణయొక్క అన్ని భాగముల గురించిన ముఖ్యమైన వ్యాసము.

8. (a) శ్రీ త్యాగరాజ విరచితము.

మోహనరాగము. ఆదితాళము.

ప. నన్ను పాలింప నడచివచ్చితివో - నాప్రాణనాథ

॥నన్ను॥

అ. వనజనయన మోమునుజూచుటే జీవనమని నెనరున మనసుమర్మము జలసి॥న॥

చ. సురపతినీలమణి నిభతనువుతో - ఉరమున ముత్యపు సరులచయముతో

కరమున శరకోదండకాంతితో - ధరణితనయతో త్యాగరాజార్చిత ॥నన్ను॥

తాత్పర్యము:-పద్మసమానమైన ముఖముతో, నీలమేఘచ్ఛాయ కలిగినదే హముతో, కంఠమున ముత్యాలహారములతో, హస్తమున విల్లంబులతో, ఆ సీతామహాసాధ్వితో త్యాగరాజుచే పూజింపబడురామా నామనోభావ మెరిగి నన్ను పాలింపవచ్చితివా? అని త్యాగయ్యగారు శ్రీరాముని అనేక విధముల కొనియాడుచున్నారు.

ప. 1 * X ప రీ రీ - నా :: - సథ . | ధప - ధపా - | గాగా - గరిస

2 * నన్ను . - లిం :: - ప . | . . - నడచివ - | చ్చి తి - వో . . . ||

రీ * X ప రీ రీ - సరిXపగారీసాసథ . | ధప - ధపారిగా - | గాధప - X రిస ||

* నన్ను . - లిం . . . . ప . | . . - నడచివ - | చ్చితి . - వో . . . ||

3 రీ * గాధప గరీ- సరిXపగారీసాసథ . | , | పధసాధాపా - ధపగరి ||

* నన్ను . . . - లిం . . . . ప . | , | చ్చి . . తి . - వో . . . ||

4 సరి * " " | " | పధసాధాపా - సధధప-పగగరి ||

* " " | " | చ్చి . . తి . - వో . . . . ||

రీ * గాప- ధ సస-సారిస-ధాసధ-ప . | . . . . సరిగారీసా - ధపగరి ||

* నా . - ప్ర . ణ-నా . . . . నా . . . . - ధ . ||

సరి *
* (నన్ను)

చ.   ;*   ధ.   ధగా   -   ;   గా   X   ప   ధ   ప   X   ప | X   రి   -   X   ధ   పా   -   X   రి   - | స   స   -   రి   X   రి   X   పా ||

                         ;*   సుర   ప   తి   -   టి   .   .   .   . | ల   .   -   మ   .   టి   -   ని   భ   - | త   ను   వు   -   .   .   .   . ||

                         X   పా   ధ   సా   -   సా   -   సా   రి   స   -   ధా   స   ధ   - | ధ   ప   -   X   ప | గా   ధ   ప   పా   X   రి   , ||

                         త్లో   .   *   యు   ర   ము   న   -   ము   .   .   .   . | త్య   వు   -   స   రు   ల   చ | య   ము   .   .   త్లో   , ||

1   సా   *   ప   గా   ప   ధా   -   సా   ధా   -   సా   ; | ;   *   ప   గా   ప   ధా | సా   -   సా   రి   స   -   ధా   స   ధ   సా ||

                         *   క   ర   ము   న   -   శ   ర   -   త్లో   ; | ;   *   క   ర   ము   న | శ   -   ర   .   .   .   .   .   .   త్లో ||

3   *   ప   గా   ప   ధా   -   సా   ధా   -   సా   రి   స   రి   గా | రి   *   ప   గా   ప   ధా | సా   ధా   పా   రి   -   స   రి   X   ప ||

                         *   క   ర   ము   న   -   శ   ర   -   త్లో   .   .   . | .   *   క   ర   ము   న | శ   ర   త్లో   .   -   .   .   .   . ||

5   *   ప   గా   ప   ధా   -   సా   రి   -   గా   ర   స   రి   X   ప | .   .   .   . | ధ   రి   స   ధ   -   ధ   ప   ధా ||

                         *   క   ర   ము   న   -   శ   ర   -   త్లో   .   .   . | .   .   -   ధ   .   .   .   .   .   డా   ; | త్లో   .   .   -   తి   .   త్లో ||

                         *   X   గా   X   గా   -   X   ప   X   రి   -   X   ప   ప   ధ   - | ధ   స   -   ధ   సా   ధ   పా | ప   ధ   .   .   .   -   ధ   ప   స   ధ   ధ   ప ||

                         *   ధ   ర   ణి   త   -   న   .   య   .   -   త్లో   .   .   . | .   .   -   త్యా   .   X   రా | జ   .   .   .   .   -   ర్పి   .   త   .   .   . ||

ప   X   X   రి   *

....*   (న   ను   2)

(b) A. B. అను వారు వెళ్లిన మొదటి మంటప విద్వాంసులశృతి పంచమ స్వరమైనందున A. అనువాడు వెళ్లిన రెండవ మంటప విద్వాంసుల శృతి, మొదటి మంటప విద్వాంసుల శృంతికంటే ఒక పూర్ణస్వర మధికముగా నుండుటచే పంచమము + ఒక పూర్ణస్వరము = చతుశృతి దేవతమగును. B. అనువాడు వెళ్లిన మూడవ మంటప విద్వాంసులశృతి, మొదటి మంటప విద్వాంసుల శృతి కంటే ఒకటిన్నర స్వరమధికముగా నుండుటచే పంచమము + ఒకటిన్నరస్వరము = కై శికినిపాద మగును.

మొదటి మంటప విద్వాంసుల శృతి పంచమస్వరమైన

రెండవ	,,	,,	చతుశృతి దేవతముగను	60
మూడవ	,,	,,	కై శికినిపాదముగను	72
			యుండును.	౪

శాస్త్రము

Government Technical Examinations.

November 1933.

Indian Music (Theory)-Higher Grade.

ప్రశ్నలు.

1. ధన్యాసి, కేదారశాళ, నీలాంబరి, పూర్వకల్యాణి. యీ రాగములయొక్క లక్షణములను వ్రాయుము.
- 2.(a) షడ్జ - చ.రి - అం.గా - ప్ర.మ - పం-శు.ధై - కై.ని. యీ స్వరములుగల మేళకర్తను, దానిసంఖ్యను దెలుపుము.
- (b) 12, 34, 55 యీ సంఖ్యలుగల మేళకర్తలను, వానియొక్క స్వరములను తెలియజేయుము.
3. ఈక్రిందివాటిని గురించి వివరించుము.
(i) ప్రత్యాహతము (ii) ధైవతాంత్యరాగము (iii) స్వరసాహిత్యము (iv) ఉపపల్లవి (v) ఘనరాగము.
- 4.(a) చాపుతాళమునకు త్రిపుటతాళమునకు గల భేదమును వ్రాయుము.
- (b) (35) ముప్పదియైదు తాళములలో ఆవర్తము ఒకటికి 12 అక్షరములు వచ్చునట్టి మూడు తాళములను దెలుపుము.

5.(a) పదముయొక్క లక్షణమును వ్రాయుము.

(b) అరవపదములను తెలుగుపదములను రచించిన వాగ్గేయకారకుల పేర్లను వ్రాయుము.

6.(a) (i) గీతగోవిందము (ii) కృష్ణలీలాతరంగిణి (iii) రాగవిభోధము (iv) చతుర్థండ్రి ప్రకాశిక. వీటిని రచించిన వారి పేర్లను వ్రాయుము.

(b) ముద్దుస్వామిదీక్షితులు, శ్యామశాస్త్రులు వీరి చరిత్రలను, వీరు రచించిన కృతులను గురించి వ్రాయుము.

7.(a) గాలి వాద్యముల విభాగములను వ్రాయుము.

(b) తంబూరవాద్యమును గురించి పటసహితముగా నొక వ్యాసము వ్రాయుచు, జీవాళియొక్క ప్రయోజనమునుగురించి వ్రాయుము.

8.(a) ఈక్రింద వ్రాయబడిన ప్రయోగములు ఆయా రాగములలో రావచ్చునా? బిలహరిలో - రిగమగగరిరిస.

సారంగలో- సధాపమ. కల్యాణిలో. నిధమగరి.

(b) సహనా, ముఖారి, బేగడ రాగములలోయేదైన నొక రాగములో మీరు నేర్చుకొనిన కృతియొక్క చరణమును, స్వర సాహిత్య, తాళాంగములతో వ్రాయుము.

జ వా బు లు.

---

1. (i) ధన్యాసి రాగలక్షణము:—ఇది 44వ, పుటయందు గల 1931వ, సంవత్సరములోని 5వ, ప్రశ్నలో 1వ, జవాబునందు వ్రాయబడుట గమనించునది.

(ii) కేదారగౌళ రాగలక్షణము:—ఇది 45వ, పుటయందు గల 1931వ, సంవత్సరములోని 5వ, ప్రశ్నలో 2వ, జవాబునందు వ్రాయబడుట గమనించునది.

(iii) నీలాంబరి రాగలక్షణము:—ఇది 29వ, మేళకర్తయగు ధీరశంకరాభరణరాగమున జనించిన జన్యరాగము.

ఆరోహణము:—స రి² గ³ మ¹ ప ధ² ప ని³ స.

అవరోహణము:—స ని³ ప మ గ³ రి² గ³ స.

భాషాంగరాగము. వక్ర సంపూర్ణ, వక్ర షాడవరాగము. రక్తిరాగము. షడ్జగ్రహము. సాయంకాలము గానము సేయదగును. ఈ రాగమునకు మధ్యమము మిగులరంజనము గలిగించు జీవస్వరముగా నున్నది. ఈ రాగమున వచ్చు, ప ని² ధ ని² పా, ప ధ ని² పా అను సంచారములందు కైశికి నిషాదము ప్రయోగింపబడును. అన్యస్వరమైన యీ కైశికి నిషాద ప్రయోగమువలననే యిది భాషాంగరాగమగుచున్నది. ఈ రాగమున మంద్రస్థాయి నిషాదమునకు క్రింద సంచారములులేవు.

ఇందు గల ముఖ్యసంచారములు.

సరిగమపధపనిసాసా-సరిసనిపా-మగరిగమపామా-గమపనిపసా
సరిసనిపామా-గమపని²ధని²-పధని²పామగసా-సాసనిధనిసానిపా
మగ - రిగమపమగ - రిగమగరిమగ - రిగసా - రిససనిసీసా.
మొదలగునవి.

(iv) పూర్వకల్యాణి రాగలక్షణము:— ఇది 5విన,
మేళకర్తయగు గమనశ్రమ రాగమున జనించిన జన్యరాగమై
యున్నది. దీనినే పూరికల్యాణి అనియు చెప్పబడును.

ఆరోహణము:— $\left\{ \begin{array}{l} స రి^1 గ^3 మ^2 ప ధ^2 ని^3 ధ^2 స. \\ స రి^1 గ^3 మ^2 ప ధ^2 సి^3 ప ధ^2 ప స \end{array} \right.$

అవరోహణము:— స ని^3 ధ^2 ప మ^2 గ^3 రి^1 స.

ఉపాంగరాగము. వక్రసంపూర్ణము. షడ్జగ్రహము.
రక్తిరాగము. ఎల్లప్పుడును గానము సేయదగును. ఈ రాగ
మునకు గాంధారము మిగులరంజనము గలిగించు జీనస్వర
ముగా నున్నది. ఈ రాగమున ఆరోహణ, అవరోహణములం
దుగల కొన్ని సంచారములలో పంచమమును వర్జించి పాడు
టయే సంప్రదాయమును రంజకమునై యున్నది.

ఇందు గల ముఖ్యసంచారములు.

పధపసాసా-ససరిసా-సనిధా-సరిగరిగా-గమపమగమగా-రిసా-

.....
 సరిగరిసా - సనిధమధసా - నిధని-మధనిధమగరిగసా- రిగమపా-
 పధనిధసా-నిధమ-గనిధమ-గమధ-గమరీసా- సాసనిధాసా.
 మొదలగునవి.

2. (a) షడ్జము, చతుశ్రుతిరిషభము, అంతరగాంధారము, ప్రతిమధ్యమము, పంచమము, శుద్ధదేవతము, కైశికీనిషాదము. ఈస్వరములుగల మేళకర్త పేరు ఏమనగా? రిషభప్రియ. ఈమేళకర్తయొక్క సంఖ్య 62.

(b) 12, 34, 55 ఈసంఖ్యలుగల మేళకర్తలయొక్క స్వరము లేవనగా?

మేళకర్త
సంఖ్యలు.

మేళకర్తల
పేర్లు.

మేళకర్తల స్వరముల
వివరము.

12

రూపవతి

స రి¹ గ² మ¹పధ³ని³స

34

వాగధీశ్వరి

సరి³గ³మ¹పధ²ని²స

55

శ్యామలాంగి

సరి²గ²మ²పధ¹ని¹స

పైజూపిన విధమున ఆరోహణమునందుగల స్వరములే ఆ వరోహణమున నుండును. ఆయా స్వరముల సంఖ్యలను బట్టి వానిపేర్లను ఈ పొత్తమునగల గురుతులపట్టికవలన గ్రహింపదగును.

3. (i) ప్రత్యాహతము:— అనగా అవరోహణజంట స్వరములలో రెండవ స్వరమును కొట్టి దానిమీదిస్వరముయొక్క ఛాయను రప్పించుట. ఉదా:- “సస” అనుదానిని “సరిస” అగునట్లు వాద్యమునందు బలికించుట ప్రత్యాహతమనబడును.

(ii) దైవతాంత్యరాగము:— అనగా ఒక రాగములోని మిక్కిలి హెచ్చయిన స్వరము మధ్యస్థాయయొక్క దైవతస్వరము (ధ)గా నున్నప్పుడు అట్టిరాగమును దైవతాంత్యరాగమనబడును. ఉదా:- కురంజి. ఇది 29వ, మేళజన్యము. సనిసరిగమపధ-ధపమగరిసనిస ఈవిధముగా నుండును.

(iii) స్వరసాహిత్యము:— అనగా కొన్ని కృతులలో చిట్టస్వరములుండి వాసికింద సాహిత్యముగూడ నేర్పరచి యుండును. ఇట్టి సాహిత్యముగల చిట్టస్వరములను స్వరసాహిత్యములందురు. వీనిని అనుపల్లవి చివరను, ప్రతిచరణము చివరను చిట్టస్వరమువలెనే పాడుదురు. ఈస్వరసాహిత్యముయొక్క మాతృపు (సాహిత్యము) అనుపల్లవ చరణములయొక్క మాతృపుననుసరించియే రచింపబడియుండును. ఉదా:- వాచామ గోచర. అథాణారాగము. మైసూరు సదాశివరావు విరచితము. మరియు సుబ్బరాయశాస్త్రి కృతులలో ననేకము ఇట్టిస్వరసాహిత్యముల కుదాహరణములుగా నున్నవి.

(iv) ఉపపల్లవి:— అనగా వర్ణములో రెండు పల్లవులుండును. అందు మొట్టమొదటిది సహజముగా అందరిచే చెప్పబడుచున్న పల్లవి. రెండవది వర్ణములో ప్రతయెత్తుగడ (చిట్ట)

స్వరముపాడిన వెంటనే మరల చరణమును పాడుదురు. గనుక అనుపల్లవ, ముక్తాయస్వరములు పాడిన వెంటనే పల్లవి యెత్తుకొనునట్లు ప్రతి యెత్తుగడ స్వరము పాడినవెంటనే యెత్తుకొను వర్ణముయొక్క చరణమునే ఉపపల్లవని చెప్పబడును.

(v) ఘనరాగము:—అనగా ఇది ఘనమైన నాభితానముగా గానక్రియలను జేయదగినదియై శౌర్యవీరోత్సాహములుగల పురుషునిబోలియుండును. అనగా గంభీరమును తీవ్వియు గలిగినట్లుండును. ఉ:- (1) నాట (2) గౌళి (3) వరాళి (4) ఆరభి (5) శ్రీరాగము మొదలగునవి. ఈ అయిదింటిని ఘనరాగపంచకమని జెప్పబడును.

4. (a) చాపుతాళమునకు త్రిపుట తాళమునకు గల భేదమేమనగా? ఈప్రశ్నోత్తరమును 9, 10వ, పుట లందుగల 1930 వ, సంవత్సరములోని 4వ, ప్రశ్నలో, బి, జవాబునందు వ్రాయబడుట గమనించునది.

(b) (35) ముప్పదియైదు తాళములలో ఆవర్తము ఒకటికి 12 అక్షరములు నచ్చునట్టి 3 తాళములు ఏవనగా?

తాళములపేర్లు.	అంగసంజ్ఞలు.	అక్షరవినరము.	అక్షరసంఖ్య
(i) చతురశ్రజాతిఅట	4 4 0 0	...4+4+2+2	= 12
(ii) ఖండజాతిమర్త్య	5 0 5	...5+2+5	= 12
(iii) సంకీర్ణజాతిఝంప	9 0 0	...9+1+2	= 12

5. (a) పదముయొక్క లక్షణమేమనగా? ఇది 18వ,

పుటయందుగల 1930వ, సంవత్సరములోనిరవ, ప్రశ్నలో కివ, జవాబునందు వ్రాయబడుట గమనించునది.

(b) అరవపదములను తెలుగుపదములు రచించిన వాగ్గేయ కారకులెవరనగా?

అరవపదములు రచించిన వాగ్గేయకారకులు.

- (i) వై దీశ్వరుని గుడి సుబ్బరామయ్యర్
- (ii) ఘనం కృష్ణయ్యర్
- (iii) శంక రాభరణము నరసయ్యర్
- (iv) పాపవినాశ మొదలియూగు
- (v) ముత్తుతాండవగు మొదలగువారు

తెలుగుపదములు రచించిన వాగ్గేయకారకులు.

- (i) డేత్రజ్ఞులు
- (ii) ఘనం సీనయ్య
- (iii) పరిమళ రంగుడు
- (iv) సారంగపాణి
- (v) మువ్వలూరి సభాపతిఅయ్యర్
- (vi) మెరటూరు వెంకటరామశాస్త్రి
- (vii) కార్వేటి నగర్ గోవిందస్వామయ్య మొదలగువారు.

6. (a) ప్రబంధములు.

రచయితలు.

- (i) గీతగోవిందము రచించినది... జయదేవకవి.
- (ii) కృష్ణలీలాతరంగిణి రచించినది... నారాయణలీధులు
- (iii) రాగవిబోధము రచించినది... సోమనాథపండితుడు.
- (iv) చతుర్దండిప్రకాశిక రచించినది... వెంకటమఘ

(b) ముద్దుస్వామి దీక్షిత చరిత్రము.

(i) సంగీత త్రిమూర్తులలో రెండవ వారైన ముద్దుస్వామి దీక్షితులు 1775వ, సంవత్సరములో తిరువారూరు నందు జన్మించెను. ఇతడు హంసధ్వని రాగమును సృజించిన శ్రీ రామస్వామి దీక్షితుని కుమారుడు. వెంకటమఱి, గోవిందదీక్షితుల సంతతిలోనివాడు. ఇతడు శ్యామశాస్త్రి వద్ద శ్రీ విద్యా మంత్రోపదేశము నొందెను. ఇతడు సకల విద్యాపారంగతుడై వివాహమాడిన తదుపరి కళాప్రియుడగు చిన్నయ్య మొదలియారువుండు మణలి (Manali)కి వెళ్ళెను. అచ్చటికివచ్చిన చిదంబరనాథమోగిని కలసి కాశీకి వెళ్ళెను. అచ్చట అయిదు సంవత్సరములుండి సంగీతవిద్యయందు గొప్ప ప్రజ్ఞను సంపాదించుటయేగాక హిందూస్తానీ సంగీతముగూడ నేర్చెను. తిరిగివచ్చునపుడు తిరుత్తణియందుగల సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరుని సన్నిధియందు పంచాక్షరీమంత్రము జపించుచుండు నపుడు స్వామివారీతనికి ప్రత్యక్షమై నోటిలో కండచక్కెర ముక్కను వేసి యదృశ్యుడయ్యెను. దైవానుగ్రహముచే అప్పటినుండియు “గురుగుహ” ముద్రతో కృతులు వ్రాయుట ప్రారంభించి నవగ్రహకృతులు, పంచలింగస్థలకృతులు, అపూర్వ రాగములలో తానవర్ణములు, రాగమాలికలు, లక్షణగీతములు వ్రాసెను. ఈతని సోదరులగు చిన్నస్వామి, బాలస్వామిదీక్షితులు మధుర గానసభవారి ఆహ్వానముపై మధురకువెళ్లి అన్నగారి కృతులను గానముచేసి మెప్పువడసిరి. తదుపరి చిన్నస్వామి యచటనే మరణించగా బాలస్వామి చింతాక్రాంతుడై విరక్తిచే నేతుయాత్రకు వెడలి తిరిగివచ్చునపుడు

మార్గమధ్యమున యెట్టయపురముజేరి రాజుచే యూదరింపబడి యుండెను. చిన్నస్వామి మరణము వినగనే ముద్దుస్వామిదీక్షితులు విరక్తుడై యున్న బాలస్వామినివెదకుచు ఎట్టయపురమున కువచ్చి పెండ్లికొడుకై యున్న తనతమ్ముని కలుసుకొనగలిగినందుకు మిగుల సంతసించెను. తరువాత కొన్నాళ్లకు తిరిగి తిరువాదూరు వెళ్లియుండునపుడు 1835 సం॥లో యెట్టయపురం రాజపుత్రుని వివాహమునకై పంపిన ఆహ్వానముపై యెట్టయపురము వెళ్లి వివాహము జరిగిన మూడవనెలలో మన్మథసంవత్సర తుల కృష్ణచతుర్థినాడు దివంగతుడయ్యెను.

ముద్దుస్వామిదీక్షితులవారి శిష్యులలో ముఖ్యులు.

(1) తిరుక్కడయూరుభారతి (2) అవదయర్ కోవిల్ వీణ వెంకటరామయ్య (3) తేవూరు సుబ్రహ్మణ్యయ్య (4) కొర్నాడు రామస్వామి (5) బిల్వపనం (6) అయ్యాస్వామి (7) శుద్ధమృదంగం తంబియప్ప (8) వడివేలు (9) పొన్నయ్య (10) చిన్నయ్య (వీరుముగ్గురుసోదరులు) (11) తిరువాలూరుకమలం (12) అమ్మణి మొదలగువారు.

దీక్షితులవారు 300 కృతులవరకు రచించినటుల దెలియుచున్నది. వీనిలో ఎక్కువగా సంస్కృతమున వ్రాసెను. సంగీతసాహిత్యజ్ఞానము గలవారు మాత్రమే వీరికృతులనుగ్రహించియానందింపగలరు. ఈకృతులు కఠినశైలిగను పెద్దవిగానుండి నారి కేళపాకముగానుండును. కర్నాటకసంగీతమునకు వీరిసంగీతరచనలెంతో ప్రాముఖ్యమైయున్నవి.

శ్రీ ముద్దు స్వామి దీక్షితులు (1775—1835)

శ్యామశాస్త్రుల చరిత్రము.

(ii) సంగీత త్రిమూర్తులలో మూడవవారైన శ్యామశాస్త్రులు తంజావూరుజిల్లా తిరువాయూరు (శ్రీనగర్)లో 1763 చిత్రభానునామ సంవత్సర మేషరవికృత్తి కానక్షత్రమున జన్మించెను. ఇతడు గౌతమ గోత్రీయుడు. బోధాయన సూత్రము. తండ్రి విశ్వనాథఅయ్యర్. ఈశ్యాముని పుట్టుకకుముందు ఒక భక్తునికి శ్రీ వేంకటాచలపతి ఆవేశించి శ్యాముని తల్లిని పిలిచి రాబోవు చైత్రమాస కృత్తి కానక్షత్ర, శనివారమున నీకొక కుమారుడు కలుగును. కనీసము 25మందికి సమారాధనచేయు మనిచెప్పెను. ఆమెఅట్లేచేయ, గడుపుదినమునకే శ్యామశాస్త్రు జన్మించెను. ఇతనికి మొదట వెంకటసుబ్బహ్మణ్యుని పేరి డిరి. కాని ముద్దునకు శ్యామకృష్ణయనిపిలుచుచుండిరి. బాల్యముననే సంస్కృతాంధ్రముల నభ్యసించుటయేగాక మేనమామనొద్దకొలదిగ సంగీతవిద్యనభ్యసించి 18వయేట తల్లిదండ్రులతోపాటు తంజావూరు వచ్చెను. కాశీనుండియాత్రార్థియైవచ్చిన ఆంధ్రబ్రాహ్మణుడగు సంగీతస్వామి, శ్యాముని యింటకిబిడ్డకై పిలువబడివచ్చినపుడు శ్యామశాస్త్రుయొక్క భవిష్యత్తునుచెప్పుటయేగాక అపూర్వరాగ, తాళప్రస్థారక్రమములను దెలిపి “గంధర్వగంధముల”ను ప్రసాదించెను. తాను వెడలిపోవునపుడు శ్యామశాస్త్రుని పిలిచి నాయనా? శ్యామా? సంగీత శాస్త్రమందపార పాండిత్యము సంపాదించితివి. తంజావూరు సంస్థానగాయకుడగు పచ్చిమిరియం ఆది అప్పయ్యగారి సంగీతమును తలుచుగా వినుచుండుము. గాని వారివద్దనేమియు నభ్యసింపవలదని

చెప్పి కాశీకి వెళ్ళెను. శ్యామశాస్త్రియటులేచేసి ఆదిలక్ష్మయ్య గారి ప్రేమకు సాత్రుడయ్యెను. శ్యామశాస్త్రి శ్రీకామాక్షి యొక్క సాక్షాత్కారమునొందిన మహాపురుషుడగుటచే “శ్యామకృష్ణ”ముద్రతో బహుకృతులు, తానవర్ణములు, స్వరజతులు, నవరత్నమాలికలు రచించి సాటిలేని గాయకుడని పేరు పొందెను. ఈతడు తెల్లని దుస్తులు, గంధాక్షతలు, బంగారు పొదిగిన రుద్రాక్షమాల, రవ్వలకమ్మలు, పండితశాలువ ధరించి యున్నపుడు సురద్రూపిగా వెలయుచుండెడివాడు. ఈతడు కృతులనేగాకమాంజి, కలగడ, చింతామణి, యిత్యాది అపూర్వరాగములను గూడ కల్పించెను. ఇతడు ఎక్కువమంది శిష్యులను చేరదీయక పోవుటచేతను, వారికై ననుతనకృతులనన్నిటి నిబోధింపకపోవుటచేతను వీరికృతులన్నియు ప్రచారములోలేవు. ఇతడు నరస్థితికి పొంగెడివాడుకాదు. త్యాగయ్యగారికి పరమ మిత్రుడగుటచే వీరిరువురును తమగచనలనువిమర్శించి సరిచూచుకొనెడివారు. వీరిభార్యవీరికంటె 5 రోజులు ముందుగనేస్వర్గస్థురాలయ్యెను. వెంటనే శ్యామశాస్త్రి నాకే క 5 రోజులే ఆయువుగలదని అందరితోచెప్పి సరిగా 6వ దినముననే అనగా 1827 వ్యయసంవత్సర మకరమాస శుక్లదశమినాడు తన 64వ యేట తంజావూరిగాయకశిఖామణి స్వర్గస్థుడయ్యెను.

శ్యామశాస్త్రి శిష్యులలోముఖ్యులు—(1) సుబ్బరాయ శాస్త్రి (కుమారుడు) (2) పొరంబూరుకృష్ణయ్య (3) అలసూరు కృష్ణయ్య (4) సంగీతస్వామి (5) దాసరి మొదలగువారు. శ్యామశాస్త్రిలు 300 కృతులవరకురచించెను. ఇవి సామాన్య

శ్రీ త్యాగ మతాస్థులు (1763–1827)

లు ఆనందించలేనంత క్లిష్టముగానుండి కదలీపాకముగానుండుట చే గాయకత్రయములోవీరికృతులేతక్కువప్రచారములోనున్నవి. దేశీస్థనమే వీటిభావము. కర్నాటకసంగీతమున వీరికృతులెంతో ప్రాముఖ్యముగా నేటికిని వాడబడుచున్నవి.

7. (a) గాలివాద్యములు యీదిగువ దెలిపినటుల మూడువిధములుగా విభజింపబడుచున్నవి. ఎటులనగా?

(i) ఒకయంత్రసహాయమున గాలినుత్పత్తి జేసివాయింపబడువాద్యములు. అనగా తిత్తులసహాయముతో వాయింపబడునవి. ఉ॥ ఆర్గన్, హార్మోనియము మొదలగునవి.

(ii) వేళ్ళు ఆనుకొనేందుకు రంధ్రములుగలిగియుండి గాయకుని ఊపిరివలన గాలినిసంపాదించుకొను వాద్యములు. వీటిని తిరిగి రెండువిధములుగా విభజింపబడుచున్నవి.

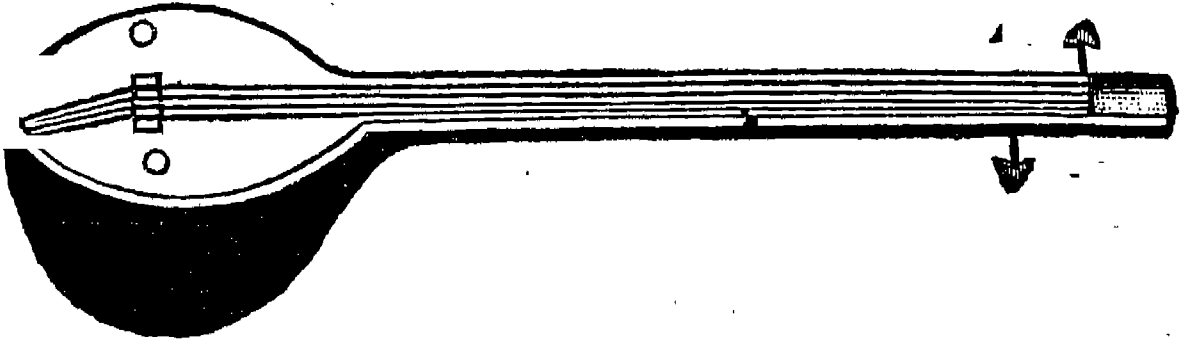
1 ధ్వనినిచ్చు రెండుపాయలుగల నాలుకలనుగాని లేక తదితర సాధనములనుగాని నోటిలోనుంచుకొనిగాలినూచుచు వాయింపబడువాద్యములు ఉ॥ దక్షిణ దేశపు నాగస్వరము, ముఖవీణ, సన్నాయి మొదలగునవి.

2 రంధ్రములగుండ గాలినిచొప్పించి వాయింపబడు వాద్యములు ఉ॥ పిల్లనగ్రోవి (Flute) మొదలగునవి.

(iii) వేళ్ళుఆనుకునే రంధ్రములు లేకను, గాయకునిఊపిరి సహాయమునపేక్షింపకను వాయింపబడు వాద్యములు ఉ॥ గౌరీకాలమ్, తిరుచిన్నమ్, ఎక్కాలమ్కొంబు, రీడ్డుల్నిమరు, శంఖము మొదలగునవి.

పై విషయములే గాలివాద్యవిభాగముల గురించినవివరము.

(b) తంబూర వాద్యమును గురించి వ్యాసము.

ఇయ్యది తంత్రీవాద్యములలో చేరినది. వీణావాద్యమువలెనేనిదియు, అనాదిసుండియువాడబడుచు గాత్రగానమునందును తదితర జాత్రగానములందును శృతికై నుపయోగింపబడుటచే నిది శృతివాద్యమని చెప్పబడుచున్నది. పూర్వీకులలో కొందరు రెండేసి తంబూరలను గూడనొకే సమయమున శృతికై నుపయోగించుచుండినటుల దెలియుచున్నది. తంబూరను శృతిచేసి మీటుట సహజముగా కష్టసాధ్యమగుటచే యిటీవల కొందరు హార్మోనియమును గూడ శృతికై నుపయోగించుచున్నను తంబూరశృతియందలి ధ్వనిమాధుర్యము నుజీవము గుర్తెరింగినసంగీతజులీనాటికిని తంబూరనేశృతికై వాడుచున్నారు. ఇట్టి తంబూరలను తంత్రులుగల డ్రోన్స్ అందురు. డ్రోన్ అనగా శృతిని ధ్వనింపజేయుట కుపయోగింపబడు వాద్యము. వీనివివరములు.

(i) తంత్రులసంఖ్య:-తంబూరకు ముఖ్యముగా 4 తంత్రులు వుండును. పూర్వీకులగు షట్కూల గోవిందమారార్ వారి తంబూరకు 7 తంత్రులుగలవనియు అవి 3 మంద్రపంచమములు, 3 మధ్యపక్షములు, 1 మంద్రపక్షముగా నుండెననియు చెప్పుదురు. గాని యిప్పుడట్టి తంబూరలు వాడుకలోలేవు.

(ii) తంత్రుల వివరము:—1 మంద్రపంచమతంతి 2 మధ్యషడ్జతంతి 3 మధ్యషడ్జతంతి 4 మంద్రషడ్జతంతి.

(iii) తంత్రుల రకములు:—1, 2, 3 తంత్రులు ఉక్కు తంత్రులుగా నుండును. 4వ, తంతి ఇత్తడి లేక వెండి తంతిగా నుండును.

(iv) తంత్రులను వేయవిధము:—తంబురకుగల 4 తంత్రులను ఒకవైపు మూలాధారము వద్దముడి వేసి రెండవవైపు కుండమీద సమర్పబడిన పీట(బిడ్డి)మీదుగాతంబురచివరనుండు బిరడాలకుచుట్టి శృతిచేయవలెను.

(v) తంత్రులను శృతిచేయువిధము:—మొదటి తంతిని మంద్రపంచమముగను రెండవ, మూడవతంత్రులను మధ్యషడ్జములుగను నాల్గవతంతిని మంద్రషడ్జముగను శృతిచేయవలెను. అట్లు చేయునపుడు గాత్రధర్మము ననుసరించి, తంత్రులబలము నకు తగినట్లు హఠోన్మనియమునందుగల 1 శృతి మొదలు 5 లేక 5½ లేక 6 శృతివరకు శృతిచేయదగును.

(vi) వేళ్లనుపయోగించు విధము:—కుడిచేతి వేళ్లలో మధ్యమవేలుతో 1వ మంద్రపంచమతంతిని, చూపుడువేలుతో 2, 3 మధ్యషడ్జతంత్రులను, 4వ మంద్రషడ్జమును మీటుచు శృతివేయవలెను.

జీవాళినుపయోగించుట వలన ప్రయోజనమేనగా:—తంబురయొక్క కుండమీద తంత్రులను యెత్తుగానుంచుటకు

వీర్పరచినపీట(బ్రిడ్జి)మీదిభాగముననుండు తంత్రులకును పీటకు మధ్యగా కొంచెమువూలుదారము(Wool)గాని లేక కంబళిదారముగానియుంచి ముందువెనుకకులాగుచు తంత్రినిమీటిన అందు జీవముగల ధ్వని బయలుదేరును. అనగా ఆతంత్రియొక్క స్వయంభూస్వరములు నియతస్థానమునకువచ్చి ఆధారశృతిలో జేరును. ఇటులనే మిగత తంత్రులన్నిటికిని జీవాళినుపయోగించి జీవముగల ధ్వనిగల్గునటులచేసి శృతివేయునపుడు తంబుర శృతియందు మిక్కిలి గంభీరమును, జీవమునుగలిగి గాత్రగానమునకు మిక్కిలి అనుకూలముగాను రక్తిగానుండును. ఇదే జీవాళినుపయోగించుట వలన కలుగు ప్రయోజనము.

8.(a) బిలహరి:—ఈరాగములో “రిగమగగరిరిస” అను ప్రయోగము రావచ్చును? కారణమేమనగా ఈరాగమునకు గలఆరోహణమునందు సరిగపధస, అను విధమున ఆరోహణమున మధ్యమము వర్జ్యముగానున్నను అవరోహణమున సనిధపమగరిస, యగుటచే మధ్యమము కలదు. గనుక ప్రశ్న యందుగల “రిగ-మగగరిరిస”లో “రిగ” యనునది ఆరోహణప్రయోగముగను వెంటనేయుండు “మగగరిరిస” అనునది అవరోహణప్రయోగముగను యెంచదగునుగాననీప్రయోగము బిలహరిలో రావచ్చుననుటకు ఈ క్రింది ఉదాహరణమును గూడ గమనించునది.

వీణ కుప్పయ్యగారి బిలహరి వర్ణములో ముక్తాయిలో

మూడవ అవర్తములో మొదటి ద్రుతమునందుగల సరిగమ

....
గగనిన! అనునది యిందులకు ముఖ్యుడదాహరణము.

(ii) సారంగ:— ఈరాగమున “సధాపమ” అను ప్రయోగము రావచ్చును. ఎటులనగా? ఈరాగమునగల ఆరోహణఅవరోహణములందు “సరిగమపధనిస-సనిధపమరిగమ!రీస” యను విధమున నుండుటచే దీనిలో నిషాదము వర్జముగాకపోయినను ఈరాగముయొక్క విశేష ప్రయోగములందు “సధాపమ” యను ప్రయోగము గలదు. గనుక ప్రశ్నయందుగల “సధాపమ” యను ప్రయోగము సారంగలో రావచ్చును. సారంగరాగఆదితాళతానవర్ణములో పల్లవిలోని రెండవ ఆవర్తములో రెండవప్రతుతమునందుగల సధాపమరి-గమ|| అనునది యిందులకు ముఖ్యుడదాహరణము.

(iii) కల్యాణి:— ఈరాగమునందు “నిధమగరి” ప్రయోగము రావచ్చును. ఇందుగల ఆరోహణావరోహణములు సంపూర్ణమైనను విశేష ప్రయోగములందు షడ్జ పంచమములు వర్జముగల సంచారములుండుటచే ప్రశ్నయందుగల “నిధమగరి” యను ప్రయోగము కల్యాణిరాగములో రావచ్చును. ఉ|| పల్లవిగోపాలయ్యగారి కల్యాణి అటతాట తానవర్ణములోని అనుపల్లవిలో రెండవలఘువునందుగల “నిధగమపగరిస-నిధమగరి-పమగరిసనిరి”|| యనునది యిందులకు ముఖ్యుడదాహరణము.

(b) శ్రీ త్యాగరాజ విరచిత
సహనా , గము - ఆది శ్రము.

కృతి (గిరిపై నెలకొన్న రాముని)

చ॥ పులకాంకితుడై యానందాశ్రవుల - నింపుచు మాటాడవలెనని-
కలువరంపఁగని పదిపూటలపై - గాచెదనను త్యాగరాజవినుతుని॥

చ.	; * ప ప : , రి - రిగమవ - రిగమప ! పాధప మాగాగా	రోగ రిసాసా	=
	; * పులకాం, . - కి...తు - డై... యా... నం .	దా... శ్రు	=
	; * రి రిగరిసా - నీ నీ ధానిధపాధప మా - ధ నిసరి - గమ	పమగామగరీగరిసా	=
	; * పులనిం... - పు చుమా... . - ట్టా... - డ .	ప. లె... న... ని	=
1	; * ప పధపమా - గాగా - రీగరిసా	; - ప ప మ ధ ధా	=
	; * కలువ. రిం - ప గ - ని...	; - ప . ది పూ .	=
2	పమ * పపధప - మపధపమా - గాగా రీగరిసా	; ప ప మ ధ ధా	=
	.. * కలువ. - రిం... - ప గ - ని...	; ప . ది పూ .	=
3	* పమ		=
	* ..		=

| నీసానిసరిగరిసనీధప
| టలపై .....

- 4 పను * ధనిసా-పథనిధ-మపథపమా; . . రీగరిసా; | ; ప ప మ ధ ధా | నీ; సా సా ||
 . . * క . లు-వ . . . -రిం . . . ; ప గని . . . ; ప . డిప్పు . | ట; ల పై ||
- 1 , * రీ సా ధా - ని స ని ధ | . పా-పాధపమా | గా గా రీ గ రి ||
 , * గా . నై దు ను -త్యా గ , | రా జ -వి . . . | ను . తు . . ||
- 2 స * " | పాపా-ధనిసా ; | రీగమపథపమా-గామగ-రీగరి||
 ని * " | రా జ-వి . . . | ను . . . . -తు . . . . ||
- 3 స * " | . పా-రిగమపథనిసరి | వీ:ధపమా-గామగ-రీగరి ||
 ని * " | రా జ -వి . . . . | ను; . . -తు . . . . ||
- సా *
 ని * (గిరిపై)

N. B:—పై రివ, (బి) ప్రశ్నలో సహానా, ముఖారి, బేగడరాగములలో యేదైన ఒక రాగములోని కృతీయొక్క చరణమునుమాత్రమే స్వరసాహిత్యతాళాంగములతో వ్రాయ మనుటచే నదేవిధముగ నిందు వ్రాయబడినది. ఈసహానాలోని గిరిపై నెలకొన్న అను కృతీయొక్క పల్లవ అనుపల్లవులు నా మొదటిగ్రంథమగు “గానకళాచంద్రిక” లో 153వ, పుట, యందు స్వరసాహిత్య తాళాంగములతో నుండుట గమనించునది.

Government Technical Examinations.

November 1934.

Indian Music (Theory)–Higher Grade.

ప్రశ్నలు.

1. ఈక్రిందప్రాయబడియుండు రాగములలో యేరెంట్టికైనను లక్షణములను ప్రాయునది.
సావేరి, మోహన, సారంగ.
2. (a) (i) కైశికీ నిషాదము అస్యస్వరముగావచ్చు భాషాంగ రాగము,
(ii) ఆరోహణమును అవరోహణమును వక్రముగానుండు రాగము,
(iii) ఔడవ సంపూర్ణ రాగము,
(iv) దేశీయరాగము, వీటిలో ఒక్కొక్కదానికి రెండు ఉదాహరణములను తెలియజేయుడు.
- (b) 72 మేళకర్తలుగల ప్రతిచక్రములోను ఉత్తరాంగ స్వరములు ఒకటే వరుసక్రమముగా వచ్చుచుండుటను గురించి వివరించి ప్రాయుడు.

3.(a) ఆవర్తము ఒకటికి 5 అక్షరకాలములుగల 3 తాళములను తెలియజేయుడు.

(b) లయ, తాళము:- యీపదములయొక్క అర్థమును విశదముగ వ్రాయుడు.

4.(a) కృతియొక్క లక్షణమును వ్రాసి దానిని వాగ్గేయకారకులెట్లు అలంకరించియున్నారు అనే దానిని ఉదాహరణములతో వ్రాయుడు.

(b) ఈక్రిందివాటికి ఉదాహరణములు దెలుపుము.

(i) జతులుగల ప్రబంధము.

(ii) రెండుపల్లవులుగల ప్రబంధము.

(iii) అంగములు వేలు వేలు రాగములలోనుండు ప్రబంధము.
(ప్రబంధము=Musical Composition)

5. ఈక్రిందివాటిని గురించి సంక్షేపముగా వ్రాయుడు.

(i) అష్టపది (ii) జతిస్వరం (iii) పదవర్ణం (iv) పంచమాంత్యరాగము (v) ప్లుతం.

6.(a) త్యాగరాజస్వామి, ముద్దుస్వామిదీక్షితులు, శ్యామశాస్త్రిలు, వీరిని సంగీత త్రిమూర్తులని యెందుకు చెప్పెదరు? కారణములను వ్రాయుడు.

(b) గోపాలకృష్ణభారతిగారి “నందనార్చితము”యొక్క విశేషమును గురించి ఒకవ్యాసము వ్రాయుడు.

7.(a) గోటువాద్యమునుగురించి పటసహితముగా నొకచిన్న వ్యాసము వ్రాయుడు.

(b) ఈక్రిందివాటికి ఉదాహరణములను వ్రాయుము.

(i) కమానుతో వాయిచబడు మెట్లుగల తంతివాద్యము.

(ii) ప్రవేళు, రంధ్రములులేనిగాలివాద్యము. కమాను=bow

8. ధన్యాసి, హరికాంభోజి, పూర్వకల్యాణి రాగములలో నేదైన ఒకరాగములో మీరు నేర్చుకొన్నకృతిని స్వర, సాహిత్య, తాళాంగములతో వ్రాయుడు.

జ వా బు లు.

1. (i) సావేరి రాగలక్షణము:— ఇది 15వ, మేళకర్తయగు మాయామాళవగౌళ రాగమున జనించిన జన్యరాగము.

ఆరోహణము:— స రి¹ మ¹ ప ధ¹ స.

అవరోహణము:— స ని³ ధ¹ ప మ¹ గ³ రి¹ స.

భాషాంగరాగము. బౌడవసంపూర్ణము. షడ్జగ్రహము. రక్తిరాగము. ఎల్లప్పుడును గానమునేయదగును. ఈరాగమునకు అంతర గాంధార, శుద్ధమధ్యమ, శుద్ధకై వతములు రాగ చ్ఛాయాస్వరములుగానున్నవి. ఈరాగమునకు అంతరగాంధార, కాకలీనిపాదములు నియతశృతులుగానున్నను, ఆరోహణముగ నుండు “సరిగా²” “పధనీ²” అనెడి ప్రయోగములందు ఇవి ఒకశృతి తక్కువగానే అనగా త్రిశృతి (సాధారణ) గాంధార, త్రిశృతి (కై శిక్కి) నిపాదములుగా బలుకుచున్నవి. ఈరాగమున సరి మగా, పమగరిగమగా, మగరిస అను సంచారములందు అంత

రగాంధారమును, సనిధప అను సంచారమునందు కాకలీనిపాదమును బలుకును.

ఇందుగల ముఖ్యసంచారములు.

సరిమపధసాసా-సరిసనిధా-పధసరిగా-రిగరిసా-సనిధరిసనిధా-

పామపథని²ధమగరిసా-సారీగా²రిగ²రీ-రిమపథమాగరి-మపథ

సానిధపమగరి-సరిపమగరిసా-సాసనిధపథరీసా మొదలగునవి.

.....

(ii) మోహనరాగలక్షణము:—ఇది 28వ, మేళకర్తయగు హరికాంభోజిరాగమున జనించిన జన్యరాగము.

ఆరోహణము;— స రి² గ³ ప ధ² స.

అవరోహణము;— స ధ² ప గ³ రి² స.

ఉపాంగరాగము. ఔడవరాగము. గమకవరీక రాగము. షడ్జగ్రహము. ఎల్లప్పుడును గానమునేయదగును. ఈ రాగమున, ఆరోహణ, అవరోహణములందు మధ్యమ, నిషాదములు వర్జముగను, రిషభ, గాంధార, ధైవతములు తాగచ్ఛాయాస్వరములుగను యున్నవి. మధ్యమ, నిషాదములు రెండును వర్జమైన యీ రాగమును 28వ మేళకర్త జన్యమనుటకు గల కారణమేమనగా:- ఇందుగల అంతరగాంధారముచే శుద్ధమధ్యమమును, చతుశ్రుతి ధైవతముచే కైశికీనిషాదమును కొన్నిసమయములందు ఒదిగింపుతో అల్పముగా ధ్వనించును. గనుక దీనిని 28వమేళకర్త జన్యమనియే చెప్పుటకు కారణమైనది. ఈ

రాగమున గగపపథధసస మొదలగు జంటస్వర ప్రయోగము

లును, ధగరిసధప-గధపగరిస మొదలగు దాటుస్వర ప్రయోగములును ఖ్యముగానున్నవి. ఇది మిక్కిలిపురాతనమైనరాగము.

ఇందుగల ముఖ్యసంచారములు.

గపధసాసా-సధరిసధా-పధసరిగా-గరిగపగారిసా-సరిగరిసా-స
 ధధపధా-పగధపగరిసా - గపగధపగరిసా - రిసధసధాపా-పగప
 ధసధసా మొదలగునవి.

2. (a) కై శికినిషాదము అన్యస్వరముగా వచ్చు భా
 షాంగరాగములు ఏవనగా?

1 బిలహరిరాగము:—ఇందు “పధనిధ²పా” అను సంచారమున కై శికినిషాదము బలుకును.

2 నీలాంబరిరాగము:—ఇందు పని²ధని²పా అను సంచారమున కై శికినిషాదము బలుకును.

(ii) ఆరోహణ, అవరోహణములందు వక్రముగానుండు రాగములు ఏవనగా?

1 సహనారాగము:—సరిగమపమధానిస - సనీధపమగా²మరీగరిస. ఈవిధముగ నుండును.

2 కానడరాగము:— సరిగమపమధానిస-సనిపధనిధపమగామరిస. ఈవిధముగ నుండును.

(iii) ఔడవ సంపూర్ణ రాగములు ఏవనగా?

1 కేదారగౌళరాగము:—సరిమపనిస - సనిధపమగరిస

2 ధన్యాసిరాగము:— సగమపనిస - సనిధపమగరిస

5

7

(iv) దేశీయ రాగములు యేవనగా?

1 ఖమాను ఇవి ఉత్తర హిందూస్థానమునుండి తేబడిన

2 హిందూస్థానికాఫి వగుటచే దేశీయ రాగములనబడుచున్నవి.

(b) 72 మేళకర్తలుగల 12 చక్రములలో ప్రతిచక్రమునందును ఉత్తరాంగ స్వరములొక పే వరుసక్రమముగా వచ్చుట నుగురించిన వివరమేమనగా?

ఈ గంధమునగల 5, 6, 7 పుటలందు జెప్పబడియున్న వెంకటమఱివారి మేళకర్త రాగపద్ధతి ననుసరించి యేర్పడిన పూర్వ, ఉత్తర మేళములగు 72 మేళకర్త రాగములును 12 చక్రములుగా విభజింపబడుటచే ఒక్కొక్క చక్రమునందుగల 6 మేళకర్త రాగములును, పానికిగల పూర్వాంగ (సరిగమ) ఉత్తరాంగ (పధని) స్వరములలో ఉత్తరాంగ స్వరములను యీక్రింది వరుసక్రమముగా తీసుకొనుట గమనించునది.

ప్రతి	మేళకర్త
చక్రములో 1, 2, 3 తరగతుల రాగములు	శుద్ధ ఛైవతమును
,, 4, 5 తరగతుల ,,	చతుశ్చతి ,,
,, 6వ తరగతి రాగము	షట్చతుతి ,,
,, 1వ తరగతి ,,	శుద్ధ నిషాదమును
,, 2, 4 తరగతుల రాగములు	కైశికీ ,,
,, 3, 5, 6 తరగతుల ,,	కాకలీ ,,

తీసుకొనుచున్న వి. గనుక, 72 మేళకర్తలుగల 12 చక్రములలో ఒక్కొక్కచక్రమునందు పైవిధముగా ఉత్తరాంగ స్వరములు వచ్చుటచే, ప్రతిచక్రములోను ఉత్తరాంగ స్వరములొకటే వరుసక్రమముగా వచ్చుచున్నవని చెప్పటకు కారణమైనది. ఇదే ఉత్తరాంగస్వరములు వరుసక్రమముగా వచ్చుటగురించిన ముఖ్య వివరము.

3. (a) ఆవర్తము ఒకటికి 5 అక్షరకాలములుగల 3 తాళములు ఏవనగా?

తాళములు.	అంగసంజ్ఞలు	-	అక్షరవివరము	-	అక్షరసంఖ్య
1 త్రిశజాతిరూపకం	0_3	...	2+3	=	5
2 ఖండజాతిపక	5	...	5	=	5
3 ఖండచాపు	$\cup_2 \cup_3 \dots$		2+3	=	5

(b) (i) లయ:—అనగా గానముతో జేరి తాళము హెచ్చుతగ్గులేక నడచునట్టి సంగీతకాలము లయ అనిచెప్పబడును. లయ=ప్రాణము

(ii) తాళము:—అనగా సంగీతకాలమును తెలిసికొనుటకు నుపయోగించుకొలతకు తాళమనిచెప్పబడును. ఎటులనగా? సంగీతమును గాత్రమునగాని జంత్రిమునగాని ప్రదర్శించునపుడు ఆయాపాటలయొక్క కాలప్రమాణమును చేతితో వ్రేళ్లనుంచుటవలనగాని తాళయంత్రము నుపయోగింప నదికొట్టుటవలనగాని తెలుసుకొను కొలతకు తాళమనిపేరు.

7 పల్లవి ప్రోత్సాహరూపముగను, సుబోధముగనుండు నట్లును,

8 ఎక్కువగా సంగీతమునకే ప్రాముఖ్యము నిచ్చునవి గాయుండునట్లును పై దెలిపిన విధమున ఆయా లక్షణములను వ్రాసివాగ్గేయకారకులు కృతుల నలంకరించిరనిదెలియనగును.

(b) (i) జతులుగల ప్రబంధము:—ఉ॥ తిల్లాన. ఇదిదేశీయరచనమైన “తిరితిల్లాన” నుండి తీయబడిన యొక సంగీత రచన. దీని ముగింపు మధ్యకాలముగనుండి సంగీతము జీవము కలదిగానుండును. ఒకపల్లవి, ఒకఅనుపల్లవి, చరణము గలిగియుండును. మాతువునందుగల పదములు వెదజల్లినట్లుండి స్వరసాహిత్యయుతమగు జతులు గలదిగానుండును.

ఉ॥ తథింధింతతననం. ఫరజు. ఆది.

మరియు కృష్ణలీలాతరంగణిలోని కొన్ని తరంగములు తక, తరి, కిట, ణకలపంటి జతులనుకలిగియుండుటచే నవియు జతులుగల ప్రబంధములని చెప్పబడుచున్నవి.

(ii) రెండుపల్లవులుగల ప్రబంధము:—ఉ॥ తానవర్ణము. వీనిలో రెండు పల్లవులుండును. అందు మొదటిది పల్లవి. రెండవది ఉపపల్లవి అని సాధారణముగా చెప్పబడు చరణమే. వర్ణములో చరణముతరువాత ప్రతియెత్తుగడ స్వరముపాడినపిమ్మటమరల చరణముపాడుదురుకాబట్టి చరణముకూడా ఒక పల్లవివంటిదని చెప్పవచ్చును. గనుక నీ తానవర్ణమే రెండుపల్లవులుగల ప్రబంధమని చెప్పబడుచున్నది.

ఉ॥ సామినిన్నేకోరి. శంకరాభరణము. ఆది.

(iii) అంగములు వేరువేరు రాగములలోనుండు ప్రబంధము:- ఉ॥ రాగమాలిక. అంగములనబడు ఇందుగల వివిధ భాగములు వివిధరాగములలో నుడుటచే రాగమాలికనే అంగములు వేరువేరు రాగములలోనుండు ప్రబంధమని చెప్పుదురు. ఉ॥నిత్యకల్యాణి. రాగమాలిక. ఆది.

5. ఈక్రిందివాటియొక్క సంక్షేపమైన వివరమేమనగా:-

(i) అష్టపది:- ఇదియొక శృంగారరస ప్రధానమైన సంగీతరచన. అష్టపదులు అనునవి 12వ శతాబ్దమున జనించిన జయదేవకవిచే వ్రాయబడినవి. ఈ గ్రంథమునకు “గీతగోవిందము” అని పేరు. ఈ శృంగారమహా కావ్యమునందు రాధాశృష్టి ప్రేమతత్వము నాయక నాయకీ సఖులచే అష్టపదులుగా పాడబడును. ఇవి 24 కీర్తనలుగనుండి 12 సర్గలలో వ్రాయబడెను. ఒక్కొక్క కీర్తన 8 పాదములు గనుండును. ఇవిసంగీతకీర్తనలకు ప్రప్రథమమున యేర్పడినవిగా తెలియుచున్నవి. ఇవి సంస్కృతమునందు వ్రాయబడుటచే సాహిత్యజ్ఞానములేనివారి కీయష్టపదులంబలి భావము గ్రహించుట కష్టసాధ్యము. ఈ అష్టపదులు పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణములుగాలేక అన్నియు నొకేశైలిగల చరణములుగానుండి జయదేవముద్ర కలిగియుండును.

(ii) జతిస్వరము:- అనగా దీనిలో సంగీతము జీవము కలదిగాను ఆకర్షణీయముగాను వుండును. దీనికి పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణములను విభాగములు గలవు. దీనినడక సాధారణ

ముగా తానవర్ణమునలె మధ్యమకాలములో నుండును. శబ్దమునలె ఈ రచన ప్రత్యేకముగా సృత్యముకొరకు ఉద్దేశించబడినది. గనుక సాధారణముగా దీనిలో సాహిత్యముండదు.

ఉ॥ సారిగా పాధాసానీధా, అను బిలహరిలోని జతిస్వరము యందులకు ముఖ్యఉదాహరణము.

(iii) పదవర్ణము:—అనగా వర్ణములు రెండువిధములుగా. విభజింపబడుచున్నవి. 1 తానవర్ణములు. 2 పదవర్ణములు. రెండవ విధమునకు జేరిన యీ పదవర్ణములనేచోకవర్ణములనియుకూడ చెప్పుదురు. వీనిలో పల్లవి, అనుపల్లవి, చరణము, ఎత్తుగడ స్వరములుండును. తానవర్ణములందువలెగాక యీ పదవర్ణములందుగల ప్రతి పాదమునకు సాహిత్యముండి శృంగారరస ప్రధానమైయుండును. వీనిలో సంగీతము నడచువిధము నెమ్మదిగానుండి భావములను దెలియజేయుటకు తగినయవకాశమిచ్చును. ఇవి ముఖ్యముగా భోగము మేళములందు ప్రత్యేకించి ఉపయోగించుదురు. ఈపదవర్ణములు రచించినవారిలో ముఖ్యులు;-గోవిందస్వామయ్య, పల్లవి శేషయ్యర్, రామస్వామిశివన్, మైసూరు సదాశివరావు, కృష్ణయ్యర్ మొదలగువారు.

(iv) సంచమాంత్యరాగము;—అనగా ఒకరాగములోని హెచ్చైన స్వరము మధ్యస్థాయిలోని సంచమము (ప)గా నుండిన అట్టి రాగమును సంచమాంత్యరాగమని చెప్పబడును.

ఉదా:—నవరోజు.29వ మేళజన్యము.ప ధ ని స రి గ

మ ప—మ గ రి స ని ధ ప ఈ విధముగా నుండును.

(v) ప్లుతము:—అనగా తాళాంగములగు అనుద్రుత, ద్రుత, లఘు, గురు, ప్లుత, కాకపాదములగు నాచింతిలో అయిదవ అంగము ప్లుతమని చెప్పబడును. ఇది యీ కాలమునందు వాడుకలో లేదు. యీ ప్లుతము మూడు భాగములుగా నుండును. (1) కొట్టి ఎంచుట (2) చుట్టుట (కృష్య) (3) విడచుట (సర్పిణి) గా నుండును. ఒక్కొక్క భాగమునకు 4 అక్షరకాలములవంతున మొత్తము $3 \times 4 = 12$ అక్షరకాలములుగానుండును. యీ ప్లుత క్రియను వేయవిధ మెట్లు అనగా- ఎడమచేతిమీద కుడిచేతితోకొట్టి 3 అక్షరకాలములు వ్రేళ్ళనుయెంచి 4 అక్షరకాలములు ఎడమచేతిచుట్టు కుడిచేతి నిత్రిప్పి 4 అక్షరకాలములు కుడిచేతినికుడివై పుక్కిందికి విడచుట ప్లుతమని చెప్పబడును. ఈ ప్లుతము $\frac{1}{8}$ యీ గురుతు గలదిగా నుండును.

6. (a) త్యాగరాజ, దీక్షిత, శ్యామశాస్త్రిలను సంగీతప్రతిమూర్తులని చెప్పుటకు కారణములు.

1. ఈముగ్గురు గాయకశిళామణులు ఒకేశతాబ్దము (1750-1850) లోనివారు.

2. ఈమువ్వురును ఒకేగ్రామము(తిరువారూరు) నందు జన్మించినవారు.

3. వీరు మువ్వురు సంస్కృత, తాండ్ర, వేద, జ్యోతిష, సంగీతశాస్త్రములందు మిక్కిలి ప్రతిభగల బ్రాహ్మణోత్తములు.

4. ఈభక్తత్రయము వరుసగా నారద, చితంబరనాథ సంగీతస్వాములయొక్క అనుగ్రహమునకు పాత్యలై సంగీత లక్ష్యలక్షణముల ననేకము గ్రహించినవారు.

5. ఈమువ్వురును భక్తితోచేసిన దైవోపాసనా ఫలితముగ దైవ సాక్షాత్కారము నొందిన వారు.

6. ఈకవిత్రయము కల్పించిన భావపూరితములైన కృతులును, హృదయరంజకమగు గానకళాకౌశలమును, చరిత్రాత్మకములై యున్నవి.

7 ఈగాయకత్రయము తాము రచించిన కృతిపరంపరలను శిష్యమండలివలన లోకమునకు వెల్లడించిన సంగీతోద్ధారకులు.

8. వీరు ముగ్గురు నిగ్రహ, అనుగ్రహ, శక్తులుకలిగి తమమహిమలను వెల్లడించినవారు.

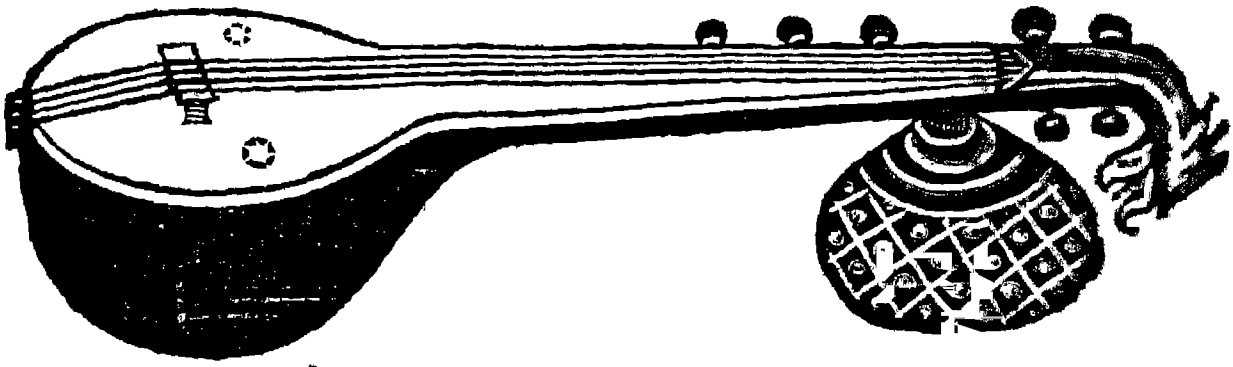
9. ఈపండితత్రయము రచించిన సంగీత రచనలే కర్నాటక సంగీతమునకు ప్రాముఖ్యముగను, ప్రామాణికముగను, ఆదర్శ ప్రాయముగ నున్నవి.

10. కర్నాటకసంగీతాభివృద్ధికై ఈవాగ్గేయకారకులొనర్చిన కృషి అపారముగను, అమోఘముగను, చిరస్థాయి

గను వున్నది. గనుక త్యాగరాజ, దీక్షిత, శ్యామశాస్త్రిలు సంగీత త్రిమూర్తులని చెప్పుటకు ప్రబలకారణమైనది.

(b) గోపాలకృష్ణభారతిగారి నందనారు చరిత్రము యొక్క విశేష మేమనగా:- ఇదియొక భక్తిరసపూరితమైన చరిత్రమగుటచే ఆద్యంతములును భక్తియొక్క ఉత్కృష్టతనే చాటుచుండును. పూర్వము దక్షిణదేశమున నందుడను మాలవాడొకడు పుట్టుకతోనే పరమ శివభక్తుడగుటచే తుద్రదేవతోపాసకులగు మాలలు విజాతీయమైన నందుని దైవభక్తిని మాన్ప అనేకవిధముల ప్రయత్నించివిఫలులైరి. నందుడు భక్తితో యాచిదంబరనాథునే సగా ధ్యానించుచు యాదేవదేవుని దర్శింప భక్తులతోగూడి చిదంబరమునకు జని ఆలయము వెలుపలనిలచి నటరాజస్వామిని ధ్యానింపవెంటనే స్వామివారీ నందుని భక్తికి సంతసించి అగ్నిప్రవేశము జేయింప ఋషితుల్యుడై స్వామితో నైక్యమయ్యెను. ఈభక్తచరిత్రమును గాయక, కవిశేఖరుడైన గోపాలకృష్ణభారతిగారిచే నాటకరూపముగ వ్రాయబడినది. ఇందుగల ముఖ్యవిశేషాంశమేమనగా జాతి మత భేదములేక భక్తినే ప్రధానముగ నెంచి లోకమును ద్ధరింపగల సర్వసముడు భగవంతు డొక్కడేయనియు, అట్టి భగస్సాన్నిధ్యము నొందుటకు భక్తియే ప్రధానముగాని కుల తత్వములు ప్రధానములు గావనియు యీనందుని దివ్యచరిత్రమువలన విస్పష్టమగు చున్నది. ఇదే నందనారు చరిత్రము యొక్క ముఖ్యవిశేషము.

7. (a) గోటు వాద్యమును గురించి వ్యాసము

ఇయ్యది సాధారణముగా చూచుటకు ఆ కారమునగు దును తదితర అన్ని విషయములందును వ్రాచినమైన వీణా వాద్యమును బోలియుండును. ఇదివాద్యవిభాగములలో తంత్రి వాద్యములలో చేరిన మీటువాద్యమైయున్నది. దీనినే “మహా నాటకపీఠ” యని చెప్పుదురు.

ఈ గోటువాద్యమునకును వీణావాద్యమునకు చూచుటకు వ్యత్యాసమంతగా వేకపోయినను, వీణయందువలె స్వర స్థానముల నిరూపించుట కమర్పబడిన మెట్లుమాత్ర మీగోటు వాద్యమునందుండవు. ఇది యొక్కటే యీ రెండు వాద్యములకు గల ముఖ్యవ్యత్యాసము. ఈ కారణముచే పయ్యలిన్ (ఫిడీలు) యందువలె అభ్యాసకులే స్వరస్థానముల నిర్ణయించుకొనుచు వాద్యమొనర్పవలసియున్నది. గనుక అటుల స్వర స్థానముల నిర్ణయించుకొనుటలో కుడిచేతితో మీటుచు ఎడమచేతి వ్రేళ్ళ నుపయోగింపకనే పిడివంటి దాదాపు కేలం కర్ర ముక్కను ఎడమచేతితో పట్టుకొని తంత్రులమీదనుంచి ఆ పిడి సహాయముచేతనే స్వరస్థానముల నేర్పరచుకొని వాయింపవలసి యుండుటచేత అభ్యాసమునందు, నిదిమిక్కిలి కష్టతరవాద్యమై ననుమిక్కిలి రంజింపచేయదగిన సంగీతవాద్యమైయున్నది. అన

గా సంగీతమును నోటితో పాడకనే కచ్చేరీ చేయుటకర్హమై యున్నది. ఈగోటువాద్యమును గురించిన యితరవివరములు. అనగా తంత్రులసంఖ్య. వాని నామములు వాని రకములు, వానిని ఉపయోగించువిధము. వానిని శృతిచేయువిధము మొదలగునవి వీణావాద్యముయొక్క వివరములేనని గమనించునది.

(b) (i) కమానుతో వాయించబడు మెట్లు గల తంతివాద్యము ఉ॥ ఎస్రాజ్ (Esraj)

(ii) వ్రేళ్ళు, రంధ్రములు లేని గాలి వాద్యము. ఉ॥ గౌరీకాలమ్, తిరుచిన్నమ్, శంఖము మొదలగునవి.

8. శ్రీ త్యాగరాజ విరచితము

ధన్యాసిరాగము - చ. రూపక తాళము.

ప. శ్యామసుందరాంగ - సకలశక్తియు నీవేర (శ్యామ)

అ. తామసరహితగుణసాంద్ర - ధరనుజెలయు రామచంద్ర (శ్యామ)

చ. దుష్టదనుజ మదవిదార - శిష్టజన హృదయవిహార (శ్యామ)

ఇష్టదైవము నీవేర - ఇలను త్యాగరాజువేర (శ్యామ)

ప. పా; | పా - ప మ గా మా || పా ; | ; ; పా; ||

శ్యా; | మ - సుం . . ద || రాం; | ; ; గ ; ||

2. ప నిధా | పా - ప మ గా మా || పా ; | ; ; ప మ పా ||

శ్యా . . | మ - సుం . . ద || రాం; | ; ; గ . . ||

3. ని సనిధ | పా - ప మ గా మా || పా సే | సా; - నిధపమ ||

శ్యా . . . | మ - సుం . . ద || రాం . | . ; - గ . . . ||

4. ప నిధా | పా - ప మ గా మా || ప ని సరి | సని - రి సనిధపమ ||

శ్యా . . | మ - సుం . . ద || రాం . . . | . . - . గ . . . ||

5. ప నిధా | పా-ప మగామా || పా ; | పా-పమగమపా ||
శ్యా . . | మ-సుం . . ద || రాం; | గ-స . క . ల ||

నీ; | సా రీ సా; - || స నిరిస | గరిరిస-నిధపమ ||
శ; | క్రియు నీ ; - || వే... | ....-ర... ||

(శ్యామ)

అ. పాపా | గాగా రీ సా || స నిగరి | సని- సా; నీ ||
తా మ | స రహి త || గు . ణ . | . . -సాం; ||

సా; | ; ; ; || పనిసగ | రిస-రిసనిధపమ ||
ద్ర; | . . . . || . . . . | . . - . . . . ||

పాపా | గాగా రీ సా || స నిగరి | సని- సా;సా ||
తా మ | స రహి త || గు . ణ . | . . -సాం;ద్ర ||

సనిగరి | సా-సారిసనిధప మ || గ మపని | సరి- స నీధపమ ||
ధ.ర . | ను -వె . . ల .యు . || రా... | మ.-చం.ద్ర.. ||

(శ్యామ)

చ. పా; | పాపాధాపా- || ;మధ | పా-పమగామా ||
దు; | ప్ట ద ను జ - || ;మద | వి -దా. . ర ||

పా; | పా-సనిధాపా || ;మధ | పా-పమగామా ||
దు; | ప్ట-ద. ను జ || ;మద | వి -దా. . ర ||

పా; | పాపానీసా || సరి-నిస- | పని- ధపమగమా ||
దు; | ప్ట ద నుజ || మ.-ద.- | వి.-దా... ర ||
పాధపమా | గారీసాసా || ;మ గ | మా-పా;పా ||
శి . . . | ప్ట జ నహ్మ || ;దయ | వి -హా; ర ||

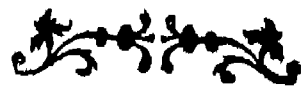
పా; | గాగారీసా || సా; | గరిసనిసా; ||
 ఇ; | ప్ట దైవము || నీ; | వే... ర; ||

;; | ; ; ; ; || పనిసగ | రిస-రిసనిధపమ ||
 .. | . . . . || .... | ..-.... ||

పా; | గాగారీసా || సా; | గరిసనిసా; ||
 ఇ; | ప్ట దైవము || నీ; | వే... ర; ||

సనిగరి | సా-సారిసనిధపమ || గమపని | సరి-సనీధపమ ||
 ఇ.ల. | ను-త్యా.... గ. || రా... | జు.-వే. ర. . ||

(శ్యామ)

Government Technical Examinations.

November 1935.

Indian Music (Theory)-Higher Grade.

ప్రశ్నలు.

1. నాదము, గతి, గమకము, ఈపదములయొక్క అర్థమును విశదముగ్రహించు.
2. ఈక్రిందప్రాయబడియుండు రాగములలో యేరెంట్టికైనను లక్షణములనుప్రాయనది:—
(i) ముఖారి. (ii) సహనా. (iii) పూర్వకల్యాణి.
3. (a) రాగాలాపన చేసే పద్ధతిని గురించి సంక్షేపముగా ప్రాయుడు.
(b) ఆరోహణ అవరోహణ క్రమమునకు విరుద్ధమైన సంచారములు రాగములలో రావచ్చునా? అట్లురావచ్చునుఅంటే దానికిఏమిసమాధానము చెప్పుదురు? ఉదాహరణములు ప్రాయుడు.
4. (a) 72 మేళకర్తలలో సాధారణ గాంధారముండు చక్రములపేర్లను ప్రాయుడు.
(b) కర్నాటక సంగీతములో ఆవర్తముఒకటికి 7 అక్షరకాలములుగల 5తాళములను తెలియజేయుడు.

5. (a) పురందర విఠలరుయొక్క చరిత్రమును సంక్షేపముగా వ్రాయుడు. వారిచే కర్నాటక సంగీతమెట్లు అభివృద్ధి పొందినదో తెలుపుము.

(b) ఈ క్రింద కనుపరచియుండు ముద్రతోరచించిన వాగ్గేయ కారకుల పేర్లను దెలుపుము:— (1) గురుగుహ (2) మువ్వగోపాల (3) కుమార (4) గోపాలదాస.

6 (a) “ప్రహ్లాద భక్తివిజయము” “రామనాటకము” వీటిని రచించిన వాగ్గేయకారకుల పేర్లను దెలుపుము. వాటిలోయేదైననొకదానినిగురించిన సంక్షేపముగా వ్రాయుడు.

(b) కర్నాటక సంగీతములో శృంగారరసముతో గూడిన సాహిత్యముగల ప్రబంధముల (musical compositions) పేర్లను దెలుపుము.

7. (a) తాళవాద్యముల విభాగములను వ్రాయుడు.

(b) ఫిడీలుయొక్క భాగములను గూర్చి పటసహితముగ నొకచిన్న వ్యాసమును వ్రాయుడు.

8. కేదారగౌళ, నీలాంబరి, హంసద్వని, రాగములలోనే దైన ఒకరాగములో మీరునేర్చుకొన్న కృతిని స్వరసాహిత్యతాళాంగములతో వ్రాయుడు.

జ వా బు లు.

1. (i) నాదము:— అనగా సంగీతధ్వని. లేకసంగీత పరికరముయొక్క స్వరము. అనగా ఒక వీణానాదము, మరి యొకపీణానాదముకంటె ఎక్కువని మనము చెప్పనపుడు ఆ రెండింటియొక్క వ్యత్యాసముదెలియజేయునదియే నాదమని దెలియనగును. ఈ పదముయొక్క అర్థమేమనగా నాదమను రెండక్షరములలో నకారము ప్రాణమనియు, దకారము అగ్ని యనియు సంజ్ఞగా వున నట్టిప్రాణాగ్నుల సంయోగమువలన యేర్పడుధ్వని విశేషము నాదమనిచెప్పబడును.

(ii) గతి:— అనగా తాళమునకు ఆధారముగ నుండిలీనమై నిర్ణీతసమయములందు కలుగుధ్వనివిశేషము గతి యని చెప్పబడును. అనగా తాళముయొక్క అక్షరకాలములోని సమానాంతర్భాగములు కళలనిచెప్పబడును. ఈకళలు హ్రస్వాక్షర ప్రమాణముగ నుండి ఒక్కొక్క అక్షరకాలమునకు 3లేక 4లేక 5లేక 7లేక 9వంతున నడచుచుండును. కళలు నడచువిధమున కే గతియనిచెప్పబడును.

(3) గమకము:— అనగా హిందూ దేశ సంగీతములో నుపయోగింపబడు వివిధములగు అందములు, కదలికలు అలంకారములు మొదలగు ఆకర్షణలకు అర్థమిచ్చు పదమునకు “గమక”మనిపేరు. అనగా గానముజేయునపుడు సంగీత సంప్రదాయజ్ఞులు స్వరములను బలుకునపుడు వానికిగల సహజమైన ధ్వనులందేవాని నుచ్చరించక ఆ స్వరమునకు నంటి

యుండు మీది స్వరముయొక్క నాదచ్ఛాయను పొందించి వినువారి చిత్తమున కింపుగలుగునటుల స్వరములను కడలిం చుట లేకవిసరుటవలన గమకము యేర్పడుచున్నది. ఈ గమ కము మధురగానమునకు సమయమునకు వచ్చిపోవు అలంకారములేక ముఖ్యాంగమని చెప్పవలెను. ఇటులస్వరములను తగిన గమకములతో ధ్వనింపజేయుట హిందూ దేశ సంగీత మునకు జీవమును ఆత్మను యేర్పరచుచున్నది. గమకనే సోమ నాధుడు గమకములులేనిసంగీతము, చంద్రుడులేనిరాత్రి, నీరులేనినది పుష్పములులేనిలతలవంటిదియని చెప్పియున్నారు. అనగా శోభింపనేరదనియర్థము.

2.(i) ముఖారి రాగలక్షణము:- ఇది 60 పుటయందు గల 1932వ సంవత్సరములోని 3వ ప్రశ్నలో 2 జవాబునందు వ్రాయబడుట గమనించునది.

(ii) సహనారాగలక్షణము:—ఇది 21పుటయందుగల 1930వ సంవత్సరములోని 7వ, ప్రశ్నలో 3వ, జవాబునందు వ్రాయబడుట గమనించునది.

iii పూర్వకల్యాణి రాగలక్షణము:- ఇది 82వ పుటయందుగల 1933వ సంవత్సరములోని 1వ ప్రశ్నలో 4వ జవాబునందు వ్రాయబడుట గమనించునది.

3.(a) రాగాలాలాపనచేయు పద్ధతి :—

రాగముయొక్క ఆలాపనమే “ఆలప్తి”యని చెప్పబడును. ఈ ఆలప్తిలో నెచ్చోటను “ఆక్షిప్తి” కాలాలాపనమే

మొదటిదిగానుండును. “ఆక్షిప్తిక”యనగా రాగమును ముగ ఆలాపించిపాడుటయని అర్థము. దీనినే “ఆయియుజెప్పుదురు. మనుష్యుడు తానభివృద్ధిజెందుటకు ఆనపేక్షించునటుల రాగము తానభివృద్ధి జెందుటకు ఆక్షిప్తికయనురాగాలాపనమునుయ పేక్షించుచున్నది. ప్తికారాగాలాపనమెటులనగా, రాగమును మొదటమధ్యపక్షమునుండి ప్రారంభించి, మంద్రస్థాయియందును, మధ్యస్థస్థాయి, గాంధారములందును గానముజేసి పిమ్మట గాంధారస్థాయి, రాగలక్షణమునకును తగినటుల తారస్థాయి గాంధార, మధ్యమ, పంచమములవరకు నాలాపించి మధ్యస్థస్థాయి పక్షమునకువచ్చి పూర్తిచేయవలెను. ఇటులయిలందు చేయురాగాలాపనమునే “ఆక్షిప్తిక” లేక “మ”ని చెప్పుదురు. ఆక్షిప్తికానంతరముచేయు రాగాలాపనమును ఈక్రింది విధముగా నుండును. (ఆక్షిప్తిక=ముందుకుఆ

(i) ఒకటవ రాగవర్ధని:— మొదట మధ్యస్థస్థాయి నుండి ప్రారంభించి మంద్ర స్థాయియందును మధ్యస్థస్థాయియందును రాగాలాపనచేయవలెను. అట్లు రాగాలాపన చేయవలెను. గమకభేదములతో రాగస్వరూపమును చూపనటులను, విశంబకాలప్రధానమై అచ్చటచ్చట మృదంగకాలముల నిమిడ్చి, అన్యస్వరములను సందర్భానుసారముగ ప్రయోగించుచు తారస్థాయి పంచమమువరకు చితిరిగి క్రమముగా మధ్యస్థస్థాయి పక్షమునకు వచ్చి

ii) రెండవ రాగవర్ధని:— ఇదియు మొదటి

నివలె, విచిత్రకల్పనలతో, ఆలాపనచేసి మధ్యస్థాయిలో ముఖ్యముగను, తక్కినస్థాయిలందు యెడనెడ ఆలాపించుచు తారస్థాయిపంచమమువరకు వెళ్ళి తిరిగిమధ్యస్థాయి షడ్జమునకు వచ్చి చేరవలెను. (రాగవర్ధని=రాగమును పెంచుట)

(iii) మూడవరాగవర్ధని :—దీనిని రెండవరాగవర్ధనివలె రాగాలాపనచేయుచు తారస్థాయియందే ప్రధానముగ సంచరించి తిరిగిమధ్యషడ్జమునకు వచ్చి చేరవలెను.

(iv) నాల్గవరాగవర్ధని:— దీనిని రెండవ మూడవ రాగవర్ధనులవలె ఆలాపించుచు విశేషముగ మూర్ఖనాప్రస్థారములతో ఆలాపించవలెను. ఇటుల పైనాలుగు రాగవర్ధనులను ఆలాపించునపుడు వరుసగా మొదటిది, 20నిమిషములైన రెండవది 10 నిమిషములును మూడవది 5 నిమిషములును నాల్గవది 2½నిమిషములును ఈక్రమముననుసరించి ఆలాపించవలెననియు, అటుల ఆలాపించనియెడల రాగరంజకము చెడుననియు సంగీతసంప్రదాయజ్ఞులు చెప్పుదురు.

(b) ఆరోహణ, అవరోహణ క్రమమునకు విరుద్ధమైన సంచారములు రాగములలో రావచ్చును. ఎటులనగా రాగాలాపనలో రంజకముకొరకై కొన్ని రాగములలో 1గాని 2గాని 3గాని స్వరములనువర్జించియు లేక అన్యస్వరములను ప్రయోగించియు సంచారముచేయుట సంప్రదాయసిద్ధమైయున్నందున ఆరోహణావరోహణ క్రమమునకు విరుద్ధమైన సంచారములు రాగములలో రావచ్చునని స్పష్టమగుచున్నది.

ఉదాహరణము:—(i) శంకరాభరణము:— ఇది 29వ మేళకర్తజన్యరాగమగుటచే ఆరోహణావరోహణములందు సప్తస్వ

రములున్నను అవరోహణ సంచారములందు స ధ ప మ, స ని ప మ అనెడి వర్జప్రయోగములు యీరాగములో వచ్చుట రంజకమును లక్షణ సంప్రదాయమై యున్నది.

(ii) కాంభోజిరాగము:— ఇది 28వ మేళకర్తజన్యమైన షాడవసంపూర్ణరాగమగుటచే ఆరోహణముషాడవమై అవరోహణమునందు సప్తస్వరములున్నను అవరోహణ సంచారము

లందు రాగరంజకమునకై స ని ప ధ సా యనెడి వర్జమును అన్యస్వరమునగు ప్రయోగములు యీరాగములో వచ్చుట రంజకమును లక్షణసంప్రదాయముగా నున్నది.

(ii) సారంగరాగము:— ఇది 6వ మేళకర్తజన్యమైన సంపూర్ణరాగమగుటచే ఆరోహణ, అవరోహణములందు స

ప్తస్వరములున్నను అవరోహణ సంచారముందు స ధా ప య నువిధమున వర్జముగల ప్రయోగములను రాగరంజనముకై సంచారముచేయుట సంప్రదాయమైయున్నది. ఇటులనే యింకను కొన్ని రాగములందు వచ్చుచున్నవి. గనుక ఆరోహణ అవరోహణ క్రమమునకు విరుద్ధమైన సంచారములు రాగములందు రావచ్చునని స్పష్టమగుచున్నది.

4.(a) 72 మేళకర్తలలో సాధారణ గాంధారముగల చక్రములేవనగా:—

2వ నేతచక్రము, 4వ వేదచక్రము, 8వ వసుచక్రము 10వ దిశిచక్రము. ఈ నాలుగు చక్రములందును సాధారణ గాంధారముండును.

(b) కర్నాటక సంగీతమున ఆవర్తమునకొకటికి 7 అక్షరకాలములుగల 5 తాళములేవనగా:-

తాళములు.	అంగసంజ్ఞలు.	అక్షరవివరము.	అక్షరసంఖ్య.
1 త్రిశ్రజాతిత్రిపుట	$\begin{smallmatrix} 3 & 0 & 0 & \dots \end{smallmatrix}$	$3+2+2$	$= 7$
2 చతురశ్రజాతి ఝంప	$\begin{smallmatrix} 4 \cup & 0 & \dots \end{smallmatrix}$	$4+1+2$	$= 7$
3 ఖండజాతిరూపకము	$\begin{smallmatrix} 0 & 5 & \dots \end{smallmatrix}$	$2+5$	$= 7$
4 మిశ్రజాతి ఏక	$\begin{smallmatrix} & 7 & \dots \end{smallmatrix}$	7	$= 7$
5 మిశ్రచాపు	$\begin{smallmatrix} \cup_3 \cup_4 & \dots \end{smallmatrix}$	$3+4$	$= 7$

5.(a) పురందరవిఠల్ వారి చరిత్రము.

ఇతడు కర్నాటక బ్రాహ్మణుడు. మధ్య మతస్థుడు. తండ్రిపేరు వరదప్ప. భార్యపేరు సరస్వతి. 16వ శతాబ్దము లోనివాడు. భక్తాగ్రేసరుడు. సంగీత సాహిత్యములలో గొప్ప పండితుడు. దేవర్ నామములు కన్నడమున వ్రాసి తరించిన ఘనుడు. ఇతడు మొట్టమొదట పూనానగరమున సాహుకార్తై కొటీశ్వరుడుగానుండి పాండురంగ విఠలునియందు గలభక్త్య తిశయమువలన విరక్తి గలిగి తనయావదాస్తిని దాన ధర్మము లుచేసిన గొప్పత్యాగి. భక్తిచే యితడొక్కొక్కసందర్భమందు రచించిన కీర్తనములచే పండరీనాథుని ప్రసన్నతనుగూడ జెందినవాడై యుండెను. వేదోపనిషత్తులను ప్రజలకు బోధించెను.

సంగీతము బోధనకనువుగ రచింపబడి నేటికిని వాడు కలోనున్న “స్వరావళి” అలంకారములు, పిళ్ళారిగీతములును, మరియు తాయములు, సూళాదులు, ప్రబంధములును యీ మహామహానివలననేరచింపబడినవి. ఇతని కీర్తనలు వేదాంత విషయము కలవిగానుండును. స్వరావళిని, మాయామాళవ గౌళ రాగమున బోధించుపద్ధతిని యితడే ప్రారంభించెను. ఈతనికి “కర్నాటక సంగీత పితామహ”యని బిరుదుగలదు. ఈతని గురించిన యద్భుత చరిత్రము లెన్నియోగలవు.

(b) ఈక్రిందిముద్రలతోరచించిన వాగ్గేయ కారకులు:-

(i) “గురుగుహ”	ఈముద్రతోరచించినది	ముద్దుస్వామి దీక్షితులు
(ii) “మువ్వగోపాల”	,, ,,	క్షేత్రజ్ఞులు
(iii) “కుమార”	,, ,,	సుబ్బరాయశాస్త్రి
(iv) “గోపాలదాస”	,, ,,	వీణకుప్పయ్యర్

6. a (i) ప్రహ్లాద భక్తివిజయము రచించిన వాగ్గేయ కారకుడు;— త్యాగరాజు.

(ii) రామనాటకము రచించిన వాగ్గేయ కారకుడు;— అరుణాచలకవిరాయర్.

ప్రహ్లాద భక్తివిజయము.

(i) త్యాగరాజు తెనుగున వ్రాసిన ప్రహ్లాదభక్తివిజయము దేశీయ (వీధి) నాటకమని పిలువదగినది. “నాటకము”

అనుపదము సంస్కృతభాషకు చెందినది. భరతఖండమునగల భాషలకన్నిటికిని సంస్కృతము మాతృభాష గనుక, దానిపోలికలు మిగిలిన భాషలలో గన్పింపకమానవు. కానిసంస్కృతములోని నాటకములతీరువేరు. అవి నాగరికముకలవి. తెలుగుదేశములో నాగరికములేని శోజులలో దేశీయ (వీధి) నాటకములుబయలుదేరినవి.

ఈ దేశీయనాటకములు— (i)వీధినాటకములు (ii)వీధిభాగవతములునను రెండుతెగలుగాగన్పట్టుచున్నవి.

ఇందు ఈప్రహ్లాదభక్తివిజయము వీధిభాగవతముగా నున్నది. భాగవతముఅనుపేరు భగవద్భక్తి నే బోధించునను యభిప్రాయముకలిగించును. అనగానిందు భక్తియే ప్రధానరసము. ఇందలిగేయములు కీర్తనలనిపించుకొనును. కీర్తించునవిగనుకకీర్తనలనబడును. కీర్తనలు భ.క్తిరససూచకములు. మరియుభక్తిరసమునకుదగినపాత్రములేయిందుగల్పింపబడును. వీర, భయానక, భీభత్సాదిరసములకిందు దావులేదు. కనుకనే హిరణ్యకశిపుని క్రూరచర్యలు, రాక్షసకృత్యములు యిందు మందునకై నగానరాకున్నవి. ఇందలి గేయములు భక్తిరసపోషకములై మృదుమధురశైలి కలిగియున్నవి. తక్కినగేయసాధనములందుకుతగియున్నవి. ఇందలి కథాసారాంశము—

గరుత్మంతుడు, నముద్రుడు ప్రహ్లాదునిరక్షించుట. నారదునిదర్శనము. ప్రహ్లాదుడు నారదుని స్తుతించుట. భగవంతుడు ప్రత్యక్షమగుట. ప్రహ్లాదుడుభగవంతునిగూర్చి స్తుతించుట.

వీటి ప్రహ్లాదుల భక్తిరససంభాషణము అనుకథలు ప్రధానములై భక్తిరస మొలుకుచున్నవి.

ఇందలి నాటకలక్షణములలో—

మొదట దౌవారికుడు వచ్చుట, పిమ్మట సూత్రధారుని రాకయు సంస్కృత నాటకములపోలికనున్నవి. సముద్రుడు వైనతేయుడు ప్రహ్లాదునిరక్షించుటనుగూర్చిన కథకల్పితము. ఈకల్పనపద్ధతియు సంస్కృతనాటకములనుండి వచ్చినదియే. ఇంద్రదండకములున్నవి. అంకవిభాగము సంస్కృతమూలమే. ఇదేత్యాగరాజుగారి ప్రహ్లాద భక్తివిజయముగురించిన వివరము.

కర్నాటకసంగీతములో శృంగారరసముతోగూడిన సాహిత్యము గలప్రబంధము లేవనగా:—

(i) పదములు (ii) అష్టపదులు (iii) జావళీలు మొదలగునవి. మరియు నాయకానాయకి భావముగల ప్రతిప్రబంధమును ప్రైరకమునకు జెందినవిగా జెప్పవచ్చును.

7. (a) తాళవాద్యముల విభాగములేవనగా:—వీటిలోననేక రకములుగలవు. (i) చాలవరకు కాలమునే సూచించుటకేర్పడిన వాద్యములు. ఉ॥మృదంగము, తబలా, నగారా, డోల్, డోలక్, డమరు, మర్దలమ్, శుద్ధమర్దలమ్, కంజీరా మొదలగునవి. మరియు యుద్ధసమయములందు వాయింపబడు భేరి నగారాలవంటికొన్ని వాద్యములు యారకములోనివైయున్నవి.

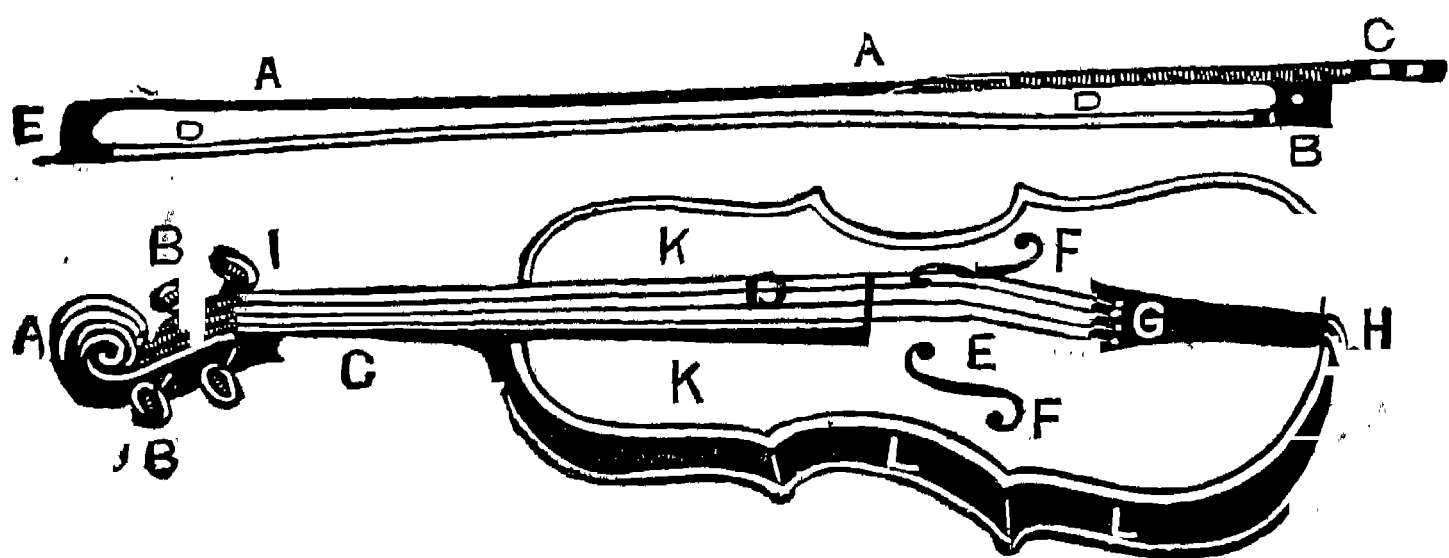
(ii) కేవలము కాలమునే సూచించుట కేర్పడిన వాద్యములు. వీటినిలోహముతో చేయుదురు ఉ॥(i) జాల్ రా. ఇది హరి

కథలలోను భజనలలో నుపయోగింతురు. (ii) బ్రహ్మ తాళము. ఇది దేవతాసంబంధమైన ఉత్సవములందును అనేకులుకలసిపాడు సంగీతమందును వుపయోగింతురు.

ఆయాతరగతులబట్టి వీటినితిరుగ 6 విధములుగా విభజింపబడుచున్నవి.

(i) జే గంటలు (stone gongs) (ii) లోహపు తాళములు (iii) తంబటం, కంజీరాలవలె ఒకవైపు అనాచ్ఛాదితమైనద్రుమ్మలు. (iv) కుండలతోనుకొయ్యలతోను చేయబడి ఒకవైపుచర్మముగల ద్రుమ్మలు. (v) రెండువైపుల చర్మముగల డోల్, డోలక్ లవంటిద్రుమ్మలు. (vi) రెండువైపుల చర్మముగలిగి ఆరోహణావరోహణములను దెలుపుచువాయింపబడు మృదంగమువంటిద్రుమ్మలు. ఇదే తాళ వాద్యవిభాగములవివరము.

b. ఫిడేలు వయోలిన్ యొక్కభాగములనుగురించివ్యాసము.

ఈ పటమునందు జూపబడిన ఫిడెల్ వాద్యము వాద్యవిభాగములలో తంత్రీవాద్యములో చేరినదైయున్నది.

ఇయ్యది కర్నాటక సంగీతమును శాస్త్రయుక్తముగను ఆమూలాగ్రముగను ప్రదర్శించుట కనువగువాద్యముగుటచే నిదియొక ప్రాముఖ్యమైన సంగీతవాద్యముని చెప్పబడుచున్నది. అనగా నోటితో పాడకనే (సోలో) కచ్చేరీచేయుట కర్నామైయున్నది. ఇందలి ముఖ్యవిశేష మేమనగా ఇయ్యది కర్నాటక హిందూస్తానీ సంగీతములేగాక పాశ్చాత్య సంగీతము సహితము ప్రదర్శింపగలదియై గాత్రగానమునందేగాక తదీతర ముఖ్య జంత్రగానములందు సహితము ప్రక్కవాద్యముగా నుపయోగించుట కర్నామైనదగుటచే తంత్రీవాద్యములలోనిది యొక శ్రేష్టమైన వాద్యముగా పరిగణింపబడుచున్నది.

ఇవి మూడువిధములుగా నుండును. (i) నిండుసైజు గలవి. (ii) ($\frac{3}{4}$) ముప్పాతికసైజు గలవి (iii) ($\frac{1}{2}$) అర్థసైజు గలవి. అభ్యాసకులయొక్క వయస్సునుబట్టి ఆయాసైజుగల ఫిడీలులను వాడుదురు.

ఈ వాద్యపటమునందు గుర్తులతోజూపిన ఆయాభాగములయొక్క పేర్లను ఈ దిగువను దెలుపుట గమనించునది.

“A” తలలేక స్కోల్ (Scroll). “B” “B” చెవులు (Pegs). “C” మెడ (Neck). “D” వేళ్ళు ఆనుకునే బల్ల (Finger. Board). “E” పీట లేక వంతెన (Bridge). “F” “F” ధ్వనినిచ్చు రంధ్రములు లేక f వంటిరంధ్రములు. “G” తోక ముక్క (Tail piece). “I” నట్ (Nut). “K” “K” అర్ధచంద్రాకారముగల ధ్వనినిచ్చు బల్ల లేక గర్భము. “L”

“L” వంపులు (Ribs). అడుగు భాగము వెనుక భాగము (The back) అని చెప్పబడును.

గురుతులతోనుండుకమాన్ (Bow) యొక్క భాగముల పేర్లను ఈదిగువదెలుపుట గమనించునది. “A” కట్ట (Stick) “B” నట్ (Nut) “C” సీల (Screw) “D” వెంట్రుకలు (Hair) “E” తల (Head or Point) అని చెప్పబడును.

ఫిడీలు (నయొలిన్)కు 4 తంత్రులుండును. వానిపేర్లను ఈదిగువను దెలుపుట గమనించునది. మొదటి తంత్ర మధ్యపంచ మము లేకపంచమము (E string) రెండవతంత్ర మధ్యషడ్జము లేక సారణి (A string). మూడవ తంత్ర మంద్రపంచమము లేక తగ్గుపంచమము (D string) నాల్గవ తంత్ర మంద్రషడ్జము లేక మందరము (G silver string) అని చెప్పబడును.

పై నాలుగు తంత్రులను “G” గుర్తుగలచోట నుడివైచి “B” గుర్తులుగల తావులందుండు చెవులకు చుట్టుదురు. పై విషయములే ఫిడీలు (నయొలిన్) యొక్క అన్ని భాగముల గూర్చిన ముఖ్య వివరమని దెలియనగును.

ప ని సాసని-ప ని సరిసనిపామా; గ మ ప
మధుమాధురి-మధుమ. ధు. క రి ; మంగళాం ||

చి. స్వ. సా ; ; - రిసని ప - సనిపమ - గ మ || పా; ; - గ మ | పసనిప- గమపని ||

సరి సని - సనిప మ - పనిపమ - పమగమ- || రి గమ-రిగరిపా | మా, -గామపని ||

ససనిప - నినిపమ - పపమగ - మ మగస- || మగ పమ -నిపసని | పమగమ-పరిధని ||

పధపప - మగ స - పమగస - నిపమగస || సనిపమగస-రి స | నిప మ -గామపని ||

చ. గామపాప- ప ని సా,నిపమ - గమగ రి (శృం)
అంగ జారి-హృదయం, గమ - దరహాసి | గా,మపామా, గమ | పాపపమగరి గా,మపా ||
| తే, . . . , అఖి | లాగమ, . . స, స్మృతే ||

గా మ పప ప - ప ని సరిసనిపమ-గమగరి | గా,మపామా; | మగరిగమపమగరిగాస ||
భృంగ చితు రే - కరుణా . . . ర స - భర భరి | తే, . . . ; | . . . . . ఉ ||

సా సస సస - సరిసాససనిధానీసా | స, స రిసా స పని | స రిసని పమగమపని ||
తుంగజఘన - లలితేసురపే. . వితే | లింగరాజ వద | నాం. . . బుజహ్న. జితే ||

(చరణముచివర చిట్టస్వరము పాడి పల్లి ఎత్తుకొనవలయును.) (శృం)

Government Technical Examinations.

November 1936.

Indian Music (Theory)—Higher Grade.

ప్రశ్నలు.

1. ఈ క్రింద వ్రాయబడియుండు రాగముల యొక్క లక్షణములను విశదముగ వ్రాయునది:—
  - (i) హరికాంభోజి (ii) సారంగ.
- 2.(a) వరరాగములయొక్క విభాగములను గురించి సంక్షేపముగా వ్రాయుడు.
  - (b) ఈ క్రిందివాటిలో ఒక్కొక్కటికిని ఉదాహరణము తెలియజేయుడు.
    - (i) కరుణారస ప్రధానమైన రాగము (ii) మంద్రస్థాయి నిషాదమునకు క్రింద సంచారము లేని రాగము (iii) సాయంకాలమందు పాడదగిన రాగము.
3. (a) రాగమాలికయొక్క లక్షణమును వ్రాయుడు.
  - (b) ప్రసిద్ధమైన రాగమాలికల పేర్లను డెలుఖము.
  - (c) రాగమాలికలో రాగములు ఏ వరుసక్రమముగా రావచ్చును? దీనికి ఏమైన నిబంధనలు గలవా?
4. (a) ఈ క్రిందివాటిని సంక్షేపముగా వ్రాయుడు:—
  - (i) అష్టపది. (ii) నౌకాచరిత్రము. (iii) ఘనపంచ

కము (iv) కంపితము.

(b) 35 తాళములుగాక కర్నాటక సంగీతములో యితర తాళములు గలవా? అట్లున్న వానిని ఉదాహరింపుము.

5. (a) రాగముల చరిత్రములను యెరుగుటకు వేంకటమఱి వారు రచించిన రాగాంగ లక్షణ గీతములు యెట్లు సాధకమైయున్నవి.

(b) శ్యామశాస్త్రులవారిచే లేక ముద్దుస్వామి దీక్షితుల వారిచే రచింపబడిన కృతులలో మీరు నేర్చుకొన్న కృతియొక్క విశేషమును గురించి వ్యాసము వ్రాయుడు.

6. (a) ఈ క్రింద కనుపరచియుండు ముద్రలతో రచించిన వాగ్గేయ కారకుల పేర్లను దెలుపుము:—

(i) వేంకటేశ్వర (ii) పద్మనాభ (iii) గర్భపురి (iv) ఉమాదాస.

(b) అరవ కీర్తనములను రచించిన 4గురు వాగ్గేయకారకుల పేర్లను దెలుపుము.

7. (a) వీణావాద్యమును గురించి పటసహితముగా నొక చిన్న వ్యాసము వ్రాయుడు.

(b) వీణావాద్యము యొక్క చరిత్రమును సంతేపముగా వ్రాయుము.

8. సావేరి, లేక బేగడ రాగములో మీరు నేర్చుకొన్న కృతిని స్వరసాహిత్య తాళాంగములతో వ్రాయుడు.

ముగింపు

జ వా బు లు.

1. (i) హరికాంభోజిరాగలక్షణము:— ఇది 28వ మేళకర్త రాగము.

ఆరోహణము:—స రి² గ³ మ¹ ప ధ² ని² స.

అవరోహణము:—స ని² ధ² ప మ¹ గ³ రి² స.

రాగాంగము, సంపూర్ణము, షడ్జగ్రహము, రక్తిరాగము, సర్వస్వర గమక వరీకరాగము. ఎల్లప్పుడును గానము సేయదగును. ఇందు రిషభ, గాంధార, మధ్యమ, ధైవత నిషాదములు రాగచ్ఛాయాస్వరములు. ఇది పెద్దరాగములలో నొకటిగానున్నది. ఇందుగల ముఖ్యసంచారములు:—

మపధనిసాసాసరినీధపా-ధనిసరిగమగారిసా-సనిరిసనీధపా-మగ
మపధనీధపా-మపధపమగా-గమపమమగగరి-రిగారిసా - సాస
నిధనిపధానిసానిరీసా మొదలగునవి.

(ii) సారంగరాగలక్షణము:— ఇది 65వ మేళకర్త యగుమే చకల్యాణి రాగమున జనించిన జన్యరాగము.

ఆరోహణము:—స రి² గ³ మ² ప ధ² ని³ స.

అవరోహణము:—స ని³ ధ² ప మ² రి² గ³ మ¹ రి² స.

సంపూర్ణ రాగము, భాషాంగరాగము, షడ్జగ్రహము రక్తిరాగము. ఎల్లప్పుడు గానము సేయదగును. ఈ రాగమున

అవరోహణమున “పమరిగమ¹రీస” అనువక్రము వర్జ్యముగలసంచారమున శుద్ధమధ్యమము బలుకును. ఈ అన్యస్వర ప్రయోగమువలననే యిదిభాషాంగరాగమైనది. ఇందు రిషభ, గాంధార, ధైవతములు రాగచ్ఛాయాస్వరములు. ఈ రాగమున కొన్నిసం

చారములు సరిసపమపధనిస, సధాప-యనెడి వర్జ్యముగలవిగా నున్నవి. ఈ రాగమున మంద్రస్థాయి నిషాదమునకు క్రిందను తారస్థాయి గాంధారమునకు పైనను సంచారములులేవు.

ఇందుగల ముఖ్యసంచారములు—

గమపధనిసాసా-సగరిసా-సనిరిసనిధపా-పమధపమరిగమ¹రీస-సప

మధప-నిధపమరీగమపా-మపధనిసరిసధాప-పమరిగమ¹రీసనిసానిరీసా మొదలగునవి.

2.(a) వర్జ్యరాగములనగా:—జన్యరాగములలో ఆరోహణమునగాని అవరోహణమునగాని లేక రెంటియందుగాని 1 లేక 2 లేక 3 స్వరములు లోపించియున్న రాగములను వర్జ్యరాగములందురు. ఇవివక్రములుగాగాని, వక్రములు కానివిగాగాని యుండవచ్చును. ఆరోహణ అవరోహణములందుగల స్వరముల సంఖ్యనుబట్టి ఈవర్జ్యరాగములు 8 విధములుగా విభజింపబడుచున్నవి. ఈ వర్జ్యరాగముల ఆరోహణావరోహణములందుగల స్వరముల లెక్కించునపుడు సూత్రము ననుసరించి తారస్థాయిషడ్జమునువదలిపెట్టవలెను. మరియువీనివివరములన్నియు ఉదాహరణములతో నీక్రిందదెలుపబడుట గమనించునది.

ఆరో|| అవ||. ఉ|| రాగములు. ఆరోహణము-అవరోహణము. మే||సం||

1	షాడవ-సంపూర్ణ	కాంభోజి	సరిగమపధస - సనిధపమగరిస	28
	6 7			
2	ఔడవ-సంపూర్ణ	బిలహరి	సరిగపధస - సనిధపమగరిస	29
	5 7			
3	సంపూర్ణ-షాడవ	భైరవము	సరిగమపధనిస - సధపమగరిస	17
	7 6			
4	సంపూర్ణ-ఔడవ	సారమతి	సరిగమపధనిస - సనిధమగస	20
	7 5			
5	షాడవ-షాడవ	శ్రీరంజని	సరిగమధనిస - సనిధమగరిస	22
	6 6			
6	షాడవ-ఔడవ	నాటకురంజి	సరిగమధనిస - సనిధమగస	28
	6 5			
7	ఔడవ-షాడవ	మలహరి	సరిమపధస - సధపమగరిస	15
	5 6			
8	ఔడవ-ఔడవ	శుద్ధసావేరి	సరిమపధస - సధపమరిస	29
	5 5			

72 మేళకర్త రాగములలోని ప్రతిమేళకర్త రాగమునకు పై విధమున 8 విధములగు వర్జ్యరాగములుగలవు. ఇవి ఒక్కొక్కటి ఔడవ, షాడవ, సంపూర్ణ భేదములొందుటచే ఒక్కొక్క మేళకర్తకు 48కి రాగములచొప్పున $48 \times 72 = 34,776$ వర్జ్యరాగములేర్పడు చున్నవి. అనగా 72 మేళకర్త రాగముల నుండి సాధ్యమైనంతవరకు తీయగల వర్జ్యరాగములసంఖ్య అని గ్రహించునది.

(1) కరుణారస ప్రధానమైన రాగము:—ఉ|| ఫలమంజరి రాగము. ఇది రాగనవరసములగు శృంగార, హాస్య, కరుణ,

రౌద్ర, వీర, భయానక, భీభత్స, అద్భుత, శాంతరసములలో మూడవరసమునకు చెందినదిగానున్నది.

(2) మంద్రస్థాయి నిషాదమునకు క్రింద సంచారము లేని రాగము. ఉ॥ నాదనామక్రియ. సరిగమపధని-నిధపమగరిసని. ఈవిధముగనుండును.

(3) సాయంకాలము పాడదగిన రాగము:—ఉ॥ నాదనామక్రియ. ఇది సాయంత్రము 3 గం॥ మొదలు 6 గంటలవరకు పాడదగినది.

3.(a) రాగమాలికయొక్క లక్షణమేమనగా:—

ఇది 63వ, పుటయందుగల 1932వ సంవత్సరములోని 4వ బి, ప్రశ్నయొక్క జవాబునందు ప్రాయబడుటగమనించునది.

(b) ప్రసిద్ధమైన రాగమాలికల పేర్లు ఏవనగా:—

ఉ॥ (i) నిత్యకల్యాణి. రాగమాలిక
సీతారామయ్య విరచితము.

(ii) శ్రీపశ్యనాథం భజేహం
ముద్దుస్వామి దీక్షితుల విరచితము.

మహావైద్యనాథయ్యర్ గారిచే రచింపబడిన 72 మేళ కర్త రాగమాలిక ప్రసిద్ధ రాగమాలికకు ముఖ్యఉదాహరణము.

(c) రాగమాలికలోని రాగములవరుస క్రమము ముఖ్యముగా ఆ రాగమాలికయొక్క జాతిమీదనే ఆధారపడియుండును.

వీనిలోకొన్ని, మేళకర్త రాగమాలికలలో పలెప్పకై కలక్ష్యమునను
సరించే క్రమమునకు కట్టుబడి రచించు రాగమాలికలు గలవు.
లేక దినరాగ మాలికావర్ణములలో పలె కవి తన స్వేచ్ఛానుసా
రముగా రాగములవరుస క్రమమును నిర్ణయించి రచించే
రాగమాలికలుగలవు. అయితే కవి రాగమాలికలోని రాగము
లయొక్క వరుసక్రమమును నిర్ణయించునపుడు, ఆయా రాగభా
వముల రసము ననుసరించి సహజమైన పద్ధతిలో ఒకదానినను
సరించి వేరొక రాగము వచ్చునట్లుండవలెను. కాని ఎచ్చోటను
అసందర్భముగ “కప్పగంతులు” వేసినట్లు ఎవరికి తోచగూడ
దు. ఇదే రాగమాలికలోని రాగములవరుస క్రమమును గురిం
చిన నియమములని గమనించునది.

4. (a) (i) అష్టపది;—ఇది 108వ పుటయందుగల
1934 సం॥ లోని 5వ ప్రశ్నయొక్క 1వ జవాబునందు వ్రా
యబడుట గమనింపదగును.

(ii) నౌకాచరిత్రము:— ఇది త్యాగరాజుగారిచే రచి
యింపబడినది.

ఇది ప్రహ్లాదభక్తివిజయమువంటి నాటకముగాదు. క
నుకనేదీనిని “చరిత్రము” అనుపేర కవియే పిలిచియున్నాడు.
మరియు దానిలో పలె అంకములు లేవు. కథ చరిత్రరూపము
గావర్ణింపబడినది. ఇందలిరసము భక్తిమూలకమగు శృంగార
ము. దీనినే ఉజ్జ్వలరసము అనిభరతుడు పేర్కొని యున్నాడు.
మృదుమధురములైన పదములతో నిది యిందుపోషింపబడినది.
గేయములతోనిండి భక్తిశృంగార పోషకమైన యాగంధము

సంస్కృతమునందలి జయదేవుడు వ్రాసిన (అష్టపది) గీతగోవిందమును బోలియున్నది.

కథాసారాంశము.

రమాలోలుడైన నందాత్ముజుడగు కృష్ణుడు గోపికల తోక్రిడింప కుతూహలముగలవాడై దేవతలు మెచ్చునట్లుగా నౌకాక్రిడ (నావయందువిహారము) సేసి కావనగర్వితులగు వారికి హితముపదేశించుట.

కథా ప్రాశస్త్యము.

ఇయ్యది శ్రీహరియొక్క క్రీడాసంబంధమైన దివ్య చరిత్రమగుటచే నిదివిన్నవారు సన్మార్గముచే చిరంజీవులై చెలగుచు వరసుతధనములను బడసివర్ధిల్లుదురని కవియే జెప్పియున్నారు. ఇదే త్యాగయ్యగారి నౌకాచరిత్రముయొక్క సంక్షేపమైన వివరము.

(iii) ఘనపంచకము—అనగారాగములలో ఘనరాగములనబడు నాట, గౌళ, ఆరభి, శ్రీ, వరాళియను ర్ఘనరాగములను కలిపి ఘనరాగపంచకమనియు లేక ఘనపంచకమనియు జెప్పుదురు.

(iv) కంపితము—అనగా ఒక స్వరమును ఒక ఆక్షరకాలము కదలించి(—)దానికి సమీపమునగల మీదిస్వరముయొక్క ఛాయను రానటుల జేయుట కంపితమనబడును. కంపితము=కదలింపు

(b) కర్నాటక సంగీతములో 35 తాళములుగాక వా

డుకయందు మరొకొన్ని ఇతరతాళములుగలవు. అవి ఏవనగా
(i) దేశాదితాళము (ii) మధ్యాదితాళము (iii) చాపుతాళము.

(i) దేశాదితాళము:— అనగా ఇది ఒక విసర్జితము, మూడుదెబ్బలు కలిగియుండును. సాధారణముగా నీ తాళము నడుచు వేగము నెమ్మదిగానుండును. విసర్జితములో $\frac{3}{4}$ అక్షరకాలము విశ్రాంతియైన పిమ్మట సంగీతమును ప్రారంభింపబడును. ఉ॥ శ్రీరంజని రాగమందున్న “భువినిదాసుడ” సరస్వతీ మనోహరి రాగమందున్న “ఎంతవేడుకొందు రాఘవ” హరికాంభోజి రాగమందున్న “ఎందుకునిర్దయ” మొదలగునవి ఈ తాళము గల పాటలకు ముఖ్య ఉదాహరణములు.

(ii) మధ్యాదితాళము:— అనగా దీనికి దేశాదితాళమువలె ఒక విసర్జితము మూడుదెబ్బలుండునుగాని తాళమున డుచు వేగమంత నెమ్మదిగానుండదు. ఇందు విసర్జితములో $\frac{1}{2}$ అక్షరకాలము విశ్రాంతియైన పిమ్మట సంగీతము ప్రారంభింపబడును. ఉ॥ మణిరంగురాగమందున్న “రానిదిరాదు” శ్రీరాగమునందున్న “నామకుసుమములు” మొదలగునవి యీ తాళముగల పాటలకు ముఖ్య ఉదాహరణములు.

(iii) చాపుతాళము:— ఇది రెండుదెబ్బలుగలిగి యుండును. ఇది మూడువిధములు. (i) మిశ్రచాపు (ii) ఖండచాపు (iii) త్రిశ్రచాపు. (i) మిశ్రచాపు:— ఇందు మొదటిదెబ్బ 3 మాత్రలకాలము రెండవదెబ్బ 4 మాత్రలకాలము కలదై యుండును. (ii) ఖండచాపు:— ఇందు మొదటిదెబ్బ 2 మాత్రలకాలము

లము రెండవదెబ్బ 3 మాత్రలకాలము గలదై యుండును.
 (iii) త్రిశ్రచాపు:— ఇందు మొదటిదెబ్బ 1 మాత్రకాలము
 రెండవదెబ్బ 2 మాత్రలకాలము గలదై యుండును. మాత్ర అ
 నగా కాలమునుదెలుపు అల్పమానమని యర్థము. కొన్ని కీర్త
 నలకుపైన చాపుతాళమని వ్రాసియున్న నవి సాధారణముగా
 మిశ్రచాపుఅని అర్థమిచ్చును. మిగతవివరములు ఈగ్రంథము
 నందుగల 9,10 పుటలందు జూడనగును.

5. (a) రాగముల చరిత్ర (లక్షణ)ముల నెరుగుటకు
 వేంకటమఖిగారి రాగాంగ (మేళకర్త) లక్షణగీతములత్యంతో
 పయోగకరమగుటచే ఇందలి విశేషణముల గుర్తించుటకెంత
 యు నుత్సాహముగ నుండును. సాధారణముగ నీ గీతములు
 3 భాగములుగానున్నవి. అందు మొదటిభాగమున మేళకర్త
 రాగము యేరకపు స్వరములు తీసుకొనునో జ్ఞాపకమునకు న
 హాయమగు సూత్రపద్ధతి ననుసరించి చెప్పబడియుండును. రెం
 డవభాగమున ఆ మేళకర్తనుండి జనించు ఉపాంగరాగముల
 వర్ణనను దెలుపబడియుండును. మూడవభాగములో అదే మే
 లకర్తరాగమునుండి జనించుభాషాంగరాగముల పట్టికను దెలు
 పబడియుండును.

వేంకటమఖిపారు యీ లక్షణ గీతముల సాహిత్యము
 నందుదెలిపిన ఉపాంగరాగములలోకొన్ని అతని తదనంతరము
 భాషాంగరాగములుగా పరిగణింపబడుటచే వీనిలో కొన్ని రా
 గములుదక్షిణ హిందూదేశమున వర్తమానకాలమున ఆచర
 ణలోలేకున్నను అచ్చువేయుట యెరుగని ఆరోజులలో కర్నా

టక సంగీతమునగల అనేక రాగములయొక్క చరిత్ర (లక్షణ) ముల దెలుసుకొని సులభముగా జ్ఞాపకముంచుకొనుటకు వీరిలక్షణగీతములు సంగీత విద్యార్థులకు అత్యంతోపయుక్తముగానుండెను. ఈవిధముగా సాధకమైనవగుటచే వీరి రాగాంగలక్షణగీతములకంత విలువవచ్చుటకు కారణమైనది.

(b) ముద్దుస్వామి దీక్షితులు చిన్న స్వామిదీక్షితునిమరణమువినగానే విరక్తుడైయున్న బాలస్వామి దీక్షితునిజూడ ఎట్టయ పురమునకు బోవుచుండెను. మార్గమధ్యమున వర్షము లేక యెండుచున్న పైరునుగని జాలిజెంది అమృతేశ్వరుని ధ్యానించి “ఆనందామృతకర్షిణి అమృతవర్షిణి” అనునొకకీర్తనమును అమృతవర్షిణి రాగములోరచించి శిష్యుడైన సుబ్రహ్మణ్యమునకు జెప్పించుచుండెను. వెంటనే నిర్మలముగానున్న ఆకాశమున దట్టమైన నీలమేఘములుగలిగి రానురానభివృద్ధియై సైపరాని వర్షముగురిసెను. కేగటినేలయగుటచే మార్గమంతయు, బురదయగుటవలన సంకట పడుచు సాయంత్రమునకు యెట్టయ పురముజేరి తమ్మునిగనిసంతసిల్లిరి. ఈయద్భుతవిశేషమువలన ముద్దుస్వామిదీక్షితులవారిచే రచింపబడిన “ఆనందామృతకర్షిణి” యనుకృతి యొకగొప్పవిశేషముగలదియని స్పష్టపడుచున్నది.

6. (a) ఈ క్రింది ముద్రలతో రచించిన వాగ్గేయకారకులెవరనగా:—

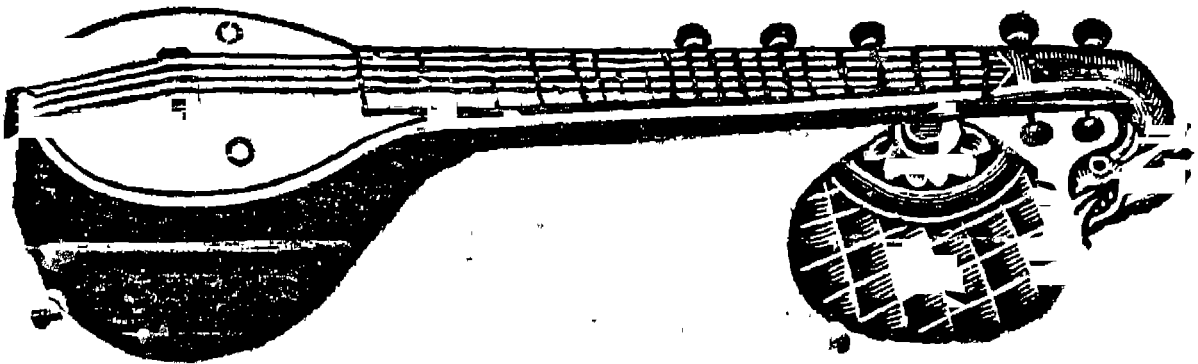
(i) “వేంకటేశ్వర” ముద్ర పట్నం సుబ్రహ్మణ్యయ్యర్
 ,, ,, మనంబుచావడివేంకటసుబ్బయ్యర్

- (ii) పద్మనాభ” ముద్ర కుల-శ్చఖిర మహారాజు,
(తిరువాన్కూరు)
- (iii) “గర్భపురి” ,, కరూరు దక్షిణామూర్తి అయ్యర్
,, ,, దేవుడు అయ్యర్
- (iv) “ఉమాదాస” ,, ఆనయ్య(తంజావూరుసంస్థానవిద్వాన్)

(b) అరవ కీర్తనముల రచించిన 4 గురు వాగ్గేయ కారకులెవరనగా:—

- (i) అరుణాచల కవిరాయర్ (ii) కవికుంజర భారతి
(iii) గోపాలకృష్ణ భారతి (iv) ఆనయ్య.

7. (a) వీణావాద్యమును గురించినవ్యాసము.

ఈపటమునందుగల వీణావాద్యముఅనాదికాలమునుండి హైందవుల ప్రసిద్ధ తంత్రీవాద్యమైయున్నది. ఇయ్యది అధికతమమైన శక్తి సామర్థ్యములుగల వాద్యము. పవిత్రగ్రంథములలో వీణ మానవశరీరముననుసరించి సృష్టింపబడినదని చెప్పబడినది. గనుకనే మానవగాత్రమును చక్కగాననుకరించగల శక్తి దానికి వచ్చినది. హిందూసంగీతమును ఆమూలాగ్రముగను, లక్ష్యలక్షణయుక్తముగను నేర్చుకొనుటకుమిక్కిలిసహాయభూతమగు వాద్యమువీణ. ఇందుగల స్వరముల వ్యవధులు

కొలతలుతదితరముఖ్యవిషయములయొక్కస్వభావము ఆయావీ
ణల అమరికనుబట్టి తెలిసికొనవచ్చును. అత్యుత్తమమైన నీవీణా
వాద్యప్రాశస్త్యమునుగూర్చి భరతముని ఈక్రింది విధముగా
వర్ణించుట గమనించునది.

సీ॥ దండంబు శంభుడు తంత్రులు శాంభవి -

కమలాధినాథుండు కకుభమయ్యె

*ప్రతికయిందిరా బ్రహ్మతుంబాకృతి -

నాభి సరస్వతి వైభవంబు

*దోరకరూపమై దొరయును వాసుకి -

చంగ్రుండు జీవాళి సారెలినుడు

గావున నీ వీణ ఘనసర్వదేవతా -

మయమూర్తియై సర్వమంగళయగు ॥

గీ॥ బ్రహ్మహత్యాది పాతకపతితజనుల

పావనముజేయు ధర్మనస్పర్మనముల

స్వర్గభోగంబు మోక్షం బొసంగుననుచు

భరతముని దెల్పె రామభూపాలచంద్ర॥

* ప్రతిక=రేకు. * దోరకము=నాగపాశము. లంగరు.

పైని దెలుపబడినటుల మోక్షసాధనమగు నీ వీణావా
ద్యముయొక్క వివరముల నీక్రిందదెలుపబడుట గమనించునది.

(i) తంత్రుల వివరము:— వీణకు 7 తంత్రులుండును.
అవి రెండు భాగములుగా నుండును. (i) మీది తంత్రులు
ఇవి నాలుగు. (ii) పక్కతంత్రులు ఇవి మూడు.

(ii-) తంత్రుల ఉపయోగము (1) మీది తంత్రులు:-
ఇవి సంగీతము ప్రదర్శింపబడుటకు వుపయోగింపబడును.

(2) పక్కతంత్రులు:-—ఇవి సంగీతమును ప్రదర్శించునపుడు తాళము వేయుటకుమాత్రము వుపయోగింపబడును. గనుక తాళతంత్రులని చెప్పబడును. ఇందు శృతికూడ లీనమై యుండును.

(iii) తంత్రులు వేయు విధము:- వీణకు గల సప్త తంత్రులను మూలాధారము వద్ద ముడివైచి మీది నాలుగు తంత్రులను కంఠము వద్దనుండు చెవులకును పక్కతంత్రులు మూడును దండము పక్కనుండు చెవులకును చుట్టునురు.

(iv) తంత్రుల శృతి చేయు విధము:- మీది తంత్రులలో మొదటి తంతిని అను మంద్రపంచమముగను, రెండవ తంతిని మంద్రషడ్జముగను, మూడవ తంతిని మంద్ర పంచమముగను నాల్గవ తంతిని మధ్యషడ్జముగను, పక్క తంత్రులలో మొదటి తంతిని మధ్యషడ్జముగను, రెండవ తంతిని మధ్యపంచమముగను, మూడవ తంతిని తారషడ్జముగను శృతి చేయవలెను.

(v) మెట్ల వివరము:- వీణకు ముఖ్యముగా 24 మెట్లుండును. ఒక్కొక్క స్థాయికి 12 స్వరముల వంతున 2 స్థాయిలకు గల $2 \times 12 = 24$ స్వరములకు 24 మెట్లు అమర్చబడి యుండును. శిరస్సునగల మేరువ మెట్టుతో 25 అగును. ఈ 25ను, యోగ శాస్త్రము ననుసరించి 25 తత్వములుగా పోల్చబడియున్నవి.

(vi) వేళ్ళ నుపయోగించు విధము:-—కుడిచేతి వేళ్ళను

తంత్రుల మీటుటకును, ఎడమచేతివేళ్ళను తంత్రులను మెట్ల మీద నదిమిలాగుచు స్వరముల బలికించుటకును వుపయోగించుదురు.

(vii) మీటెడుకొరముట్లు:- (i) నిడుపై నవేళ్ళగోళ్ళు. (ii) దంతము లేక ఉక్కుతో చేయబడిననఖములుపయోగించుదురు

(viii) అభ్యసించువిధము:- మొదట మాయామాళవ గౌళరాగమునందుస్వరావళి, దాటువరుస, హెచ్చుస్థాయివరుస, అలంకారాదులును తమఃరి గీత, స్వరజతి, తాననర్ణ, కృతి, కీర్తన, పద, జావళ్యాదులను, ఆయాస్వరస్థానముల ననుసరించి ఎడమచేతి చూపుడు, మధ్యమవేళ్ళతో తంత్రుల నదిమిలాగుచు కుడిచేతిచూపుడు మధ్యమవేళ్ళతో తంత్రుల మీటుచుగానమొనర్చునపుడు ఆయాగేయములందుగల తాళఘాతల ననుసరించి చిటికెనవేలుతో తాళతంత్రులమీటుచు వీణావాద్యమునభ్యసింపవలెను. పిమ్మట గాయకుని శక్తికి దగినటుల రాగము, తానము, పల్లవి, స్వరము మొనలగునవి విచిత్ర కల్పనలతో మనోరంజకమగునటుల అభ్యసింపవలెను. ఇదేవీణావాద్యమునుగురించిన సంక్షేపమైనవ్యాసము.

(b) వీణావాద్యము యొక్క సంక్షేపమైన చరిత్రము.

సంగీతవాద్యములలో మిక్కిలి పవిత్రమైనవీణయొక్క జన్మస్థానము స్వర్గము. విద్యాధిష్ఠాన దేవతయైన సరస్వతి సంగీతము నభ్యసించినదీవాద్యము మీదనే. దేవలోకమునందలి నారదాది మునిముఖ్యులందరు ఆనందసుధగ్రోలునదిఈవీణగా

నమునుండియే. నారదుడు త్రిలోకసంచారియగుటచే వీణావాద్యమును భూలోకమునకు తీసికొనివచ్చెను. వీణావాద్యమునందలి గానసుధారసమును తెలిసికొనిన అచ్చటియుషులును తదితరమహానుభావులును క్రమముగా వీణవాయింపుట నేర్చుకొనిరి. కాని చాని నిజమైనవిలువను, దానిలో నిమిడియున్న ఆనందమునుచాలామంది తెలిసికొన జాలక పోయిరి. ఇయ్యది వాద్యములన్నిటిలో ప్రప్రథమమున నుత్పత్తియైన వాద్యమగుటచే వాద్యములకు మాతయని చెప్పుటకెంతయు తగియున్నది.

ప్రస్తుతము హిందూదేశములో వీణ బహుకొద్దిమంది చేతనే అభ్యసింపబడుచున్నది. హిందూదేశములోని వివిధభాగములలో వాడబడు వివిధరకములైన వీణలలో ఆకారమునందును సంగీతమాధుర్యమునందును దక్షిణహిందూదేశపువీణలు అత్యుత్తమమైనవి. విఖ్యాతిగాంచిన యీవీణావాద్యమునందు ప్రావీణ్యమునంపాదించి వలెననిన అధికపట్టుదల, కార్యదీక్ష విశేషముగానుండవలెను. అయ్యవి అత్యంతశ్రమసాధ్యములగుటచే కొందరే యీకళయందుతీర్ణులై యిందలిగానమాధుర్యము గ్రోలినంతపులగుచున్నారు.

హిందూదేశములో వీణావాద్యముయొక్క అభివృద్ధికి గాను తగిన ప్రయత్నములేకున్నవి. కానయితేవల మైసూరు, విజయనగరం, తిరువాన్కూరు మొదలగు సంస్థానాధీశ్వరులగు మహారాజులయొక్క ఆదరాభిమానమున నీవీణావాద్యము తిరిగి అభివృద్ధిజెందుటకు హేతువైనది. పై విషయములే యీవాద్యముయొక్కసంక్షేపమైన పూర్వ,వర్తమాన చరిత్రాంశములు.

8. శ్రీ వట్నం సుబ్రహ్మణ్యయ్య విరచితము.

సావేరిరాగము - ఆదితాళము.

ప. ఎటునమ్మినావో మనసా - ఇంచుకైన యోచనజేయలేక (ఎటు)

అ. చిడుగంటి రోగపీడితమై - చెడిక్షీణించే దేహముస్థిరమని (ఎటు)

చ. మట్టికుండకంటె హీనమైనదిది - మాటిమాటికినిరాదు దీనిపై -

వట్టి మోహముజెందుచును - వరద వేంకటేశ్వరునిమరచి (ఎటు)

ప. ; ; ; * సారీమా;-మా | రిమపా;-రిమ | పా-మపధా-నిధ ||
; ; ; * ఎటున;-మ్మి | నా. .;-వో. | .-మ. .-న. ||

2. పమ-గరిసధ* సారీమా;-మ ప | గా;రీ-మ ప | ధనిధా;-నిధ ||

. .-సా...* ఎటున;-మ్మి. | నా;-వో. | .-మ;-న. ||

3. పమ-గరిసధ* సారీమాగా-ధ ప | పమగా,రి-మప | ధా-పధసా-నిధ ||

. .-సా...* ఎటున;-మ్మి. | నా. .;-వో. | .-మ. .-న. ||

1. పమ-గరిసధ* ప ధపమ-గా;రీ | సా ;;-రిప | పమ-పధనీధా- ||

. .-సా...* ఇం.చు. -కై;న | యో;-చ. | న .-జే. .య- ||

2. నిధపమగరి* ప ధపమ-గా;రీ | సా ;రీ-మప | ధస-రిగరిస- నిధ ||

లే... క.* ఇం.చు. -కై;న | యో;-చ. | న.-జే...-య. ||

పమ-గరిసధ*

లే .- . క.* (ఎటు)

అ. ; ; ; * రీ రీ - రీ; రీ | సా;-సని | ధా-సరిగారి ||

; ; ; * చిడు-గంటి | రో;-గ. | .-పీ. .డి ||

2. గా, గారి* సరిగరిస-సని | ధా-సరిగారి ||
 త, మై* రో.... -గ. | . -పీ. . డి ||

గా, గారి* సరిగా-రిగరిసా | సరిసనిధ-ధధ | గ రిసా;-నిధ ||
 త, మై* చె.డి -క్షీ. చిం | చే.... -దే. | హ. ము;-స్థి. ||
 పమ-గరిసధ*

ర.-మ.ని.* (ఎటు)

చ. ; ; ;* పాధా పా;పా- | ప మధా;-పని | ధప-మగరిసరి ||
 ; ; ;* మ ట్టి శం; డ- | కం. టె;-హీ. | న.-మై...న ||
 మా, మా,* మపధనిధా-ధపమా | గ రిరి;-ప ధ | పమ-గా;రి ||
 ది , ది,* మా.టి.మా-... | టి .కి;-రా . | దు. -దీ ;ని ||

సా; ;* రీ రీ- రీ ; రీ | సా;;-స ని | ధా-సరిగారి ||
 పై; ;* వ ట్టి-మో;హ | ము;;-జేం. | . -దు... ||

గా, గా,* రీ రీ- రీ ; రీ | సరిగరిస-సని | ధా-సరిగారి ||
 చు. . ,* వ ట్టి-మో;హ | ము.....-జేం. | . -దు... ||

గా, గారి* సరిగా-రి గరిసా- | సరిసనిధ-పధ | సరిగరిసా-నిధ ||
 చు, . . * వర ద-వేం.. క- | టే.శ్వ...-రు. | . .ని. . -మ. ||
 పమగరిసధ*

ర . చి... * (ఎటు)

N. B. ఈ గ్రంథమునగల ఒక్కొక్క సంవత్సరములోనుండు ఆయాప్రశ్నలను సరించి ఒక రాగములోని కృతినిగాని వాని భాగములనుగాని స్వరపరచి వ్రాయబడినది. మిగతరాగములలో గల కృతులనుగూడ స్వరసాహిత్య తాళాంగములతో జలియగోరిననాచే లోగడ రచింపబడిన “గానకళాచంద్రిక” యందుండుట గమనింపదగును.

72 మేళకర్తలు వానిస్వరములను దెలుపు పట్టిక.

స, ప = అన్ని టికి సమము

పూర్వమేళకర్తలు లేక శుద్ధమధ్యమ మేళకర్తలు	స్వరములు				ఉత్తరమేళకర్తలు లేక ప్రతిమధ్యమ మేళకర్తలు
	రి	గ	ధ	ని	
(i) ఇందుచక్రము.					(vii) ఋషిచక్రము
1 కనకాంగి	శు	శు	శు	శు	37 సాలగము
2 రత్నాంగి	„	„	శు-కై		38 జలార్ణవము
3 గానమూర్తి	„	„	శు-కా		39 ఝూలనరాళి
4 వనస్పతి	„	„	చ-కై		40 నవనీతము
5 మానవతి	„	„	చ-కా		41 పావని
6 తానరూపి	„	„	ష-కా		42 రఘుప్రియ
(ii) సేత్రచక్రము.					(viii) వసుచక్రము
7 సేనావతి	శు	సా	శు	శు	43 గవాంభోధి
8 హనుమతోడి	„	„	శు-కై		44 భవప్రియ
9 ధేనుక	„	„	శు-కా		45 శుభపంతువరాళి
10 నాటకప్రియ	„	„	చ-కై		46 షడ్విధమార్గిణి
11 కోకిలప్రియ	„	„	చ-కా		47 సువరాంగి
12 రూపవతి	„	„	ష-కా		48 దివ్యమణి
(iii) అగ్నిచక్రము.					(ix) బ్రహ్మచక్రము.
13 గాయకప్రియ	శు	అం	శు	శు	49 ధవళాంబరి
14 పశుశాభరణము	„	„	శు-కై		50 నామనారాయణి
15 మాయామాళవగౌళ	„	„	శు-కా		51 కామవర్ధని
16 చక్రవాకము	„	„	చ-కై		52 రామప్రియ
17 సూర్యకాంతము	„	„	చ-కా		53 గమనశ్రమ
18 హటకాంబరి	„	„	ష-కా		54 విశ్వంభరి

పూర్వమేళకర్తలు లేక శుద్ధమధ్యమ మేళకర్తలు	స్వరములు				ఉత్తరమేళకర్తలు లేక ప్రతిమధ్యమ మేళకర్తలు
	రి	గ	ధ	ని	
(iv) వేదచక్రము.					(x) దిశిచక్రము.
19 ఝంకారధ్వని	చ	సా	శు	శు	55 శ్యామలాంగి
20 నరభైరవి	„	„	శు-కై		56 పణ్ముఖప్రియ
21 కీరవాణి	„	„	శు-కా		57 సిమ్మంద్రమధ్యమము
22 ఖరహరప్రియ	„	„	చ-కై		58 హేమవతి
23 గౌరీమనోహరి	„	„	చ-కా		59 ధర్మవతి
24 వరుణప్రియ	„	„	ష-కా		60 నీతిమతి
(v) బాణచక్రము.					(xi) రుద్రచక్రము
25 మారరంజని	చ	అం	శు	శు	61 కాంతామణి
26 చారుకేశి	„	„	శు-కై		62 రిషభప్రియ
27 సరసాంగి	„	„	శు-కా		63 లతాంగి
28 హరికాంభోజి	„	„	చ-కై		64 వాచస్పతి
29 ధీరశంకరాభరణము	„	„	చ-కా		65 మేచకల్యాణి
30 నాగానందిని	„	„	ష-కా		66 చిత్రాంజరి
(vi) ఋతుచక్రము.					(xii) ఆదిత్యచక్రము.
31 యాగప్రియ	ష	అం	శు	శు	67 సుచరిత్రము
32 రాగవరని	„	„	శు-కై		68 జ్యోతిస్వరూపిణి
33 గాంగేయభూషణి	„	„	శు-కా		69 ధాతువరని
34 వాగధీశ్వరి	„	„	చ-కై		70 నాసికాభూషణి
35 శూలిని	„	„	చ-కా		71 కోసలము
36 చలనాట	„	„	ష-కా		72 రసికప్రియ

